

## Periodical Part

## Konjunkturtendensene / Statistisk sentralbyrå. 2021

Konjunkturtendensene / Statistisk sentralbyrå

### Provided in Cooperation with:

Statistics Norway, Oslo

*Reference:* In: Konjunkturtendensene / Statistisk sentralbyrå Konjunkturtendensene / Statistisk sentralbyrå. 2021 (2021).

[https://www.ssb.no/nasjonalregnskap-og-konjunkturer/artikler-og-publikasjoner/\\_attachment/448431?\\_ts=17863d2f910](https://www.ssb.no/nasjonalregnskap-og-konjunkturer/artikler-og-publikasjoner/_attachment/448431?_ts=17863d2f910).

[https://www.ssb.no/nasjonalregnskap-og-konjunkturer/konjunkturer/statistikk/konjunkturtendensene/artikler/na-snur-det-normalisering-av-norsk-okonomi-i-vente/\\_attachment/inline/77c2a98b-85cb-4a7b-a19d-78ee0475a36d:a63135babe502c4ed868711b5562c9a4ee971fe0/KT2021-2.pdf](https://www.ssb.no/nasjonalregnskap-og-konjunkturer/konjunkturer/statistikk/konjunkturtendensene/artikler/na-snur-det-normalisering-av-norsk-okonomi-i-vente/_attachment/inline/77c2a98b-85cb-4a7b-a19d-78ee0475a36d:a63135babe502c4ed868711b5562c9a4ee971fe0/KT2021-2.pdf)  
This version is available at:

<http://hdl.handle.net/11159/652753>

### Kontakt/Contact

ZBW – Leibniz-Informationszentrum Wirtschaft/Leibniz Information Centre for Economics  
Düsternbrooker Weg 120  
24105 Kiel (Germany)  
E-Mail: [rights\[at\]zbw.eu](mailto:rights[at]zbw.eu)  
<https://www.zbw.eu/econis-archiv/>

### Standard-Nutzungsbedingungen:

Dieses Dokument darf zu eigenen wissenschaftlichen Zwecken und zum Privatgebrauch gespeichert und kopiert werden. Sie dürfen dieses Dokument nicht für öffentliche oder kommerzielle Zwecke vervielfältigen, öffentlich ausstellen, aufführen, vertreiben oder anderweitig nutzen. Sofern für das Dokument eine Open-Content-Lizenz verwendet wurde, so gelten abweichend von diesen Nutzungsbedingungen die in der Lizenz gewährten Nutzungsrechte.

<https://zbw.eu/econis-archiv/termsfuse>

### Terms of use:

*This document may be saved and copied for your personal and scholarly purposes. You are not to copy it for public or commercial purposes, to exhibit the document in public, to perform, distribute or otherwise use the document in public. If the document is made available under a Creative Commons Licence you may exercise further usage rights as specified in the licence.*



# Konjunkturtendensene

med nasjonalregnskapet for 3. kvartal 2021  
og endelig nasjonalregnskap for 2019

2021 / 4

# Innhold

<b>1. Konjunkturutviklingen internasjonalt .....</b>	<b>3</b>
1.1. USA .....	5
1.2. Europa .....	7
<b>2. Konjunkturutviklingen i Norge .....</b>	<b>14</b>
2.1. En normalisert finanspolitikk .....	20
2.2. Renteoppgangen fortsetter .....	21
2.3. Konsumet videre opp fra nivået før pandemien .....	22
2.4. Avtakende boligprisvekst .....	23
2.5. Vekst i petroleumsinvesteringene i 2023 og 2024 .....	24
2.6. Markert vekst i næringsinvesteringene til neste år .....	26
2.7. Store overskudd i utenrikshandelen .....	27
2.8. Oppgangen i produksjonen fortsetter .....	28
2.9. Arbeidsledigheten tilbake på et normalt nivå .....	29
2.10. Uendret reallønn i år .....	31
2.11. Høye strømpriser gir høy KPI-vekst i år og neste år .....	32
<b>3. Nasjonalregnskapet for 3. kvartal 2021 .....</b>	<b>34</b>
3.1. Overblikk .....	34
3.2. Utviklingen i næringslivet .....	36
3.3. Offentlig forvaltning .....	43
3.4. Arbeidsmarked .....	44
3.5. Konsum i husholdningene .....	45
3.6. Eksport og import .....	45
3.7. Basisårskifte .....	48
3.8. Revisjoner .....	49
<b>4. Endelig nasjonalregnskap for 2019 .....</b>	<b>54</b>
4.1. Utvinning av olje og gass .....	55
4.2. Fastlandsnæringene .....	57
4.3. Offentlig forvaltning .....	58
4.4. Husholdningene .....	59
4.5. Utenrikshandel .....	59
4.6. Sysselsatte personer og utførte timeverk .....	60
<b>Bokser</b>	
1.1 Den internasjonale koronasituasjonen .....	10
1.2 Utviklingen i oljemarkedet .....	12
2.1 Kan det gå verre i norsk økonomi? .....	18
2.2 Omlegging i AKU gir brudd i enkelte størrelser .....	30
3.1 Mangel på trevarer har presset opp prisen på trevarer og tømmer .....	40
3.2 Fiske og elektrisitet i måneds- og kvartalsregnskapet .....	42
4.1 Bedre kildegrunnlag i årsregnskapet enn i kvartalsregnskapet .....	56
4.2 IFRS 16 .....	57
<b>Tabeller</b>	
1.1 Makroøkonomiske anslag fra IMF og Statistisk Sentralbyrå (SSB). Årlig endring i prosent .....	8
2.1 Makroøkonomiske hovedstørrelser. Regnskapstall. Vekst fra forrige periode. Prosent .....	14
2.2 Vekst i BNP Fastlands-Norge og importjusterte bidrag fra etterspørselskomponenter. Prosentpoeng, årlig rate .....	16
2.3 Makroøkonomiske hovedstørrelser 2020-2024. Regnskap og prognoser. Prosentvis endring fra året før der ikke annet framgår .....	17
3.1 Makroøkonomiske hovedstørrelser. Sesongjustert. Faste 2019 priser. Millioner kroner .....	50
3.2 Makroøkonomiske hovedstørrelser. Sesongjustert. Faste 2019-priser. Prosentvis endring fra foregående kvartal .....	51
3.3 Makroøkonomiske hovedstørrelser. Sesongjustert. Prisindekser. 2019=100 .....	52
3.4 Makroøkonomiske hovedstørrelser. Sesongjustert. Prisindeks. Prosentvis endring fra foregående kvartal .....	52
3.5 Makroøkonomiske hovedstørrelser. Sesongjustert. Måned. Faste 2019-priser. Prosentvis volumendring fra foregående periode .....	53
4.1 Bruttonasjonalprodukt og bruttoprodukt for næringsaggregater. Millioner kroner og prosentvis vekst .....	55
4.2 Utviklingen i noen makroøkonomiske hovedstørrelser. Reviderte og tidligere publiserte tall for 2019 .....	61
Makroøkonomiske hovedstørrelser 2012-2024. Regnskap og prognoser. Prosentvis endring fra året før der ikke annet framgår .....	62

Spørsmål om konjunkturtendensene i

– Norge: Thomas von Brasch, thomas.vonbrasch@ssb.no, tlf. 93 89 85 24

– Utlandet: Roger Hammersland, roger.hammersland@ssb.no, tlf. 47 29 32 89

– Nasjonalregnskap: Pål Sletten, pal.sletten@ssb.no, tlf. 99 29 06 84

Redaksjonen ble avsluttet torsdag 2. desember 2021

Rettet 6. desember 2021: figur 1.1 side 3

© Statistisk sentralbyrå

Standardtegn i tabellen	Symbol
Oppgave mangler	..
Tall kan ikke offentliggjøres	:
Null	0

# 1. Konjunkturutviklingen internasjonalt

Den internasjonale innhenting er for tiden sterk, men trues nå av to forhold. For det første kan nye bølger av smitte som også rammer vaksinerte, gjøre det nødvendig å iverksette omfattende smitteverntiltak. For det andre kan høy og stigende inflasjon i viktige industriland medføre økte renter. En tredje forsterkende vaksinasjonsdose, som har gitt gode resultater mot den nye smittebølgen i Israel, åpner muligheter for å få kontroll over smitteutviklingen relativt raskt (se boks 1.1 for en nærmere beskrivelse av den internasjonale koronasituasjonen). Vi har videre lagt til grunn at en eventuell ny smittebølge som følge av den nye omikronvarianten, vil ha begrenset innvirkning på våre handelspartneres økonomier. Vi antar også at den økte inflasjonen hos våre handelspartnere viser seg å være relativt midlertidig. Dermed vil det også være unødvendig for sentralbankene å stramme vesentlig inn på pengepolitikken. I våre prognoser fortsetter derfor innhenting, om enn i et mer moderat tempo enn det som har vært tilfellet det siste halve året.

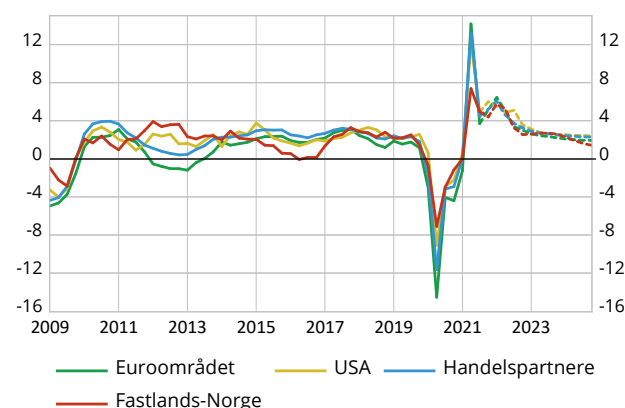
Innhenting av økonomiene til våre handelspartnere fortsatte i 3. kvartal i år, men den varierte på tvers av land. Veksten i euroområdet totalt tok seg ytterligere opp, og den holdt seg oppe i våre to naboland, Sverige og Danmark, mens den falt forholdsvis kraftig tilbake både i Storbritannia og USA. Kraftigst var tilbakeslaget i Kina og Japan der veksten i 3. kvartal ble rapportert til henholdsvis 0,2 og -0,8 prosent fra kvartalet før. Gjeninnhenting av den japanske økonomien er imidlertid ventet å ta fart igjen i månedene som kommer. Etter smitteutbruddet i august har landet opplevd en kraftig nedgang i antall koronatilfeller og restriksjoner på servering og innenlandsreiser er opphevet. Samtidig står en ny stimuleringspakke klar til å gjøre et nytt forsøk på å løfte den japanske økonomien. Japans nylige avgjørelse om å forby utenlandske besøkende i et forsøk på å begrense spredningen av den nye omikronvarianten bidrar imidlertid til å svekke dette inntrykket noe. Den svake veksten i Kina den siste tiden skyldes hovedsakelig regjeringens gjentatte forsøk på å slå ned nye smitteutbrudd, samt energimangel og problemer relatert til landets svært belånte eiendomssektor. Konkurser i eiendomssektoren kan føre til en gjeldskrise som kan svekke landets vekstevne framover.

Smitteutviklingen øker muligheten for en nedgang i den globale økonomiske veksten framover. En annen faktor som trolig vil ha en modererende effekt på aktiviteten framover er forstyrrelsene i forsyningskjedene. De siste innkjøpssjefsindeksene for Europa viser tegn til at veksten i industriproduksjonen er i ferd med å ta seg opp, men veksten ble holdt tilbake av en nedgang i bilproduksjonen for tredje måned på rad i november. På den annen side er det tegn til at problemene relatert til frakt og leveringsforsinkelser kan være i ferd med å avta i USA.

Inflasjonen i USA og Europa viser fortsatt få tegn til å avta. I oktober var den på 6,2 prosent i USA og i november steg den videre til 4,9 prosent i euroområdet. Gitt de store endringene som pandemien har medført, er det utfordrende å fastslå hvor langvarig dette inflasjonsforløpet vil bli. En nylig publisert studie fra Bank for International Settlements konkluderer med at inflasjonen i USA og Europa er langt mer moderat enn de offisielle inflasjonstallene viser når en korreterer for flaskehalser.<sup>1</sup> Tall for USA kan tyde på at mange virksomheter benytter sin markedsrett for å øke sine priser og marginer. Samtidig er det en rekke råvarepriser som har begynt å falle. Siden i sommer har for eksempel prisen på jernmalm blitt nærmest halvert, og prisene på aluminium og sink har på mindre enn en måned falt med henholdsvis rundt 18 og 13 prosent. Likeså har fraktprisene begynt å falle tilbake fra et høyt nivå og markedet forventer at inflasjonen vil være under kontroll på sikt.

Figur 1.1. BNP-vekst med prognoser. Utvalgte land

Endring fra samme kvartal året før i prosent

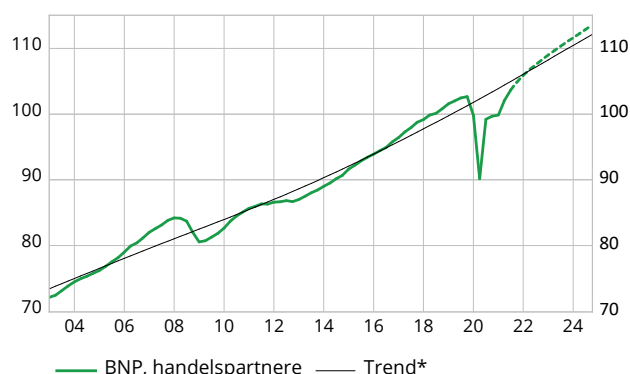


Kilde: Macrobond

<sup>1</sup> <https://www.bis.org/publ/bisbull48.pdf>

**Figur 1.2. BNP, handelspartnere**

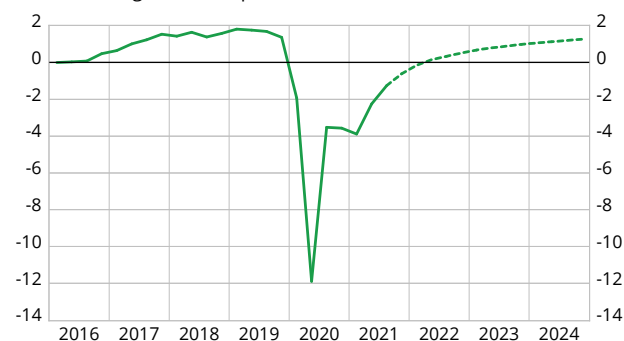
Volumindeks, 2018 = 100, og trend



\* Trenden er beregnet med et HP-filter (lambda = 40 000 på kvartal), men slik at trenden ikke påvirkes direkte av aktivitetsutviklingen i 2020 og 2021  
Kilde: Macrobond

**Figur 1.3. BNP, handelspartnere**

Avvik fra beregnet trend i prosent, kvartalsfrekvens



Kilde: Macrobond

**Figur 1.4. Oljepris. Brent blend**

USD per fat



Kilde: Macrobond og Statistisk sentralbyrå

De fleste sentralbankene har lenge kommunisert at en styrking av økonomien er førsteprioritet og at den høye inflasjonen er forbigående fordi den skyldes midlertidige faktorer. Likevel har markedene priset inn at sentralbankene vil sette opp styringsrentene etter hvert, og flere tegn tyder på at markedene kan få rett.

Den høye og fortsatt tiltagende inflasjonen i USA har ført til at den amerikanske sentralbanken (Fed) har begynt utfasingen av sine kvantitative lettelser. I tillegg har styrets individuelle styringsrenteanslag implisitt antydnet muligheten for opptil flere rentehevinger innen utgangen av 2022. Markedet har tolket dette som et tegn på at man nå står overfor en periode med pengepolitisk innstramning og høyere styringsrenter i USA. I markedet for amerikanske statsobligasjoner har dette kommet til uttrykk ved at de korte rentene har steget relativt kraftig og langt mer enn de lange, som i liten grad har latt seg påvirke av utsiktene til høyere inflasjon. Tvert om, i markedet for statsobligasjoner med lang løpetid har rentene fortsatt å falle.

Risikoen forbundet med en for tidlig og sterk reversering av den ekspansive pengepolitikken er trolig større enn ved en videreføring av nåværende politikk. Høy inflasjon som følge av en for akkomoderende pengepolitikk vil alltid kunne møtes med en renteoppgang. Skulle sentralbankene derimot trå for hardt og for tidlig på bremsepedalen risikerer man ikke bare å dempe innhentingen, men i tillegg å utløse en korleksjon i finansmarkedene som kan få store konsekvenser for den amerikanske realøkonomien. Verdifastsettelsen i markedene for eksisterende eiendeler (som aksjer og boliger) befinner seg for tiden på et historisk høyt nivå, og fallhøyden er stor.

Et sentralt spørsmål i forbindelse med muligheten for å temme dagens tilløp til finansielle ubalanser og inflasjonspress er derfor om sentralbankene vil være i stand til å stramme inn på pengepolitikken uten å sette den økonomiske oppgangen i fare. I dette spørsmålet ser for tiden den europeiske sentralbanken (ESB) ut til å innta et annet syn enn de fleste andre sentralbanker. Der den amerikanske og den britiske sentralbanken ser ut til å vurdere muligheten for nært forestående renteøkninger, har ESB så langt pekt på behovet for å unngå en «for tidlig innstramning» av pengepolitikken og å vurdere inflasjonsbildet ut i fra et mer langsiktig perspektiv. ESB har kommunisert at pengepolitikken er et uegnet virkemiddel i en situasjon med et forbigående og tilbudsdrivet inflasjonsjokk.

Mot dette bakteppet har vi i våre prognoser lagt til grunn noe høyere inflasjon i euroområdet enn tidligere, uten at dette vil utløse noen umiddelbar ren-

terespons fra den europeiske sentralbanken. Den økonomiske aktiviteten er ventet å bli preget av innhenting etter pandemien de nærmeste årene. Med en vekst på 5,6 prosent i 2021, fallende til 4,4 prosent i 2022, er den økonomiske veksten blant våre handelspartnere imidlertid antatt å bli noe sterkere enn det vi så for oss sist. Det kommer hovedsakelig som følge av en noe sterkere vekst i 3. kvartal i år. Vi ser for oss en gradvis normalisering av konjunkturforløpet etter hvert som våre viktigste handelspartnere får kontroll over både gamle og nye varianter av viruset og en økende andel av befolkningen utvikler immunitet. I våre prognoser innebærer dette at våre handelspartnere vil være på vei inn i en høykonjunktur i løpet av 2022.

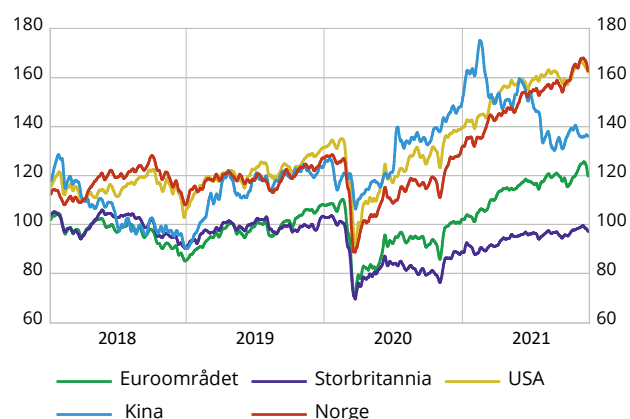
Den største nedsiderisikoen forbundet med våre prognoser er som før muligheten for at nye mutasjoner av viruset kan skade den globale økonomien mer enn vi har lagt til grunn (se boks 2.1 for en analyse av et slikt alternativforløp for norsk økonomi). En annen risiko er om dagens tendens til høyere inflasjon vil vise seg å være et mer varig fenomen enn tidligere antatt. I så fall er det sannsynlig at sentralbankene ikke bare vil komme til å nedskalere sine verdipapirkjøp raskere, men også heve sine styringsrenter mer og tidligere enn det vi har lagt til grunn. Den videre utviklingen vil da i stor grad avhenge av hvordan finansmarkedene reagerer.

### 1.1. USA

USA er fremdeles sterkt preget av koronapandemien. Samlet har det vært registrert nesten 48,5 millioner smittede, hvorav 11,5 millioner de siste 3 månedene. Viruset har medført om lag 800 000 døde. Dette har skjedd på tross av en relativt høy vaksinasjonsgrad. Nær 70 prosent av befolkningen eldre enn 12 år er fullvaksinert, som er litt under vaksinasjonsgraden i EU. Av den mest utsatte befolkningen fra 65 år og over er 86 prosent fullvaksinert. For å øke vaksinasjonsgraden forsøker Biden-administrasjonen å innføre obligatorisk vaksineringsprogram for offentlige ansatte og ansatte i foretak med minst 100 ansatte. Den foreslåtte ordningen prøves for tiden i rettssystemet og vil trolig ende i høyesterett før en eventuell innføring kan iverksettes etter nyttår. USA begynte en gradvis utrulling av en tredje dose i vaksineringsprogrammet i høst og drøyt 40 prosent av de fullvaksinerte over 65 år har fått slik dose, mens få yngre har det.

Figur 1.5. Aksjekurser. Utvalgte land

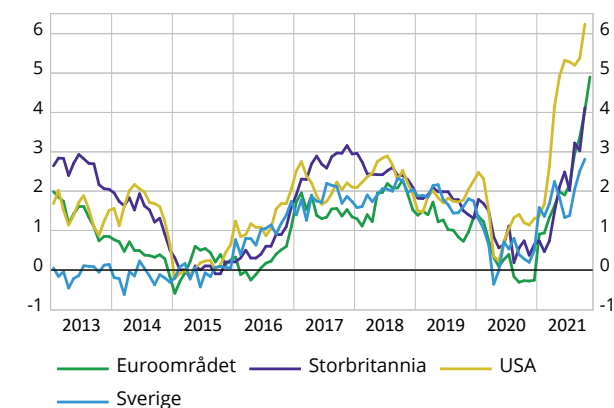
Indeks. 2017 = 100



Kilde: Macrobond

Figur 1.6. Inflasjon. Utvalgte land

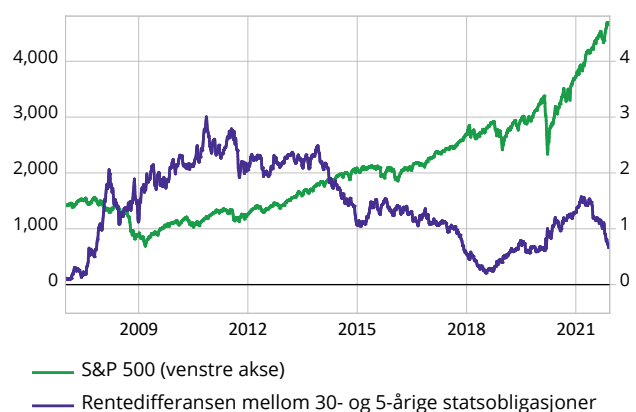
Endring i KPI fra samme måned året før i prosent



Kilde: Macrobond

Figur 1.7. USA. Aksjekurs og rentedifferanse

Venstre akse: indeks. Høyre akse: Prosentpoeng

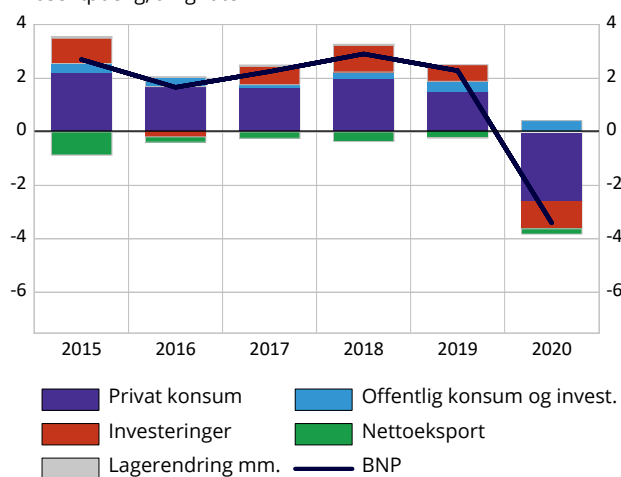


Kilde: Macrobond

Innhenting fortsetter og veksten i amerikansk økonomi er fremdeles høy, selv om veksten i 3. kvartal var langt svakere enn i første halvår. Sesongjustert og regnet som årlig rate steg BNP med 2,1 prosent i 3. kvartal. Veksten i 3. kvartal var primært drevet av investeringer og privat konsum, mens et fall i nettoeksporten via lavere eksport og

**Figur 1.8. USA. Bidrag til BNP-vekst**

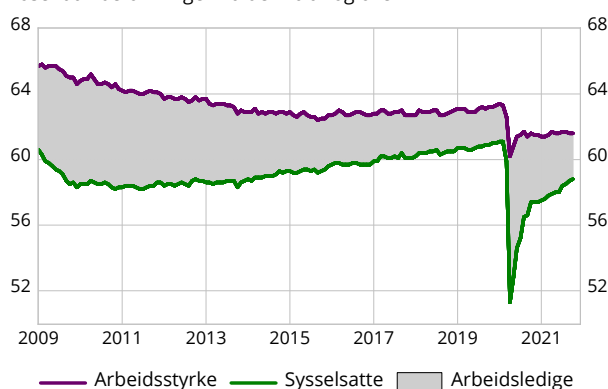
Prosentpoeng, årlig rate



Kilde: Macrobond

**Figur 1.9. USA. Arbeidsmarkedet**

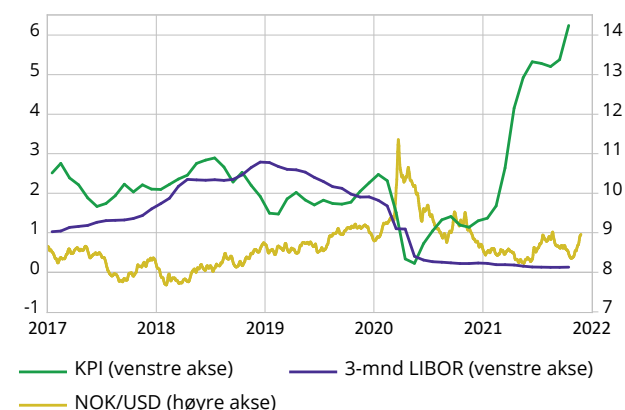
Prosent av befolkningen i alder 16 år og over



Kilde: Macrobond

**Figur 1.10. USA. Inflasjon, rente og valutakurs**

Venstre akse: prosent. Høyre akse: kroner



Kilde: Macrobond

høyere import trakk ned. Redusert offentlig forbruk på føderalt nivå trakk også ned, mens bidraget fra statlig og lokalt offentlig forbruk bidro positivt. Conference Board anslår at veksten vil stige til 5,0 prosent i 4. kvartal, som innebærer en årlig vekst i 2021 på 5,5 prosent. For 2022 og 2023 anslås veksten å avta til henholdsvis 3,5 og 2,9 prosent.

Pengepolitikken forventes å forbli ekspansiv. 12-månedersveksten i konsumprisene var 6,2 prosent i oktober, opp fra 5,4 prosent i september. Månedsvæksten i konsumprisindeksen i oktober var 0,9 prosent, mens indeksen målt uten mat og energi steg med 0,6 prosent, begge indekser med klart høyere vekst enn i september. Siden oktober i fjor har dette blant annet vært drevet av en kraftig vekst i prisen på drivstoff og bruktbiler.

Flaskehalser i forsyningskjeder, og spesielt halvledermangel, begrenser både nybilproduksjon samt produksjon og tilgang på konsumelektronikk. Kredittratingbyrået Moody's forventer en forverring før situasjonen bedrer seg, og peker særlig på lastebilsjåførmangel som den mest kritiske flaskehalsen. Det er usikkert når disse problemene vil være over, men enkelte tegn tyder på at problemene relatert til frakt- og leveringsforsinkelser kan være i ferd med å avta raskere enn problemene i produksjonen.

De langsiktige inflasjonsforventningene, målt ved fem års inflasjonen om fem år, har i liten grad økt i takt med inflasjonen som steg til 2,5 prosent i slutten av oktober. Det er betydelig under den løpende inflasjonen. Etter nyheten om Jerome Powells nylige renominasjon som sentralbanksjef falt de sågar tilbake noe, og er i skrivende stund på 2,3 prosent. Styret i sentralbanken (FOMC) har uttalt at de vil la inflasjonen stige til noe over 2 prosent, slik at inflasjonsgjennomsnittet over tid når 2 prosent. Samtidig er FOMC opptatt av å se arbeidsledigheten komme ned i store deler av økonomien. Renta ligger dermed ikke an til å bli hevet før arbeidsledigheten er nede på nivåene fra tidlig 2020. I etterkant av Powells renominasjon økte imidlertid markedsforventningene til antall renteøkninger i 2022 fra to til tre, men frykt for konsekvensene av omikronvarianten har moderert forventningene.

Biden-administrasjonen har iverksatt en av de største finanspolitiske stimulansene i amerikansk historie. Det er imidlertid klart at mange deler av



den planlagte pakken (Build Back Better) på totalt 6 000 milliarder dollar ikke vil bli vedtatt. Det jobbes for tiden med en betydelig nedskalert pakke på 1 750 milliarder dollar. En infrastrukturpakke på 550 milliarder dollar med nye midler har nylig også blitt vedtatt. Statsgjelden som i 2007 var under 50 prosent av BNP passerte 130 prosent av BNP i 2020, eller 28 000 milliarder dollar, ifølge IMF's siste World Economic Outlook estimat. I 2026 anslår IMF at denne vil være på 39 000 milliarder dollar, mens økonomisk vekst vil bidra til å stabilisere gjelda som andel av BNP.

Veksten i antall sysselsatte fortsatte i oktober. Totalt antall sysselsatte økte med 530 000 personer i oktober, etter en økning på 190 000 i september. Arbeidsledighetsraten sank med 0,2 prosentpoeng, til 4,6 prosent av arbeidsstyrken. Det er høyere enn nivået på 3,5 prosent i februar 2020, måneden før pandemien.

Den midlertidige ordningen med arbeidsledighetstrygd for langtidsarbeidsledige, over 26 uker, har nå opphørt. Om lag halvparten av delstatene avsluttet ekstraordinær arbeidsledighetstrygd for langtidsledige 12. juni, mens trygden for de resterende opphørte 6. september.

Antall nye søknader om arbeidsledighetstrygd falt den andre uken i september til under 270 000. Rundt 4,4 millioner arbeidstakere er undersysselsatte, om lag uendret fra forrige måned og februar 2020. Sysselsettingsandelen har ligget relativt stabilt siden juni 2020 på rundt 61,5 prosent, nærmere 2 prosentpoeng under nivået før pandemien.

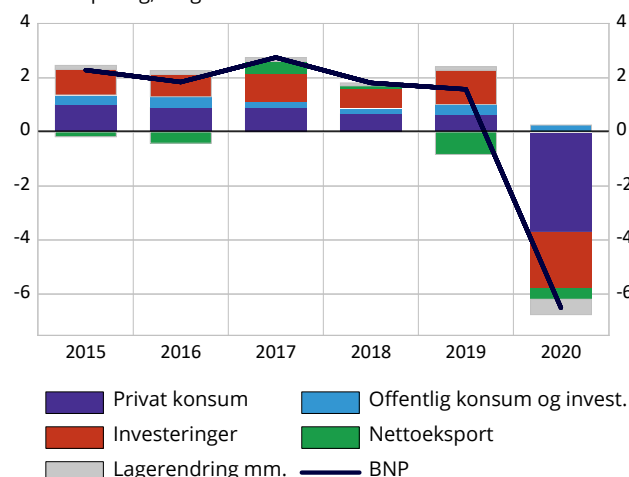
Med utsikter til en fremdeles ekspansiv finans- og pengepolitikk ligger det an til at veksten i amerikansk økonomi fortsetter. Selv om økt inflasjonspress trolig medfører noe raskere innstramning i pengepolitikken, og ikke alle de lanserte finanspolitiske pakkene ser ut til å bli vedtatt, er finans- og pengepolitikken likevel ekspansiv. I våre prognoser legger vi til grunn en BNP-vekst på 5,8 prosent i 2021, avtakende til 4,8 prosent i 2022 og videre til 2,5 prosent i 2024.

## 1.2. Europa

Til tross for økende motvind anslår vi at økonomiene i euroområdet vil fortsette å vokse over prognosehorisonten. Euroområdets økonomi er i sterk bedring og er i innværende år på god vei

**Figur 1.11. Euroområdet. Bidrag til BNP-vekst**

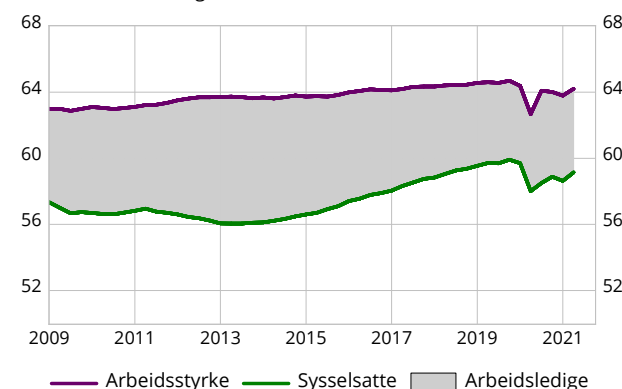
Prosentpoeng, årlig rate



Kilde: Macrobond

**Figur 1.12. Euroområdet. Arbeidsmarkedet**

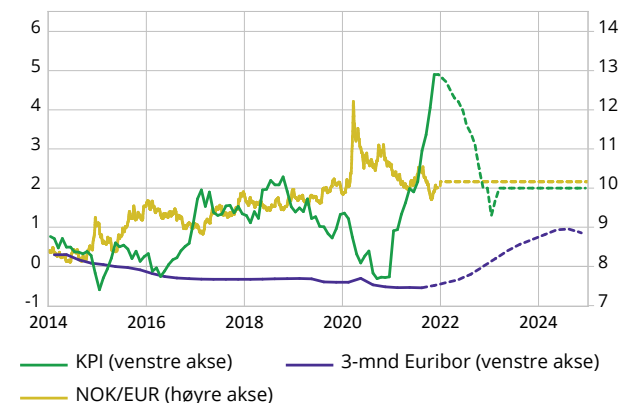
Prosent av befolkningen i alder 15-74 år



Kilde: Macrobond

**Figur 1.13. Euroområdet. Inflasjon, rente og valutakurs**

Venstre akse: prosent. Høyre akse: kroner



Kilde: Macrobond



til å nå BNP-nivået før krisen. En utfordring er at eksport og produksjon i økende grad blir dempet av leveranseproblemer og flaskehalser i globale forsyningskjeder. Energiprisene har også steget. Disse faktorene presser opp prisene på innsatsvarer og fører til at produksjonen i enkelte sektorer stopper midlertidig opp på grunn av mangel på nødvendige materialer, noe som bidrar til å bremse oppgangen. I tillegg har det dukket opp misforhold i arbeidsmarkedet, og mange virksomheter opplever at det er vanskelig å få tak i personer med rett kompetanse.

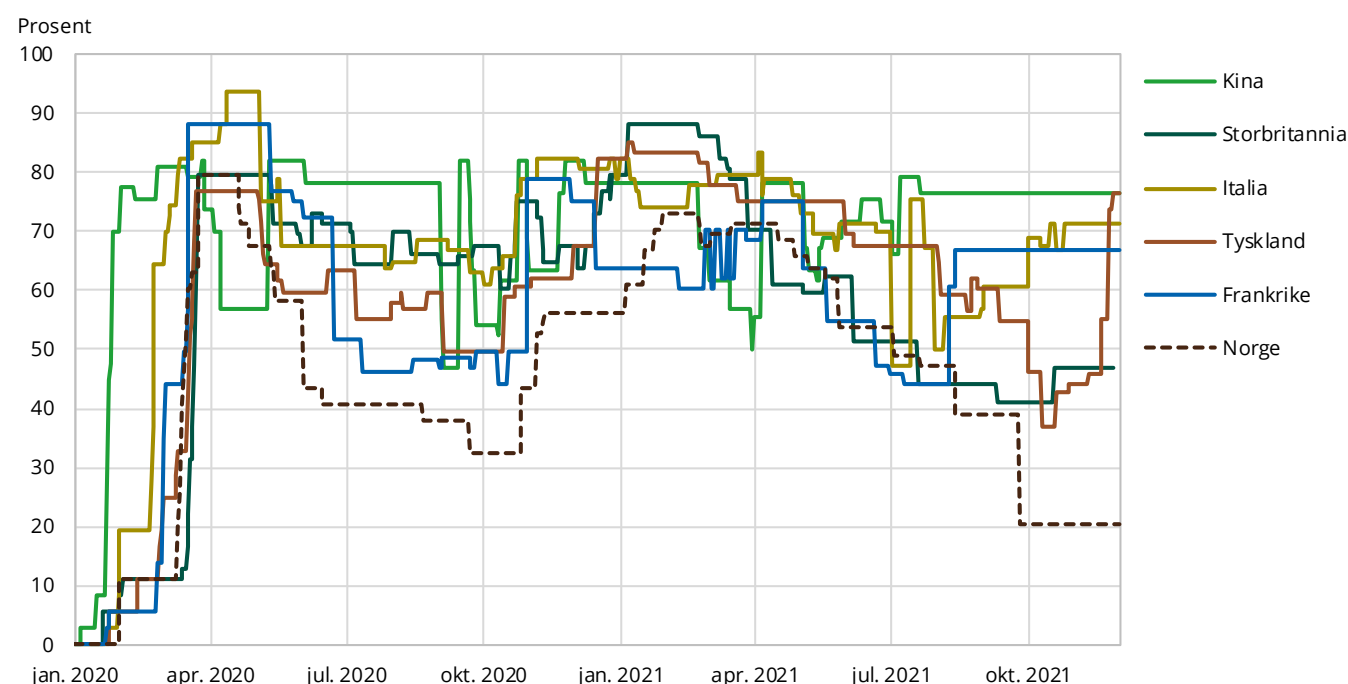
Vi anslår at euroøkonomien vil vokse med 5,2 prosent i år, etterfulgt av 4,4 prosent neste år. Oppgangen er i stor grad drevet fram av økt etterspørsel. Husholdningenes sparerate lå i 1. kvartal 2021 på hele 21 prosent, godt over nivået før krisen da den var på rundt 12 prosent. Oppsparte midler gir rom for ytterligere økning i etterspørselen, men kan dempes av prisstigning eller nye nedstenginger. En ny smittebølge og spredningen av den nye virusvarianten Omikron har ført til at flere land har begynt å trappe opp smitteverntiltak og i Østerrike og Nederland er det snakk om innføring av nye og landsomfattende nedstengningstiltak. Også i Tyskland vurderes det for tiden å innføre nye restriksjoner. Tiltakene avhenger imidlertid av det pågående regjeringsskiftet der en forventet koalisjon bestående av sosialdemokrater,

de grønne og fri-demokrater står klare til å vedta en ny lov om vaksinasjonsbevis.

Den sesongjusterte kvartalsveksten i BNP i euroområdet var på 2,2 prosent i 3. kvartal i år, om lag på samme nivå som i 2. kvartal. Oppgangen viser et klart omslag fra de to tidligere kvartalene da BNP falt med henholdsvis 0,6 og 0,3 prosent. Av de store økonomiene i Europa er det Tyskland som opplever den svakeste utviklingen. På grunn av flaskehalser og leveranseproblemer – som særlig rammer den tyske bilindustrien – har både regjeringen og sentrale prognosemiljøer foretatt en kraftig nedvurdering av vekstanslagene for 2021, fra rundt 3,6 prosent til om lag 2,5 prosent. Veksten i husholdningenes konsum klarer ikke å kompensere for den svake utviklingen i industriproduksjonen, som falt med 3,5 prosent i 3. kvartal, og eksporten som falt med 0,7 prosent.

Stemningsindeksen for tysk økonomi (IFO) falt fra 98,9 poeng i september til 97,7 poeng i oktober, og flere virksomheter rapporterer om økt bekymring. I Italia, derimot, har stemningsindeksen økt den siste måneden. Italia og Frankrike hadde en sesongjustert vekst fra forrige kvartalet på henholdsvis 2,6 og 3,0 prosent i 3. kvartal. Med dette er den økonomiske aktiviteten i Frankrike tilbake på et førpandemisk nivå. Franske nasjonalregnskaps-tall viser at veksten i 3. kvartal ble drevet av sterk

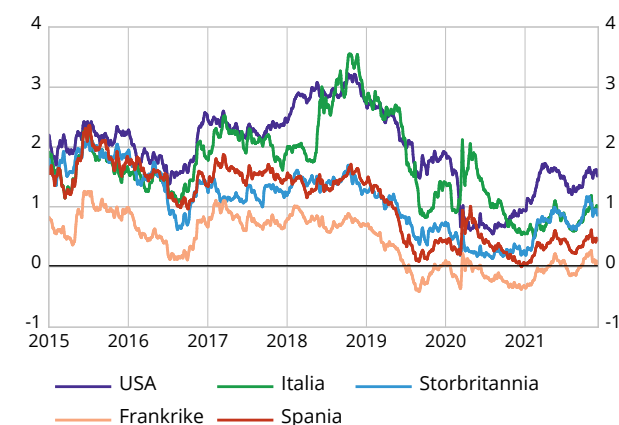
Figur 1.14. Graden av strenghet i utvalgte lands smittevernstiltak



Kilde: Macrobond

Figur 1.15. 10-årige statsobligasjonsrenter

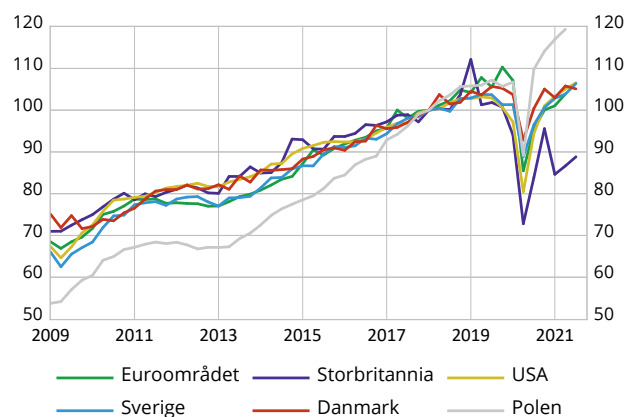
Prosent



Kilde: Macrobond

Figur 1.16. Import. Utvalgte handelspartnere

Sesongjustert. Indeks, 2018K1 = 100



Kilde: Macrobond

konsumvekst – særlig innen hotell og restaurant og transport – på 5 prosent, mot 1,3 prosent i 2. kvartal. Eksportveksten var også høy, mens nivået på bruttoinvesteringer i fast kapital var stabilt. Til tross for den sterke veksten i 3. kvartal i år ligger spansk BNP for tiden kun litt over 2016-nivået, og fortsatt 6,6 prosent under nivået før pandemien brøt ut.

Arbeidsmarkedsforholdene fortsatte å forbedre seg i 3. kvartal, ettersom de fleste midlertidig permitterte har vendt tilbake til sine jobber. Likevel er det fortsatt et høyt antall arbeidsledige og inaktive personer som ikke aktivt søker jobb. Med en arbeidsledighetsrate på 7,4 prosent i september, ligger ledigheten i euroområdet på nivå med det som ble registrert ved utgangen av 2019.

Tabell 1.1. Makroøkonomiske anslag fra IMF og Statistisk Sentralbyrå (SSB). Årlig endring i prosent

	BNP-vekst											Prognoser			
	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
<b>Euroområdet</b>															
SSB	2,1	1,9	-0,8	-0,2	1,6	2,3	1,8	2,8	1,8	1,6	-6,5	5,2	4,4	2,4	2
IMF												5	4,3	2	1,6
<b>USA</b>															
SSB	2,7	1,5	2,3	1,8	2,3	2,7	1,7	2,3	2,9	2,3	-3,4	5,8	4,8	2,8	2,5
IMF												6,0	5,2	2,2	1,7
<b>Sverige</b>															
SSB	5,7	3,3	-0,3	1,2	2,8	4,2	1,9	2,8	2,0	2,0	-3,1	4,7	4,0	2,3	2,2
IMF												4,0	3,4	2,8	2,0
<b>Storbritannia</b>															
SSB	2,1	1,5	1,5	1,9	3,0	2,6	2,3	2,1	1,7	1,7	-9,7	6,9	4,9	2,4	2,1
IMF												6,8	5,0	1,9	1,6
<b>Kina</b>															
SSB	10,7	9,5	7,7	7,7	7,4	7,2	6,9	7,0	6,7	5,9	2,2	8,0	5,1	5,6	5,5
IMF												8,0	5,6	5,3	5,2
<b>Handelspartnere<sup>1</sup></b>															
SSB	3,5	2,5	0,7	1,2	2,4	3,0	2,4	3,0	2,4	2,2	-4,9	5,6	4,4	2,7	2,3
IMF												5,2	4,3	2,4	2,0
<b>Euroområdet</b>															
SSB	1,6	2,7	2,5	1,4	0,4	0,2	0,2	1,5	1,8	1,2	0,3	2,6	3,2	2,0	2,0
IMF												2,2	1,7	1,4	1,5

<sup>1</sup> Euroområdet, Sverige, USA, Storbritannia, Danmark, Kina, Sør-Korea, Polen, Russland og Japan.

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

### Boks 1.1. Den internasjonale koronasituasjonen

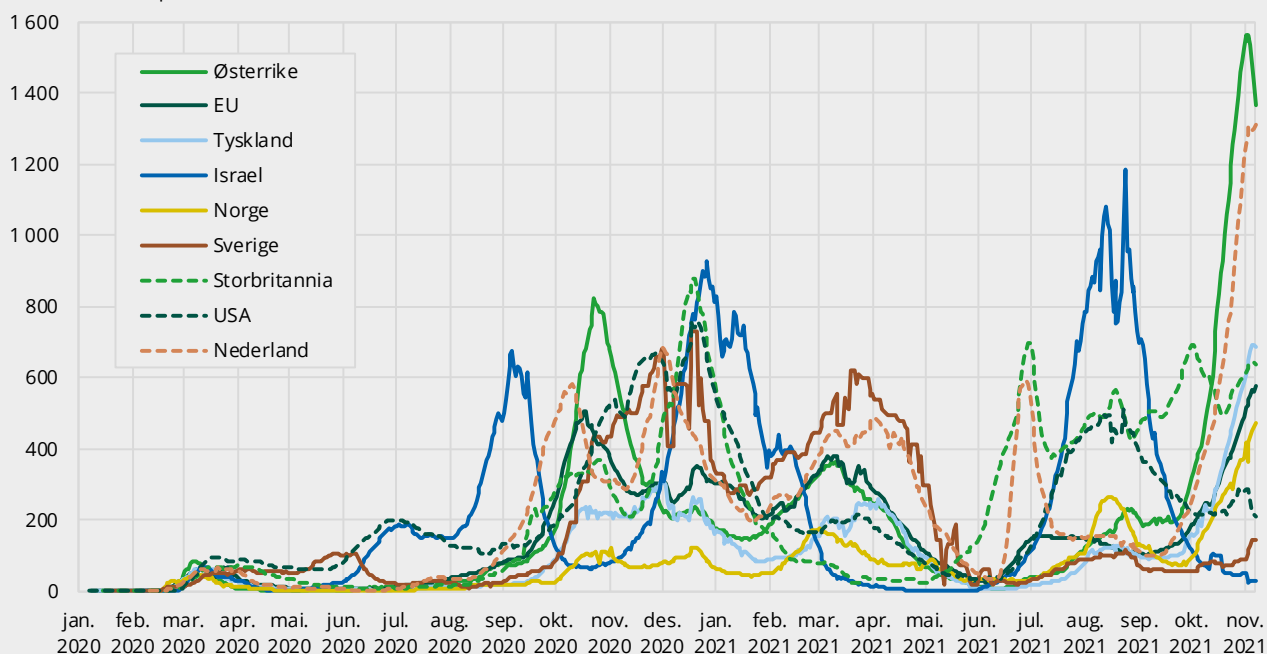
Europa er igjen blitt episenter for en ny bølge med koronasmitte. Spesielt ille er det i en del øst-europeiske land der lav vaksinasjonsgrad, som følge av vaksinevegring, har bidratt til sterk vekst i både antall smittede og antall døde. I Tyskland, Danmark, Nederland og Østerrike ser vi også at smitten nå øker sterkt, mens smittetallene i Frankrike, Spania, Italia, og Storbritannia

øker mer moderat (se figur 1 og figur 2). Den høye vaksinasjonsgraden i de vestlige landene har så langt resultert i en vesentlig svakere oppgang i antall døde enn ved tidligere smittebølger.

Den siste tids utvikling demonstrerer at korona ikke er en sykdom som kun rammer de uvaksinerte. Det totale

Figur 1. Antall smittede, glidende 7-dagers gjennomsnitt, utvalgte land

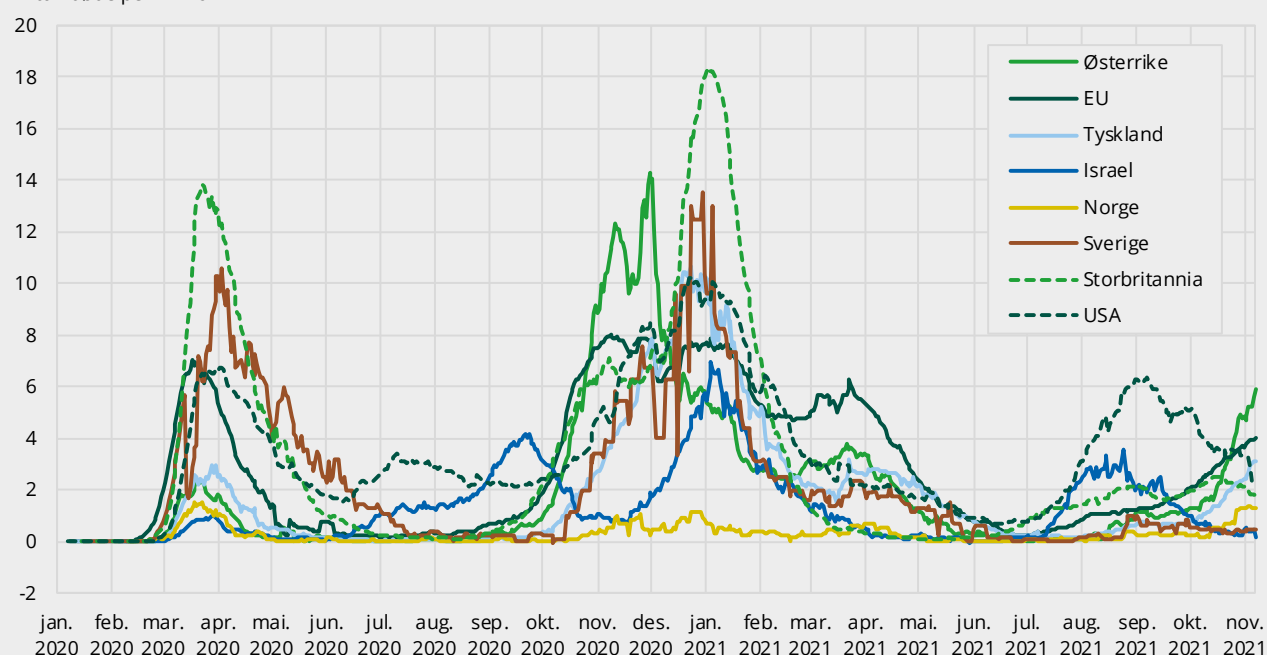
Antall smittede per million



Kilde: Johns Hopkins University CSSE COVID-19 Data.

Figur 2. Antall døde per million, glidende 7-dagers gjennomsnitt, utvalgte land

Antall døde per million



Kilde: Johns Hopkins University CSSE COVID-19 Data.

antallet vaksinerte personer som havner på sykehus vokser raskt, og de utgjør en stadig økende andel av de innlagte, noe som trolig kan tilskrives vaksinenes avtagende effekt over tid og det faktum at populasjonen av de vaksinerte er stor og voksende. Med referanse til erfaringene i Israel har dette ført til økte krav om å supplere det eksisterende vaksinasjonsopplegget med en tilleggsdose.

En av de største nedsiderisikoene forbundet med våre prognoser er muligheten for at det skal oppstå nye mutasjoner av koronaviruset som er resistente mot dagens vaksiner. I slutten av november i år ble det kjent at en ny og potensielt svært smittsom variant av koronaviruset ble identifisert i Sør-Afrika. Varianten har fått navnet Omikron og har allerede rukket å spre seg til en rekke steder i Europa.

Vi vet foreløpig lite om det nye viruset og helsekonsekvensene av omikronvarianten kan være annerledes enn for andre mutasjoner av viruset. Verdens helseorganisasjon mener imidlertid at risikoen for reinfeksjon kan være høyere for denne varianten enn for de tidligere variantene.

De viktigste spørsmålene i forbindelse med den nye varianten er relatert til hvor smittsom den er, hvor alvorlig sykdom den forårsaker og hvor effektive vaksiner vil være. Det vi vet er at 32 av de 50 mutasjonene som er identifisert i omikronvarianten er på proteinet som dagens vaksiner utnytter for å styrke mennes-

kekroppens immunsystem. Mye tyder derfor på at omikron-varianten kan ha større motstandskraft mot dagens vaksiner enn tidligere typer.

mRNA-vaksiner har det fortrinnet at de relativt lett kan tilpasses nye virusvarianter. To av de største produsentene, Moderna og BioNTech med sin partner Pfizer, har uttalt at nye vaksiner tilpasset den nye varianten vil kunne være klare tidlig i 2022 og i løpet av 100 dager. Dette kan gi beskyttelse om eksisterende vaksiner ikke gir god beskyttelse. Nye varianter kan imidlertid oppstå når viruset spres i regioner med lave vaksinerater.

Omikronvarianten har bidratt til å forverre framtidsutsiktene for den økonomiske utviklingen. Det er likevel grunn til å forvente at verdensøkonomien vil klare å takle nye bølger av smitte som oppstår som følge av omikronvarianten, uten at det skal få store real-økonomiske følger. Utsiktene til å få på plass en rask utrulling av nye og forbedrede vaksineprogrammer er gode og håndteringen av smittebølger har blitt stadig bedre.

Det er ikke sikkert at en eventuell nedgang i økonomisk aktivitet vil bidra til å dempe dagens inflasjonspress, spesielt på varer der tilbudet er blitt begrenset av leveringsforstyrrelser. En virusrelatert økning i varekjøpet eller stengning av havner, for eksempel i Kina, vil kunne forverre eksisterende ubalanser i forsyningskjedene og legge et ytterligere press på vare- og råvareinflasjonen.

Frankrike, Spania og Italia vil over de neste fem årene motta en stor andel av EUs gjenopprettingsfond etter pandemien. Fondet er på nær 800 milliarder euro og utgjør i overkant av 5 prosent av euroområdet BNP. Planene til de største europeiske landene er fokusert på investeringer i grønne og digitale prosjekter, samt reformer for å forbedre effektiviteten i offentlig sektor. Dersom alt gjennomføres etter planen, vil investeringene løfte veksten i euroområdet i flere år framover.

Samtidig med at euroområdet økonomi er inne i en sterk bedring stiger prisene. Inflasjonen drives av økte energipriser, mangel på innsatsfaktorer og økt etterspørsel. Inflasjonen i euroområdet har som følge av dette steget til 4,9 prosent i november, opp fra 4,1 prosent måneden før, mens kjerneinflasjonen har passert 2 prosent. Selv om mye tyder på at prisøkningene er midlertidige, kan man ikke utelukke et mer langsiktig inflasjonspress. Den europeiske sentralbanken (ESB) holder pengepolitikken uendret og markedets forventninger til langsiktig inflasjon ligger fortsatt lavt – rundt 1,5

prosent for økonomiene i euroområdet samlet. Tempoet i obligasjonskjøpet under ESBs pandemi-program (PEPP) vil derimot trolig bli redusert i 2022. Mot dette bakteppet har vi i våre prognoser lagt til grunn et noe mer varig inflasjonsforløp i euroområdet enn tidligere, uten at dette vil utløse noen umiddelbar renterespons fra ESB. Som årsgjennomsnitt innebærer dette at inflasjonen i euroområdet for inneværende år er antatt å bli på rundt 2,6 prosent, økende til 3,2 prosent neste år. Det sistnevnte er hovedsakelig som følge av de høye 12-månedersvekstratene ved slutten av inneværende år. Deretter er inflasjonen antatt å falle til 2 prosent i løpet av de to neste årene, i overensstemmelse med ESBs inflasjonsmål. Med et slikt inflasjonsforløp ser vi ikke for oss en renteoppgang fra ESB før tidligst i 2023.

I Storbritannia er også inflasjonen på vei opp. I oktober var den på 4,1 prosent, men den forventes å nå 5,0 prosent i 2022. Bank of England (BoE) ga tidligere i høst signaler om at den var klar til å stramme inn sin pengepolitikk, og overrasket der-

## Boks 1.2. Utviklingen i oljemarkedet

Oljeprisen falt fra noe over 70 dollar per fat til om lag 15 dollar per fat gjennom mars og april i fjor. Deretter har oljeprisen stort sett vært på en stigende trend fram til slutten av november da prisen falt fra noe over 80 dollar fatet til om lag 71 dollar per fat.

Spredningen av koronaviruset samt påfølgende nedstengninger i mars og april i 2020 førte til en kraftig nedgang i den økonomiske aktiviteten og til lavere etterspørsel etter olje. Dermed falt oljeprisen kraftig. Stigningen i oljeprisen siden mai 2020 skyldes at flere land, både i og utenfor OPEC (OPEC+), ble enige om store kutt i oljeproduksjonen. Samtidig falt produksjonen i USA og i noe mindre grad i Canada som følge av den lave oljeprisen. I tillegg tok den økonomiske aktiviteten seg noe opp i flere land ettersom man fikk større kontroll med virusspredningen, samt at flere effektive vaksiner mot koronaviruset kom på markedet. I september i år førte den sterkeste orkanen på 15 år til at deler av produksjonen i Mexicogulften ble stengt ned. Økte kull- og gasspriser i Asia og Europa har den siste tiden ført til økt substitusjon mot olje og ytterligere press oppover på oljeprisen. Det finnes fortsatt noen substitusjonsmuligheter mellom olje på den ene siden og kull og gass på den andre siden i stasjonær bruk i kraftkrevende industri og i kraftsektoren i enkelte land. Prisfallet i slutten av november skyldes den nye omikronvarianten som ble oppdaget i Sør-Afrika. Det oppsto frykt for at denne ville spre seg til andre land og

føre til nye nedstengninger og lavere etterspørsel etter olje.

IEA (International Energy Agency) anslår at den globale oljeetterspørselen vil øke med 5,5 millioner fat per dag i år og ytterligere med 3,3 millioner fat per dag til neste år. Etterspørselen i 2022 antas dermed å ligge på nivået før pandemien brøt ut. Mens den samlede etterspørselen etter olje i Kina, India og resten av Asia i 2022 forventes å bli 2,2 millioner fat per dag høyere enn i 2019, forventes etterspørselen i OECD å bli 1,7 millioner fat per dag lavere. Dette skyldes både forskjeller i innhenting mellom de to regionene og at etterspørselen etter olje i OECD har vært avtakende gjennom flere år.

I april i fjor ble OPEC+ enige om kutt i oljeproduksjonen på 9,7 millioner fat per dag. Deretter skulle produksjonen gradvis økes og kuttene reduseres. OPEC+ vedtok gradvis å øke produksjonen fra og med august med 0,4 millioner fat daglig hver måned framover til kuttene er nullet ut. I september i år var produksjonen om lag 5 millioner fat per dag lavere enn nivået før kuttene ble innført. Dette vil bety at produksjonen i OPEC+ vil være på nivået før pandemien i oktober 2022. OPEC+ har imidlertid signalisert at de kan velge å endre strategi underveis.

Iran, Libya og Venezuela er fritatt fra kuttavtalen til OPEC+. Det er usikkert hvordan produksjonen i disse landene vil utvikle seg framover. Det internasjonale

### Tilbud og etterspørsel av olje. Millioner fat per dag inkl. NGL

	2019	2020	Prognose		21:1	21:2	Prognose					
			2021	2022			21:3	21:4	22:1	22:2	22:3	22:4
<b>Etterspørsel</b>	<b>99,5</b>	<b>90,8</b>	<b>96,3</b>	<b>99,6</b>	<b>93,4</b>	<b>95,2</b>	<b>97,8</b>	<b>98,9</b>	<b>98,6</b>	<b>99,1</b>	<b>100,5</b>	<b>100,2</b>
OECD	47,7	42,0	44,5	46,0	42,3	44,0	45,7	45,9	45,4	45,7	46,7	46,3
Europa	14,3	12,4	12,9	13,5	11,9	12,6	13,7	13,3	13,2	13,5	13,8	13,3
Amerika	25,5	22,4	24,2	25,0	22,7	24,3	24,9	24,8	24,3	25,1	25,5	25,1
Asia Oseania	7,9	7,1	7,4	7,6	7,7	7,0	7,1	7,8	7,9	7,2	7,4	7,8
Tidligere Sovjetunionen	4,7	4,5	4,8	4,9	4,6	4,7	4,9	4,9	4,8	4,7	5,0	5,1
Resten av verden	47,1	44,3	47,0	48,7	46,5	46,5	47,2	48,1	48,4	48,7	48,8	48,8
<b>Tilbud</b>	<b>100,6</b>	<b>93,9</b>	<b>95,2</b>	<b>101,5</b>	<b>92,4</b>	<b>94,2</b>	<b>96,3</b>	<b>98,4</b>	<b>99,4</b>	<b>101,2</b>	<b>102,7</b>	<b>102,7</b>
OPEC <sup>1</sup>	35	30,9	31,6	34,9	30,5	30,8	32,2	33,0	34,0	34,7	35,5	35,5
OECD	28,6	27,9	28	29,4	27,4	27,8	28,0	28,8	29,0	29,2	29,5	29,9
Tidligere Sovjetunionen	14,6	13,5	13,7	14,7	13,4	13,7	13,7	14,1	14,5	14,7	14,8	14,8
Resten av verden	22,4	21,6	21,9	22,5	21,1	21,9	22,4	22,5	21,9	22,6	22,9	22,5
<b>Lagerendring m.m.</b>	<b>1,1</b>	<b>3,1</b>	<b>-1,1</b>	<b>1,9</b>	<b>-1,0</b>	<b>-1,0</b>	<b>-1,5</b>	<b>-0,5</b>	<b>0,8</b>	<b>2,1</b>	<b>2,2</b>	<b>2,5</b>
Etterspørsel rettet mot OPEC	33,9	27,8	32,7	33,0	31,5	31,8	33,6	33,5	33,2	32,6	33,3	33,0
Gjennomsnittlig oljepris <sup>2</sup>	64,1	43,3			60,1	68,3	73,3					
	2021	2022	2023	2024								
Oljepris, prognoser SSB	71	72	68	66								

<sup>1</sup> Prognosen for råoljeproduksjonen i OPEC fra november 2021 til desember 2022 er gjort av Statistisk sentralbyrå. Produksjonen i OPEC er basert på vedtatte produksjonsøkninger. Produksjonen i Iran, Libya og Venezuela er satt lik produksjonen i oktober 2021.

<sup>2</sup> Brent Blend.

Kilde: IEA Oil Market Report Oktober 2021 og Statistisk sentralbyrå.

atomenergibyrået kom nylig ikke til enighet med ledelsen i Iran om inspeksjon av landets atomanlegg. Det er derfor usikkert om sanksjonene som er blitt innført overfor Iran vil bli opphevet. Produksjonen i Iran har falt fra om lag 3,8 millioner fat per dag før sanksjonene ble innført til om lag 2,5 millioner fat per dag i september i år. Dersom USA letter på sanksjonene, kan iransk produksjon relativt raskt øke til nivået før sanksjonene ble innført.

IEA forventer at råoljeproduksjonen utenfor OPEC+ vil stige med 0,4 millioner fat daglig i år og ytterligere med 2 millioner fat daglig til neste år. I inneværende år er det forventet at produksjonen vil øke mest i Canada og Midtøsten. Den største økningen i OECD i 2022 vil først og fremst komme i USA og i mindre grad i Canada og Norge. IEA forventer at produksjonen av olje fra tette bergarter i USA vil øke med rundt 0,7 millioner fat per dag til neste år. Denne økningen er større enn i år, men lavere enn i flere enkeltår før pandemien. Mange analytikere begrunner dette med at disse produsentene vil fokusere på avkastning og bare til en viss grad på økte investeringer og produksjonsvolum. Produksjonen i resten av verden, blant annet i Brasil og Midtøsten, er forventet å øke med 0,6 millioner fat per dag i 2022. Av andre land utenfor OPEC kan Russland og Kasakhstan øke produksjonen innenfor OPEC+ avtalen.

De samlede kommersielle lagrene av råolje og oljeprodukter i OECD er nå lavere enn gjennomsnittet over de siste fem årene før pandemien. Dersom OPEC+ fra og med november øker produksjonen slik de har skissert, vil de samlede globale lagrene av råolje og oljeprodukter fortsette å falle noe i inneværende år, mens de vil øke med hele 1,9 millioner fat daglig gjennom 2022. Dette vil sannsynligvis legge en demper på den videre utvikling i oljeprisen. Dersom OPEC+ i stedet øker produksjonen ut 2021 for deretter å holde produksjonen konstant gjennom 2022, vil de globale lagrene av olje holde seg noenlunde konstant til neste år. I World Energy Outlook 2021 anslår IEA at den globale etterspørselen vil øke med om lag 1,5 millioner fat per dag fra 2022 til 2024. Videre forventer IEA at oljeproduksjonen fra tette bergarter i USA vil fortsette å stige noe i årene framover. Dette vil alt i alt gi lite rom for økninger i etterspørselen rettet mot OPEC+ innenfor prognoseperioden.

Framtidsprisen på Brent Blend er utgangspunktet for vårt anslag over utviklingen i oljeprisen. Nå indikerer denne at prisen vil falle til om lag 66 dollar per fat i 2024. Et fall i oljeprisen er i overensstemmelse med scenarier fra IEA om konsekvenser for oljemarkedet av å nå 1,5-gradersmålet.

for markedet da de valgte å holde renta uendret på 0,1 prosent ved siste rentemøte i begynnelsen av november. Markedet forventer to rentehevinger neste år. Økte renter kan gi svakere økonomisk vekst. Veksten var på hele 5,5 prosent i 2. kvartal, mens den kun var 1,3 prosent i 3. kvartal. I tillegg til sannsynlige renteøkninger til neste år, preges økonomien av konsekvensene av Brexit, blant annet i form av mangel på arbeidskraft i sektorer som helse og transport, som i lang tid har vært avhengig av å importere arbeidskraft fra EU. Vi anslår at den britiske økonomien vil vokse med om lag 7 prosent i 2021, avtakende til rundt 5 prosent i 2022.

De skandinaviske økonomiene har klart seg relativt godt gjennom pandemien og både Sverige og Danmark har nå passert BNP-nivået fra før pandemien. Ekspansiv penge- og finanspolitikk har bidratt til å styrke etterspørselen og veksten var god i begge land i 3. kvartal i år med en sesongjustert vekst fra forrige kvartal på henholdsvis 2 prosent i Sverige og 0,9 prosent i Danmark. Bilproduksjonen i Sverige står overfor den samme mangelen på halvledere som den tyske bilindustrien, men har i motsetning til Tyskland klart å holde produksjonen oppe i første halvår i år. Det er først de siste

månedene at produksjonen har stoppet opp på en rekke svenske bilfabrikker. Arbeidsledigheten er på vei ned selv om rask økonomisk bedring etter gjenåpning har skapt rekrutteringsvansker for virksomhetene. Vi forventer at veksten i økonomiene fortsetter i et mer moderat tempo framover, blant annet som følge av tiltak for å stogge smitten som nå er på frammarsj i begge land. Økonomiene er imidlertid fortsatt ventet å gå inn i en moderat høykonjunktur mot slutten av 2021.

## 2. Konjunkturutviklingen i Norge

Gjennom sommeren og høsten har aktiviteten i norsk økonomi tatt seg betydelig opp. Lavere smittetall, økt vaksinerings og lettelse i nasjonale restriksjoner bidro til at BNP Fastlands-Norge allerede i juni var tilbake på samme nivå som før pandemien rammet i mars i fjor. Gjenåpningen av samfunnet i høst og noen midlertidige faktorer som økt makrellfiske forsterket oppgangen. I september

var aktivitetsnivået drøye 2 prosent høyere enn før pandemien. Aktiviteten i september lå fortsatt noe under det vi anser å være et trendnivå for økonomien, men gapet er i ferd med å lukkes. Framover ventes den økonomiske veksten å fortsette, men i et betydelig lavere tempo enn i de foregående månedene. Pandemien er ikke over. På kort sikt vil trolig spredningen av den nye omikronvarianten og

**Tabell 2.1. Makroøkonomiske hovedstørrelser. Regnskapstall. Vekst fra forrige periode. Prosent**

	2019	2020	Sesongjustert			
			20:4	21:1	21:2	21:3
Realøkonomi						
Konsum i husholdninger mm.	1,1	-6,6	1,1	-3,6	2,9	6,0
Konsum i offentlig forvaltning	1,3	1,8	2,6	-1,7	0,9	1,3
Bruttoinvesteringer i fast realkapital	9,5	-5,6	1,6	-0,5	-0,2	1,1
Utvinning og rørtransport	14,3	-4,1	2,7	-3,1	6,9	5,5
Fastlands-Norge	6,3	-3,6	1,4	-0,0	-0,9	0,0
Etterspørsel fra Fastlands-Norge <sup>1</sup>	2,3	-3,6	1,6	-2,2	1,4	3,3
Eksport	1,1	-1,2	1,8	-1,1	1,8	6,5
Tradisjonelle varer	4,9	-2,5	2,3	3,6	-0,9	0,7
Råolje og naturgass	-3,7	11,9	1,5	-4,4	5,1	6,1
Import	5,1	-11,9	0,8	-4,9	4,7	5,8
Tradisjonelle varer	5,6	-2,5	2,3	-4,0	5,8	2,1
Bruttonasjonalprodukt	0,7	-0,7	0,6	-0,2	1,0	3,8
Fastlands-Norge	2,0	-2,3	1,9	-0,7	1,1	2,6
Arbeidsmarkedet						
Utførte timeverk i Fastlands-Norge	1,5	-2,1	1,1	-0,3	0,4	2,1
Sysselsatte personer	1,6	-1,5	1,2	-0,4	-0,0	2,2
Arbeidsstyrke <sup>2</sup>	1,0	0,4	0,4	-0,8	1,8	0,3
Arbeidsledighetsrate, nivå <sup>2</sup>	3,7	4,6	5,0	4,7	5,0	4,0
Priser og lønninger						
Årslønn	3,5	3,1	..	..	..	..
Konsumprisindeksen (KPI) <sup>3</sup>	2,2	1,3	0,1	1,8	0,2	1,3
KPI justert for avgiftsendringer og uten energivarer (KPI-JAE) <sup>3</sup>	2,2	3,0	0,2	0,4	0,1	0,4
Eksportpriser tradisjonelle varer	0,7	-3,4	1,6	4,8	4,7	7,1
Importpriser tradisjonelle varer	2,5	4,2	-0,3	1,5	1,4	4,2
Utenriksregnskap						
Driftsbalansen, milliarder kroner <sup>4</sup>	102	67	5	92	93	..
MEMO (ujusterte nivåttall)						
Norges Banks styringsrente (nivå)	1,1	0,4	0,0	0,0	0,0	0,0
Utlånsrente, rammelån med pant i bolig <sup>5</sup>	0,8	0,6	2,1	2,1	2,0	2,0
Råoljepris i kroner <sup>6</sup>	564	407	408	521	577	641
Importveid kronekurs, 44 land, 1995=100	107,6	114,9	114,1	109,2	107,4	110,6
NOK per euro	9,85	10,72	10,76	10,26	10,09	10,33

<sup>1</sup> Konsum i husholdninger og ideelle organisasjoner + konsum i offentlig forvaltning + bruttoinvesteringer i Fastlands-Norge.

<sup>2</sup> Ifølge AKU.

<sup>3</sup> Prosentvis vekst fra samme periode året før.

<sup>4</sup> Driftsbalansen uten korreksjon for sparing i pensjonsfond.

<sup>5</sup> Gjennomsnitt for perioden.

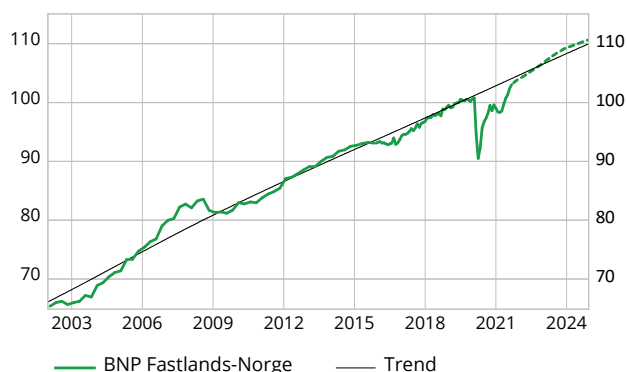
<sup>6</sup> Gjennomsnittlig spotpris Brent Blend.

Kilde: Statistisk sentralbyrå og Norges Bank.



**Figur 2.1. BNP Fastlands-Norge og beregnet trend**

Sesongjustert, indeks, 2019 = 100



\* Kvartalstall før 2016, månedstall deretter. Trenden er beregnet med et HP-filter (lambda = 40 000 på kvartal), men slik at trenden ikke påvirkes direkte av aktivitetsutviklingen i 2020 og 2021

Kilde: Statistisk sentralbyrå

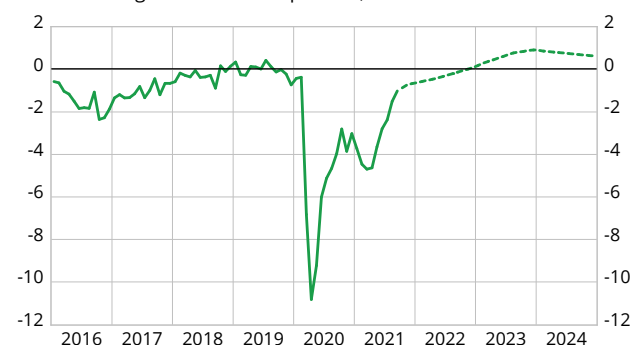
de nye smitteverntiltakene dempe den økonomiske aktiviteten noe. Vi legger til grunn at behovet for de nye tiltakene er midlertidige og venter at den økonomiske aktiviteten vil fortsette å ta seg opp i 2022, og da spesielt i mange av de næringene som har vært hardest rammet av smitteverntiltakene.

Behovet for ekstraordinære finanspolitiske tiltak er ikke lenger til stede når den økonomiske utviklingen normaliseres. Ifølge Nasjonalbudsjettet 2022 har det vært brukt 233 milliarder kroner på tiltak i møte med pandemien. Beregninger med de makroøkonomiske modellene KVARTS og NORA indikerer at den ekspansive finanspolitikken har bidratt til å løfte BNP Fastlands-Norge med rundt 1 prosent i 2021. Til neste år anslår vi at veksten i offentlig konsum og investeringer vil være lavere enn trendveksten i økonomien, noe som isolert sett virker dempende på den økonomiske utviklingen. Ettervirkningene av støttetiltakene i 2020 og 2021 vil trolig veie opp for dette og bidra til at den samlede effekten av finanspolitikken likevel er positiv også neste år. I budsjettet legges det opp til at det strukturelle oljekorrigerte budsjettunderskuddet blir 322 milliarder kroner i 2022. Dette utgjør om lag 2,6 prosent av oljefondets verdi, og oljepengetruken blir da lavere enn handlingsregulens krittstrek på 3 prosent.

Husholdningenes konsum passerte i september nivået fra før pandemien brøt ut. Ifølge våre beregninger vil økningen i konsumet fortsette, og vi venter en vekst på rundt 8,5 prosent i 2022. Gjennom pandemien har husholdningene vridt en god del av konsumet fra tjenester til varer. Våre anslag innebærer at husholdningene vil velge en

**Figur 2.2. BNP Fastlands-Norge**

Avvik fra beregnet trend-BNP i prosent, månedsfrekvens



Kilde: Statistisk sentralbyrå

mer normal sammensetning av vare- og tjenestekonsumet i løpet av 2022. Med utsikter til vekst i disponible realinntekter, men med økte realrenter og svak utvikling i realboligprisene, anslås veksten i konsumet å avta til rundt 2 prosent i 2024. Med dette bildet vil den nåværende høye spareraten reduseres relativt raskt.

Boligprisveksten har vært høy, men avtakende det siste året. Prisene i 3. kvartal i år var vel 10 prosent høyere enn i 3. kvartal i fjor, men prisveksten fra 2. til 3. kvartal i år var på mer beskjedne 4,6 prosent, regnet som årlig rate. Boliginvesteringene har vokst siden bunnen i 3. kvartal 2020, men falt litt igjen i 3. kvartal i år. Den høye boligprisveksten har gjort boligbygging mer lønnsomt, mens økte byggekostnader trekker lønnsomheten ned. Boliginvesteringene ventes å ta seg opp i tiden framover, men de økte byggekostnadene bidrar til at veksten nå er noe nedjustert fra vår forrige konjunkturrapport. Høyere renter og lav befolkningsvekst vil bidra til å dempe veksten i boligprisene. Ifølge våre beregninger vil boligprisveksten avta til rundt 1,5 prosent mot 2024.

Petroleumsinvesteringene har tatt seg opp gjennom året. I 2020 falt petroleumsinvesteringene med 4,1 prosent. Etter å ha fortsatt fallet i de første månedene i år har investeringene siden tatt seg opp igjen. Petroleumsvirksomhetene planlegger for ytterligere økning på slutten av året. Til neste år ligger det an til at det blir levert flere planer for utbygging og drift, men disse nye prosjektene vil trolig ikke medføre markert økte investeringer før i 2023 og 2024. I 2023 ventes investeringene å øke med rundt 10 prosent, noe som vil bidra til å løfte BNP Fastlands-Norge med 0,3 prosentpoeng (se tabell 2.2). Selv om investeringene tar seg opp

**Tabell 2.2. Vekst i BNP Fastlands-Norge og importjusterte bidrag fra etterspørselskomponenter.<sup>1</sup> Prosentpoeng, årlig rate**

	KNR-tall				Prognose			
	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
BNP Fastlands-Norge	2.0	2.2	2.0	-2.3	4.1	4.1	2.4	1.9
hvorav bidrag fra:								
Konsum i husholdninger og ideelle organisasjoner	0.8	0.5	0.5	-0.6	1.8	2.3	0.9	0.6
Konsum og investeringer i offentlig forvaltning	0.6	0.5	0.7	0.4	0.7	0.3	0.4	0.6
Petroleumsinvesteringer	-0.2	0.0	0.4	-0.1	-0.1	-0.2	0.3	0.2
Boliginvesteringer	0.4	-0.4	-0.1	-0.2	0.2	0.3	0.1	0.1
Andre fastlandsinvesteringer	0.5	0.2	0.6	-0.3	0.1	0.4	0.2	0.2
Fastlandseksport <sup>1</sup>	-0.2	0.2	0.7	-1.6	1.0	1.2	0.7	0.6
Andre faktorer <sup>1</sup>	0.0	1.2	-0.8	0.2	0.5	-0.1	-0.3	-0.3

<sup>1</sup> Se forklaring under figur 2.3.

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

fram til 2024 er den langsiktige trenden likevel at petroleumsvirksomhetens betydning for norsk økonomi stadig blir mindre over tid. Regnet som andel av BNP Fastlands-Norge anslås petroleumsinvesteringene å være mellom 5 og 6 prosent i 2024, mot 9 prosent i 2013.

Næringsinvesteringene ser ut til å vokse markert i årene framover. Både innenfor tjenester og industrien planlegges det økte investeringer til neste år. Mange virksomheter ser også ut til å omstille seg i en grønnere retning, og flere batterifabrikker og hydrogenanlegg er enten påbegynt eller planlagt. Innen kraftforsyning er investeringene derimot på vei ned, blant annet fordi flere store vindkraftutbygginger forventes å bli ferdigstilte ved utgangen av 2021. Samlet sett ventes næringsinvesteringene å øke beskjedent i år, for deretter å ta seg betydelig opp til neste år, godt hjulpet av noen store enkeltprosjekter, høyere aktivitet innenlands og den videre økningen i etterspørselen internasjonalt.

Krona svekket seg kraftig i mars 2020, fra rundt 10,0 kroner per euro før utbruddet av koronaviruset i Norge, til drøye 12,0 kroner. Krona har siden styrket seg gjennomgående fram til oktober, og kostet da 9,7 kroner per euro. Deretter har den svekket seg litt og koster rundt 10,2 kroner per euro ved inngangen til desember. I prognosene legger vi til grunn uendret kronekurs framover.

De volatile energiprisene bidrar til store svingninger i inflasjonen. 12-månedersveksten i konsumprisindeksen (KPI) var 3,5 prosent i oktober og årsveksten i år anslås å bli 3,4 prosent. Økende energipriser vil løfte veksten i KPI med vel 2 prosentpoeng i år, mens reduserte avgifter vil trekke veksten ned med et halvt prosentpoeng. De høye

energiprisene forventes å være midlertidige og vi legger til grunn at inflasjonen gradvis reduseres. Den underliggende inflasjonen, som i det siste har vært lav som følge av kronestyrkingen, ventes å ta seg opp til rundt 2,5 prosent til neste år, for deretter å avta til rundt 2 prosent i 2023 og 2024, om lag på inflasjonsmålet.

Styringsrenta ble satt opp til 0,25 prosent i september etter å ha vært 0 prosent i litt over ett år. Når den økonomiske aktiviteten nå normaliseres venter vi at renta heves mot mer normale nivåer. Vi regner med at renta heves ytterligere allerede i desember, men sentralbanken vil deretter sannsynligvis gå forsiktig fram i sine renteøkninger. Til neste år venter vi tre rentehevinger og det er først i 2023 at styringsrenta vil være tilbake på nivået fra før koronakrisen, da den var på 1,5 prosent.

Det er for tiden et høyt press i arbeidsmarkedet. I midten av 2020 kom ledigheten opp i 5,2 prosent ifølge Arbeidskraftundersøkelsen (AKU) og gjennom sommeren og høsten i år har den falt markert. Som gjennomsnitt for perioden august til oktober har den brudd- og sesongjusterte ledigheten kommet ned i 3,6 prosent, noe som er lavere enn gjennomsnittet fra 2000 til 2019. Kombinasjonen av en kraftig etterspørselsøkning fra de tjenestenæringene som har vært hardt rammet av smitteverntiltakene samtidig som det har vært få ikke-bosatte i Norge, har åpnet opp arbeidsmuligheter for ungdom. Det er rekordmange ledige stillinger utlyst og flere har kommet inn på arbeidsmarkedet. Framover venter vi at bedringen i arbeidsmarkedet fortsetter, men i et betydelig lavere tempo enn i de foregående månedene. I 2022 vil AKU-ledigheten ifølge våre beregninger bli 3,7 prosent. Arbeidsinnvandringen ventes etter hvert å ta seg

**Tabell 2.3. Makroøkonomiske hovedstørrelser 2020-2024. Regnskap og prognoser. Prosentvis endring fra året før der ikke annet framgår**

	Regn- skap 2020	Prognoser										
		2021			2022			2023			2024	
		SSB	NB	FIN	SSB	NB	FIN	SSB	NB	FIN	SSB	NB
<b>Realøkonomi</b>												
Konsum i husholdninger mm.	-6,6	4,2	3,6	4,0	8,5	9,6	11,1	3,4	3,6	..	2,1	1,5
Konsum i offentlig forvaltning	1,8	3,1	2,4	3,9	1,0	1,5	-0,2	1,5	0,2	..	1,7	0,5
Bruttoinvestering i fast realkapital	-5,6	0,4	..	0,9	3,5	..	-0,4	3,8	..	..	2,8	..
Utvinning og rørtransport	-4,1	-2,0	-2,0	1,0	-8,0	-8,0	-14,4	10,0	10,0	..	6,0	9,0
Næringer	-5,0	1,5	1,1	0,9	6,1	3,8	4,4	3,8	6,3	..	2,3	6,2
Bolig	-4,0	3,6	5,1	4,2	5,7	3,3	4,1	2,0	0,9	..	1,1	1,0
Offentlig forvaltning	-1,1	-2,8	..	-2,5	1,3	..	-0,2	1,2	..	..	3,0	..
Etterspørsel fra Fastlands-Norge <sup>1</sup>	-3,6	3,1	3,0	3,4	5,5	5,8	6,0	2,7	2,6	..	2,0	0,5
Eksport	-1,2	4,3	..	5,2	5,9	..	7,1	4,3	..	..	2,4	..
Tradisjonelle varer <sup>2</sup>	-2,5	7,1	4,2	6,4	2,3	6,7	9,9	3,0	3,5	..	2,7	2,5
Råolje og naturgass	11,9	2,5	..	3,5	4,5	..	4,8	5,3	..	..	1,5	..
Import	-11,9	1,6	0,6	3,7	8,7	10,2	10,6	5,0	6,2	..	3,4	4,8
Bruttonasjonalprodukt	-0,7	3,7	3,0	3,8	4,2	3,8	4,0	2,8	1,3	..	1,8	0,9
Fastlands-Norge	-2,3	4,1	3,9	3,9	4,1	4,5	3,8	2,4	1,2	..	1,9	0,8
<b>Arbeidsmarked</b>												
Sysselsatte personer	-1,5	0,9	0,7	0,8	1,6	2,6	1,4	0,6	0,5	..	0,6	0,2
Arbeidsledighetsrate (nivå)	4,6	4,6	3,5	4,7	3,7	3,6	4,1	3,9	..	..	3,9	..
<b>Priser og lønninger</b>												
Årslønn	3,1	3,3	3,0	2,8	3,3	3,1	3,0	3,5	3,4	..	3,3	3,3
Konsumprisindeksen (KPI)	1,3	3,4	3,2	2,8	2,6	1,5	1,3	1,5	1,2	..	2,2	1,9
KPI-JAE <sup>3</sup>	3,0	1,7	1,6	1,8	2,5	1,4	1,6	1,7	1,6	..	2,0	1,8
Boligpris <sup>4</sup>	3,9	10,4	9,2	..	4,0	1,7	..	1,4	1,2	..	1,5	3,0
<b>Utenriksøkonomi</b>												
Driftsbalansen, mrd. kroner <sup>5</sup>	67	497	..	281	590	..	212	571	..	..	506	..
Driftsbalansen i prosent av BNP	2,0	12,3	..	7,3	13,5	..	5,3	12,7	..	..	10,9	..
<b>MEMO:</b>												
Pengemarkedsrente (nivå)	2,8	0,5	..	0,5	1,2	..	1,1	1,8	..	..	1,9	..
Råoljepris i kroner (nivå) <sup>6</sup>	407	610	..	568	644	..	559	613	..	..	596	..
Importveid kronekurs (44 land) <sup>7</sup>	6,7	-5,4	-5,2	-6,4	0,8	-2,6	-0,3	0,0	-1,6	..	0,0	-0,3

<sup>1</sup> Konsum i husholdninger og ideelle organisasjoner + konsum i offentlig forvaltning + bruttoinvesteringer i fast kapital i Fastlands-Norge.<sup>2</sup> Norges Bank gir anslag for tradisjonelle varer og tjenester fra Fastlands-Norge. Finansdepartementet gir anslag for varer utenom olje og gass.<sup>3</sup> KPI justert for avgiftsendringer og uten energivarer (KPI-JAE).<sup>4</sup> Norges Bank gir anslag på boligprisindeksen publisert av Eiendom Norge.<sup>5</sup> Driftsbalansen uten korreksjon for sparing i pensjonsfond.<sup>6</sup> Gjennomsnittlig spotpris, Brent Blend.<sup>7</sup> Positivt tall innebærer svekket krone. Finansdepartementet gir anslag på konkurranseprisindeksen.

Kilde: Statistisk sentralbyrå (SSB), Finansdepartementet, Meld. St. 1 (2021-2022) (FIN), Norges Bank, Pengepolitisk rapport 3/2021 (NB).

opp, noe som vil dempe presset i arbeidsmarkedet. I 2023 og 2024 anslår vi at ledigheten blir rundt 3,9 prosent.

Reallønna blir trolig uendret i år. I årets lønnsforhandlinger har NHO, i forståelse med LO, anslått en årslønnsvekst for industrien samlet i NHO-området på 2,7 prosent i 2021, noe som satte en norm for de andre tariffområdene. Gjennom året har lønnsstatistikken pekt i retning av en noe høyere årslønnsvekst. Det nåværende høye presset

i arbeidsmarkedet bidrar til at vi har oppjustert anslaget vårt for lønnsveksten i år til 3,3 prosent. Dette er om lag hva inflasjonen ligger an til å bli. I årene framover ventes reallønnsveksten å ta seg gradvis opp mot 1,5 prosent. Selv med relativt stort press i arbeidsmarkedet ventes lønnsveksten å holdes nede de nærmeste årene ettersom høye priser på innsatsvarer bidrar til å forverre lønnsomheten for de virksomhetene som utgjør frontfaget.

### Boks 2.1. Kan det gå verre i norsk økonomi?

Utviklingen den senere tiden med økt smittepress, flere sykehusinnleggelser og ny virusvariant, omikronvarianten, har skapt stor bekymring hos Verdens helseorganisasjon og myndighetene i Norge. Med foreløpig begrenset kunnskap om omikronvariantens spredningsevne og resistensevne mot eksisterende vaksiner hersker det stor usikkerhet om den videre utviklingen i pandemien.

Med dette bakteppet har vi i denne konjunkturrapporten pekt på at sannsynligheten trolig er større for at det vil gå verre enn at det vil gå bedre i norsk økonomi enn det våre anslag nå viser. Vi konstruerer derfor en alternativ beregning som illustrerer hvordan utviklingen i norsk økonomi vil kunne bli dersom myndighetene skulle beslutte en ny nedstengning av næringslivet i en situasjon hvor nye virusvarianter kan føre til for stor sykdomsbyrde. Den alternative beregningen legger til grunn et alvorlig scenario der dagens vaksiner ikke vil være tilstrekkelig effektive mot nye virusvarianter. I tråd med Koronakommisjonens budskap om at «En lærdom synes å være at dersom det er risiko for at en alvorlig epidemi kan komme ut av kontroll, bør tiltak settes inn i en tidlig fase framfor å vente til det er utbredt smitte» antar vi at myndighetene vil iverksette inngripende tiltak ved årsskiftet og i praksis stenge ned en rekke tjenestenæringer, slik som i situasjonen med deltavarianten sist vinter.<sup>1</sup> Samtidig har Koronakommisjonen påpekt at barn og unge har båret en stor byrde under pandemien og at konsekvensene kan vise seg å vare utover i livsløpet. Vi antar derfor at nedstengningen fra årsskiftet ikke vil omfatte barnehager og skoler.

Selskapene Pfizer og BioNTech har nylig uttalt at de kan starte levering av en eventuell ny og effektiv vaksine mot nye virusvarianter innen 100 dager. Vi legger til grunn at det vil ta rundt 8 måneder før en stor del av den voksne befolkningen er vaksinert med en ny vaksine og at nedstengningen av deler av næringslivet vil være av midlertidig karakter gjennom første halvår neste år. I den alternative beregningen antar vi også at våre viktigste handelspartnere vil stenge ned deler av sine økonomier i samme periode. Etterspørselen rettet mot norsk økonomi fra utlandet vil derfor bli vesentlig svakere i nedstengningsperioden enn våre prognoser i denne rapporten. En ny nedstengning vil også medføre at Norges Bank ser seg nødt til å trå mer forsiktig i sin rentesetting for neste år.

Det er flere forhold vi ikke belyser i alternativberegningen. Vi antar at staten bærer mye av kostnadene for nedstengningen, slik den har gjort gjennom pandemien så langt, men vi legger ikke til grunn økte offentlige investeringer eller konsum som følge av den midlertidige nedstengningen. Vi legger heller ikke til grunn endrete oljeinvesteringer.

Vi har brukt den makroøkonomiske modellen KVARTS til å gjennomføre den alternative beregningen med spesifikke forutsetninger om husholdningenes konsum, etterspørselen fra utlandet, rentesettingen til Norges Bank og valutakursen. Effektene av disse forutsetningene hver for seg på norsk økonomi for 2022 måles som avvik mellom alternativbanen og prognosebanen (våre prognoser i denne rapporten).

I alternativberegningen har vi trukket husholdningenes konsum kraftig ned i første halvår 2022 i forhold til prognosebanen. Konsumnivået er med det bare om lag 2 prosent høyere i første halvår 2022 enn det var i samme periode i år. I 3. kvartal 2022 begynner husholdningenes konsum gradvis å normalisere seg, slik at konsumet i 4. kvartal 2022 er tilbake på samme nivå som i prognosebanen. Vi har i alternativberegningen også holdt sammensetningen mellom vare-, tjeneste- og utenlandskonsumet i 2022 lik det den er anslått til i 2021.

Alt i alt innebærer disse forutsetningene en nedjustering av konsumet i husholdninger og ideelle organisasjoner med 5,4 prosent i 2022. I vår modell trekker dette BNP Fastlands-Norge ned med 1,6 prosent. I beregningene har vi ikke lagt til grunn en utbredt permittering av ansatte. Likevel øker arbeidsledigheten med 0,4 prosentpoeng på årsbasis. Ved en eventuell utvidelse av ordningen med permitteringer ville økningen i arbeidsledighet blitt høyere. Den økte arbeidsledigheten vil føre til lavere lønnstillegg. Årslønna stiger derfor med 0,2 prosent mindre i alternativberegningen enn i prognosebanen.

#### Virkninger i 2022 av et mer alvorlig pandemisk forløp med påfølgende nedstengning

	Konsum <sup>1</sup>	+ MII <sup>2</sup>	+ Rente <sup>3</sup>	+ Valutakurs <sup>4</sup>
BNP Fastlands-Norge (markedsverdi)	-1,6	-2,0	-1,9	-1,8
KPI	0,0	-0,1	-0,1	0,1
Arbeidsledighetsrate (nivå), prosentpoeng	0,4	0,4	0,4	0,4
Pengemarkedsrente (nivå), prosentpoeng	0,0	0,0	-0,5	-0,5
Årslønn	-0,2	-0,3	-0,3	-0,2
Eksportmarkedsindikator (MII)	0,0	-4,0	-4,0	-4,0
Konsum i husholdninger mv.	-5,4	-5,5	-5,3	-5,3
NOK per euro (nivå)	0,0	0,0	0,0	0,2

<sup>1</sup> Kun nedjustering av konsumet i husholdninger og ideelle organisasjoner, uendret rente og valutakurs.

<sup>2</sup> Nedjustering av konsumet og reduksjon i etterspørsel fra utlandet, uendret rente og valutakurs.

<sup>3</sup> Nedjustering av konsumet og reduksjon i etterspørsel fra utlandet med lavere pengemarkedsrente, uendret valutakurs.

<sup>4</sup> Nedjustering av konsumet og reduksjon i etterspørsel fra utlandet med lavere pengemarkedsrente og endret valutakurs.

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

<sup>1</sup> Se rapport fra Koronakommisjonen, NOU 2021:6.

En eventuell ny, stor smittebølge vil også ramme utlandet og gi redusert import fra våre handelspartnere. Vi har derfor også sett på effekten av en reduksjon i etterspørselen fra utlandet. Det er gjort ved å redusere eksportmarkedsindikatoren (MII) med 6 prosent i hvert av de to første kvartalene i 2022 og med 3 prosent i 3. kvartal, målt i forhold til prognosebanen. Nedjusteringen innebærer at markedsindikatoren er om lag 3 prosent høyere første halvår 2022 enn den var i første halvår 2021. Nedjusteringen av den internasjonale etterspørselen trekker BNP Fastlands-Norge ned med ytterligere 0,4 prosent. Dermed blir BNP Fastlands-Norge 2,0 prosent lavere enn i prognosebanen i 2022. Den reduserte etterspørselen leder til at arbeidsledigheten øker marginalt. Samlet bidrar konsumnedgangen og fallet i internasjonal etterspørsel til at årslønna trekkes ned med 0,3 prosent i 2022, noe som bidrar til at husholdningenes konsum faller enda litt mer.

I alternativberegningen så langt har vi antatt at rentene og valutakursen er som i prognosebanen. Vi ser nå på hva som skjer med norsk økonomi når penge-markedsrenten antas å være 0,5 prosentpoeng lavere i hele 2022 enn i prognosebanen. Det vil føre til at både konsum og investeringer kan bli høyere enn ved uendret rentenivå. Det lavere rentenivået bidrar til å redusere fallet i husholdningenes konsum i forhold til prognosebanen med 0,2 prosentpoeng. BNP Fastlands-Norge løftes da med 0,1 prosent i 2022 som følge av renteresponsen. Samlet blir BNP Fastlands-Norge 1,9 prosent lavere enn i prognosebanen for 2022 med endrete forutsetninger om husholdningenes konsum, etterspørselen i utlandet og Norges Banks rentesetting.

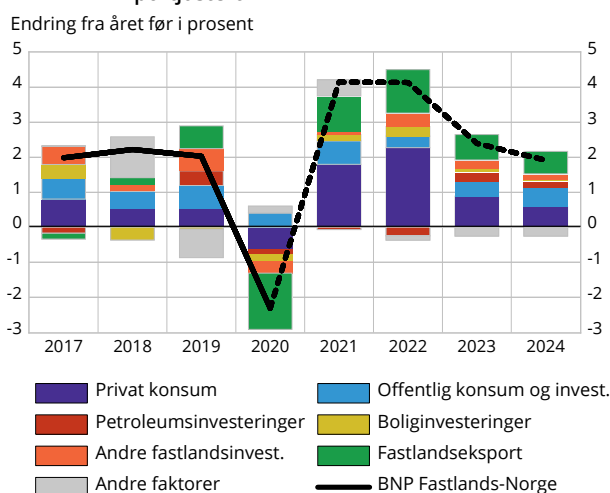
I alternativberegningen har vi sett bort fra mange forhold som kan påvirke valutakursen. Vi har ikke tatt hensyn til at en stor smittebølge og nedstengninger av økonomiene hos våre handelspartnere kan gi lavere oljepris og lavere internasjonal inflasjon, noe som kan slå ut i verdien på den norske kronen. I alternativberegningen svekkes kronen litt målt mot euro. Dette skyldes den lavere norske renta i forhold til prognosebanen. Svakere krone gir dyrere import og høyere priser på eksport. Begge deler forbedrer konkurranseevnen for konkurranseutsatte næringer. Isolert sett gir det 0,1 prosentpoeng høyere vekst i BNP Fastlands-Norge i 2022. I tillegg fører det til at inflasjonen, målt med konsumprisindeksen, blir 0,1 prosentpoeng høyere enn i prognosebanen i 2022.

Vi har sett at forutsetningene i alternativberegningen vil kunne medføre at det går verre i norsk økonomi sammenliknet med prognosebanen i 2022. Samlet vil de realøkonomiske kostnadene i kjølvannet av det mer alvorlige pandemiske forløpet beløpe seg til rundt 60 milliarder kroner, om lag det samme som kostnadene ved den reduserte aktiviteten i de tre første kvartalene i år. De realøkonomiske kostnadene av pandemien har fra februar 2020 til september i år vært rundt 225 milliarder kroner, målt ved forskjellen mellom den faktiske utviklingen i BNP Fastlands-Norge og en beregnet trend (se figur 2.1). Kostnadene var størst i begynnelsen av pandemien med flere tiltak som for eksempel stenging av barnehager og skoler. Det er imidlertid stor usikkerhet forbundet med behovet for en ny nedstengning i et mer alvorlig scenario som vi her har sett på.

Veksten i norsk økonomi har vært høyere i år enn det vi så for oss ved begynnelsen av året. De siste tallene fra nasjonalregnskapet viser at innhentingen i norsk økonomi fortsatte med god styrke, og samlet endte veksten i BNP Fastlands-Norge i 3. kvartal på 2,6 prosent. Ifølge våre beregninger er aktiviteten i norsk økonomi ved inngangen til desember nær en normal situasjon, og ventes å forbli nær konjunkturnøytral i årene framover (se figur 2.1). Vår beskrivelse av at økonomien er tilbake i en mer normal situasjon må tolkes ut ifra produksjonspotensialet til virksomhetene på fastlandet samt i hvilken grad det er ledige arbeidskraftsressurser. Utviklingen i BNP Fastlands-Norge gir en god beskrivelse av den makroøkonomiske utviklingen, men det er ikke en god indikator på de endringene som har skjedd i samfunnet gjennom pandemien. Selv om norsk økonomi for tiden er nær konjunkturnøytral, er ikke samfunnet tilbake til normalen.

Vi er inne i en ny smittebølge. Stadig flere med koronavirusinfeksjon er innlagt på sykehus og helsetjenesten er under press. Vaksinasjonsgraden i Norge er relativt høy, men beskyttelsen vaksinen gir oss ser ut til å svekkes over tid. Det legges derfor opp til at hele den voksne befolkningen vil få en oppfriskningsdose, og alle over 65 år skal få tilbud om dette før jul, mens alle over 18 år vil få tilbud om det før påske. Erfaringen fra Israel kan peke i retning av at nåværende smittebølge vil gå over når tilstrekkelig mange har fått en oppfriskningsdose. For prognosene i denne rapporten har vi lagt til grunn at dagens smitteverntiltak vil være midlertidige, men det er usikkerhet knyttet til denne antakelsen. Spredningen av den nye varianten omikron har aktualisert bekymringen for muterte varianter av koronaviruset som dagens vaksiner ikke er effektive mot. Sannsynligheten virker derfor større for at det kan gå verre enn at det går bedre i norsk økonomi enn det våre anslag nå viser. I boks 2.1 viser vi med en alternativ beregning hvordan det kan gå verre i norsk økonomi.

**Figur 2.3. Bidrag til vekst i BNP Fastlands-Norge, importjustert**



Etterspørselsbidragene er regnet ut ved å finne endringen i hver variabel, trekke ut den direkte og indirekte importandelen, og deretter dele på nivået til BNP Fastlands-Norge i perioden før. (Metoden som brukes er dokumentert i Konjunkturtendensene 2021/1 boks 2.3).

Fastlandseksport er definert som samlet eksport minus eksport av råolje, naturgass og frakttjenester i utenriks sjøfart.

Andre faktorer inkluderer lagerendring, statistiske avvik og sammensetningseffekter.

## 2.1. En normalisert finanspolitikk

Konsumet i statsforvaltningen steg med 1,9 prosent i 3. kvartal 2021 etter en vekst på 1,0 prosent i 2. kvartal og et fall på i overkant av 3 prosent i 1. kvartal. Tilbakevending til normal aktivitet ved sykehusene trakk konsumet opp. Konsumet i kommuneforvaltningen steg med 0,8 prosent i 3. kvartal etter en tilsvarende vekst i 2. kvartal. Gjenåpningen av kulturinstitusjoner som museer, biblioteker og kinoer, samt økt aktivitet forbundet med koronavaksinering, testing og smittesporing trakk konsumet opp. Investeringene i offentlig forvaltning steg med 12 prosent i 3. kvartal 2021, etter å ha falt med om lag det samme gjennom de to foregående kvartalene. Sammenliknet med fjorårets tre første kvartaler, har investeringene falt med 5,9 prosent så langt i 2021, se nærmere omtale i kapittel 3.3.

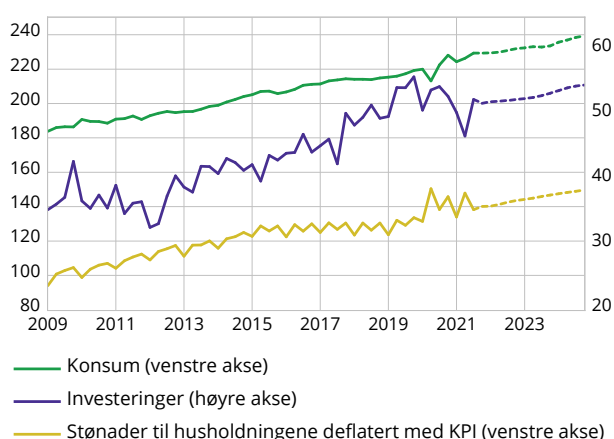
I Prop. 1 S Tillegg 1 (2021-2022) foreslår den nye Støre-regjeringen revideringer som ikke endrer bruken av oljeinntekter sammenliknet med Nasjonalbudsjettet 2022 utarbeidet av Solberg-regjeringen. Forlikavtalen med SV har samme ambisjon, godt hjulpet av høyere kraftpriser som øker skatte- og utbytteinntektene. Bruken av oljeinntekter, målt ved det strukturelle oljekorrigerte

underskuddet, vil utgjøre 322,4 milliarder kroner i 2022. Beregninger viser dessuten at finanspolitikken i 2020 og 2021 vil fortsette å bidra positivt til den økonomiske aktiviteten i 2022. Underskuddet i 2022 tilsvarer 2,6 prosent av Statens pensjonsfond utland. Et fondsuttak godt under den langsiktige rettesnoren på 3 prosent, reduserer sårbarheten mot fall i fondsverdien. Vekst i fondsverdien de senere årene innebærer imidlertid økt oljepengebruk målt i kroner. Oljepengebruken vil i 2022 utgjøre 9,5 prosent av trend-BNP for Fastlands-Norge, som er høyere enn før pandemien da oljepengebruken utgjorde 7,7 prosent. I prognosene for 2023 og 2024 antar vi at oljepengebruken, målt ved det strukturelle oljekorrigerte underskuddet som andel av oljefondet, reduseres til i underkant av 3 prosent gitt en normal utvikling i fondsverdien.

I Prop. 1 LS Tillegg 1 (2021-2022) foreslår Støre-regjeringen en mer omfordelende beskatning av inntekt og formue. I forslaget reduseres blant annet trygdeavgiften på lønns- og næringsinntekt med 0,1 prosentpoeng, mens trinnskattene for inntekter over 651 250 kroner økes med 0,1 prosentpoeng. I forlik med SV senkes innslagspunktene i trinnskatten slik at de som tjener over 643 000 kroner får økt skatt. Det innføres i tillegg et nytt trinn som øker skatten for de som tjener over 2 millioner kroner. Utbytteskatten, som hovedsakelig betales av husholdninger med høy inntekt, økes ved at oppjusteringsfaktoren for utbytteskatt settes opp fra 1,44 til 1,6. Støre-regjeringen foreslår en skjerpelse av formuesskattesatsen ved at skattesatsen endres fra 0,85 til 0,95 prosent, og at bunnfradraget økes fra 1,5 til 1,65 millioner kroner. Dette skal kombineres med økt verdsettelse av arbeidende kapital, dyre primærboliger, sekundærboliger samt fritidsboliger. I avtalen med SV økes bunnfradraget til 1,7 millioner kroner. Det innføres også et nytt trinn som innebærer en sats på 1,1 prosent for formue over 20 millioner. Støre-regjeringen foreslår i tillegg avgiftsendringer med en grønn profil som samtidig skal være sosiale. CO<sub>2</sub>-avgiften i ikke-kvotepliktig sektor økes med 28 prosent utover konsumprisveksten. Dette skal kombineres med redusert veibruksavgift på drivstoff, som utgjør om lag 65 prosent av økningen i CO<sub>2</sub>-avgiften. Det foreslås også økt engangsavgift på fossil- og hybridbiler, samt trafikkforsikringsavgift og omregistreringsavgift for elbiler. Gjeninnføring av flypassasjeravgiften er også en del av den grønne profilen. Den sosiale profilen skal styrkes

**Figur 2.4. Offentlig forvaltning**

Sesongjustert, mrd 2019-kr, kvartal



Kilde: Statistisk sentralbyrå

ved at elavgiften reduseres med 8 øre per kWh i perioden januar-mars neste år, og med 1,5 øre per kWh resten av inneværende år. Endringsforslagene ovenfor skal kombineres med en rekke mindre justeringer i skattesystemet. Andre detaljer rundt avgiftsendringer som innføres for 2022 omtales nærmere i avsnitt 2.11. I prognosebanen antas i tillegg inflasjonsjusterte øvrige avgifter, uendrete skattesatser og lønnsjusterte beløpsgrenser.

I våre prognoser legger vi til grunn at smittevern-tiltak innrettes slik at de i liten grad påvirker den økonomiske aktiviteten. Vi tar imidlertid hensyn til at omfordeling isolert sett virker ekspansivt på grunn av en høyere marginal konsumtilbøyelighet blant husholdninger med lav inntekt. Usikkerhet rundt effekten av vaksiner, nye virusvarianter samt økt smitte den senere tiden skaper imidlertid usikkerhet om den økonomiske veksten og om budsjettunderskuddet i tiden framover.

I prognosene antar vi at aktivitetsveksten i offentlig forvaltning normaliseres gjennom prognosebanen. Vi anslår en prosentvis endring i konsum og bruttoinvesteringer i offentlig forvaltning i 2022 på henholdsvis 1 og 1,3 prosent, som er noe mer optimistisk enn anslagene i Nasjonalbudsjettet. Anslagene er om lag som i forrige prognose. Vekst-anslagene for perioden 2023–2024 er en videreføring av tidligere anslag, med stabile leveranser av kampfly. Stønader, som vi ved forrige prognose antok skulle øke med 1,6 prosent i 2022, antas nå å øke med 0,8 prosent, men fra et noe høyere nivå. Arbeidsmarkedsrelaterte stønader avtar gradvis i prognoseperioden, mens utbetaling av pensjoner

øker. Satsing på grønn omstilling kan føre til mer ekspansiv finanspolitikk. Et mer begrenset handlingsrom på lang sikt kan legge en demper på den ekspansive politikken.

## 2.2. Renteoppgangen fortsetter

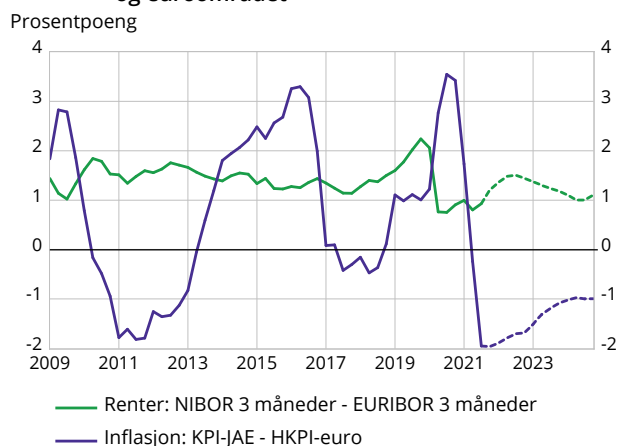
I september satte Norges Bank opp styringsrenta med 0,25 prosentpoeng etter at den i over ett år har vært på rekordlave 0 prosent. Renteøkningen er den første av en rekke renteøkninger som vil komme de nærmeste årene. Samtidig vil sentralbanken sannsynligvis gå forsiktig fram i sine renteøkninger, og styringsrenta vil først i 2023 være tilbake på nivået fra før koronakrisen da den var på 1,5 prosent.

Pengemarkedsrenta følger styringsrenta oppover. I sommer var tremåneders pengemarkedsrente på 0,2 prosent. Fram mot økningen i styringsrenta i september økte pengemarkedsrenta til 0,5 prosent. Ved inngangen til desember har pengemarkedsrenta kommet opp i 0,8 prosent, noe som tyder på at markedet allerede har priset inn en økning i styringsrenta i desember.

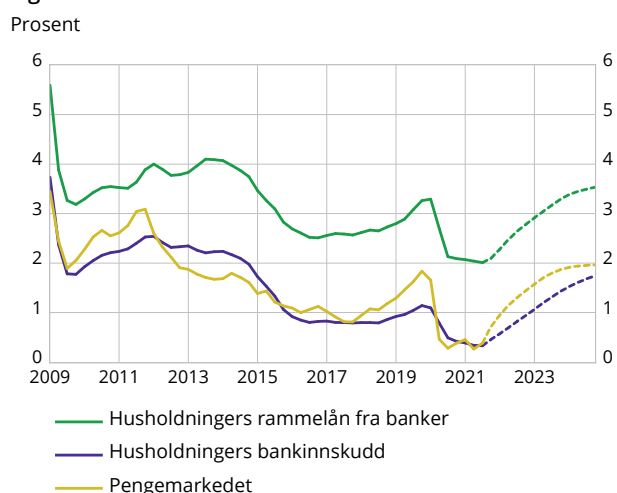
Innskudds- og utlånsrentene har i år vært på rekordlave nivåer. Ved utgangen av 2. kvartal i år var gjennomsnittlig rammelånsrente med sikkerhet i bolig på 2,02 prosent, mens gjennomsnittlig innskuddsrente var på 0,31 prosent. Rammelånsrenta falt litt til 2,00 prosent ved utgangen av 3. kvartal, mens innskuddsrenta økte litt til 0,35 prosent i samme periode.

Krona svekket seg kraftig rundt nedstengningen av Norge i mars 2020. En uke etter nedstengningen måtte man betale over 12,30 kroner for en euro og 11,40 kroner for en amerikansk dollar, ifølge de offisielle dagskursene notert av Norges Bank. Deretter har krona styrket seg gjennomgående fram til oktober, da kursen var 9,70 mot euro. I det siste har krona svekket seg noe igjen, og ved utgangen av november koster én euro 10,20 kroner mens én dollar er verdt 9,00 kroner. I våre prognoser legger vi til grunn uendret kronekurs framover, basert på kursene ved utgangen av november. På årsbasis innebærer det en styrking av krona fra 2020 til i år, og nær uendret kurs fra i år til neste år. Målt med den importveide kronekursen er styrkingen i år på 5,3 prosent.

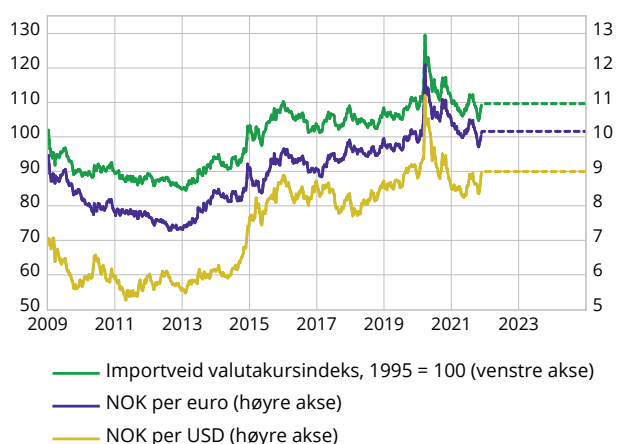


**Figur 2.5. Rente- og inflasjonsforskjell mellom Norge og euroområdet**

Kilde: Norges Bank og Statistisk sentralbyrå

**Figur 2.6. Norske renter**

Kilde: Norges Bank og Statistisk sentralbyrå

**Figur 2.7. Valutakurser**

Kilde: Norges Bank

Vi anslår at styringsrenta settes videre opp i desember. Neste år regner vi med at det kommer ytterligere tre renteøkninger. Dette er en oppjustering med én renteøkning fra forrige konjunktur-

rapport. Ved utgangen av 2022 forventes styringsrenta å komme opp i 1,25 prosent, som er 0,25 prosentpoeng lavere enn den var ved inngangen til koronakrisen. I 2023 og 2024 fortsetter renteoppgangen. Ved utgangen av 2024 kommer penge-markedsrenta opp i 2,0 prosent. Renteoppgangen kommer som følge av normaliseringen av økonomien etter koronakrisen. Arbeidsledigheten er kommet tilbake til et normalt nivå, og BNP Fastlands-Norge kommer i løpet av prognoseperioden over det vi anslår som et trendnivå i økonomien (se figur 2.1). Inflasjonen vil også være i nærheten av inflasjonsmålet for Norges Bank. Gjennomsnittlig rammelånsrente med sikkerhet i bolig kommer i så fall opp i 3,5 prosent i 2024.

### 2.3. Konsumet videre opp fra nivået før pandemien

Samlet konsum i husholdninger og ideelle organisasjoner ble hardt rammet av pandemien i 2020. Ifølge kvartalsvis nasjonalregnskap falt konsumet med rekordstore 6,6 prosent som årgjennomsnitt i fjor. Etter et fall på 3,6 prosent i 1. kvartal i år regnet fra kvartalet før, tok konsumet seg kraftig opp med 2,9 prosent i 2. kvartal og 6,0 prosent i 3. kvartal. Som følge av gradvise lettelsers i smitteverntiltak og gjenåpning av samfunnet har konsumet vokst seks måneder på rad og var i september litt høyere enn nivået før pandemien i februar i fjor.

Da smitteverntiltak medførte strenge restriksjoner på tjenestekonsumet tilpasset husholdningene seg ved å øke sitt varekonsum. Nivået på varekonsumet har gjennom pandemien økt betydelig og lå om lag 13 prosent høyere i september i år enn i februar i fjor. Varekonsumindeksen for oktober falt sesongjustert med 1,6 prosent. Dersom vi ser bort fra bilkjøpene, som falt med nær 9 prosent, var varekonsumet om lag uendret i oktober. Tjenestekonsumet har vokst hver måned siden april i år, og førte til den sterke veksten i samlet konsum i samme periode. Tjenestekonsumet vokste med hele 8,6 prosent i 3. kvartal etter en vekst på 2,2 prosent i 2. kvartal. Veksten var særlig sterk i august og fortsatte i september som følge av kraftig oppgang i overnattings- og serveringstjenester. Denne tjenestekategorien vokste med hele 55 prosent i 3. kvartal. Veksten må sees i sammenheng med opphevelser av smitteverntiltak samt lettelsers i reiserestriksjoner som førte til økt turisme fra utlandet. Fritidstjenester og passasjertransport bidro også til veksten i tjenestekonsumet i 3. kvartal. Selv om

tjenestekonsumet nå har vokst i flere måneder på rad er likevel nivået i september om lag 2 prosent lavere enn i februar i fjor.

Lettelser i reiserestriksjoner førte også til at nordmenns konsum i utlandet ble femdoblet i 3. kvartal, mens utlendingers konsum i Norge nær doblet seg i samme periode. Nivåene på disse konsumkategoriene er likevel fortsatt langt lavere enn før pandemien.

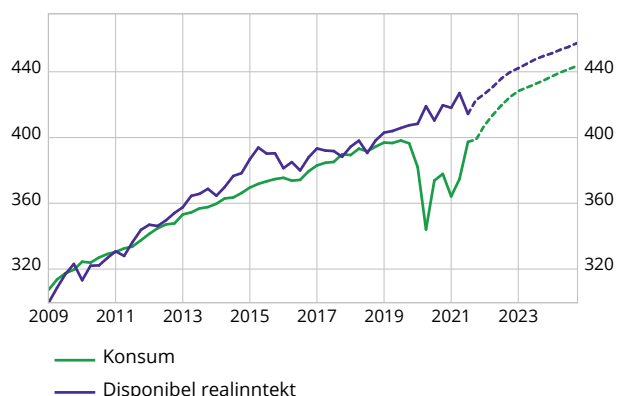
Veksten i husholdningenes disponible realinntekter med og uten utbetalinger av aksjeutbytte er i inntekts- og kapitalregnskapet anslått til henholdsvis rundt 2 og 2,5 prosent i 2020. Lønnsinntektene, som er den viktigste inntektskilden for husholdningene, viste svak utvikling i fjor ettersom sysselsettingen falt kraftig på grunn av smitteverntiltakene og den tidvise nedstengningen av deler av næringslivet. Offentlige stønader vokste derimot betydelig i 2020 som følge av utbetalinger til et stort antall permitterte og ledige arbeidstakere. Svært lave utlånsrenter reduserte også husholdningenes netto renteutgifter i fjor. Rentebelastningen til husholdningene, det vil si renteutgifter målt som andel av disponibel inntekt, falt fra rundt 5,5 prosent i 2019 til rundt 4,5 prosent i 2020.

Vi legger nå til grunn at veksten i disponibel realinntekt eksklusive utbetalinger av aksjeutbytte blir rundt 2,5 prosent i år, som i fjor, og i årene 2022-2024 som årlig gjennomsnitt. Lønnsinntektene vil ta seg opp i takt med økt sysselsetting ettersom norsk økonomi normaliseres. Offentlige stønader vil derimot reelt sett falle i år som følge av høyere inflasjon samt færre permitterte og ledige arbeidstakere enn i fjor. I årene framover vil stønadene vokse i takt med økningen i antall alderspensjonister. Netto renteutgifter vil dempe realinntektsveksten i årene 2022-2024 når lånerentene som husholdningene står overfor stiger i takt med en økende styringsrente. Nivået på rentebelastningen til husholdningene vil mot slutten av prognoseperioden komme opp i rundt 6 prosent, noe som er på linje med gjennomsnittet for de siste 20 årene.

Vi ser for oss at veksten i samlet konsum blir vel 4 prosent som årsgjennomsnitt i år og rundt 8,5 prosent i 2022. Bak disse konsumanslagene, som er en liten oppjustering fra vår forrige konjunkturrapport, ligger antakelser om en videre vaksineringsring av befolkningen, ingen nye nedstengninger

**Figur 2.8. Inntekt og konsum i husholdninger mv.**

Sesongjustert, mrd 2019-kr, kvartal



Kilde: Statistisk sentralbyrå

av næringslivet samt at oppdemmet etterspørsel ikke er uttømt hos husholdningene. Våre anslag innebærer at en mer normal sammensetning av vare- og tjenestekonsumet vil kunne nås i løpet av 2022. Vi anslår at konsumet vil vokse med vel 2,5 prosent som årlig gjennomsnitt de siste to årene av prognoseperioden. Utviklingen i disse årene drives av vekst i disponible realinntekter, men dempes av økte realrenter etter skatt og svak utvikling i realboligprisene.

Siden husholdningenes inntekter holdt seg godt oppe og konsumet falt kraftig under pandemien, økte spareraten, målt ved sparing som andel av disponibel inntekt inklusive utbetalinger av aksjeutbytte, fra rundt 7 prosent som årsgjennomsnitt i 2019 til rekordhøye 14,3 prosent i 2020. Spareraten for 2020 er nedjustert med rundt ett prosentpoeng fra vår forrige konjunkturrapport som følge av innarbeiding av nytt tallgrunnlag i inntekts- og kapitalregnskapet. Spareraten justert for utbetalinger av aksjeutbytte økte på sin side fra rundt 2 prosent i 2019 til rundt 10 prosent i 2020. Med våre anslag på inntekts- og konsumutviklingen vil spareraten falle til 13 prosent i år, og videre til rundt 8 prosent i 2024. Spareraten justert for utbetalinger av aksjeutbytte vil falle til knappe 4 prosent mot slutten av prognoseperioden, som er på linje med den gjennomsnittlige årlige spareraten i fireårsperioden 2012-2015 da norsk økonomi var i en nær konjunkturnøytral situasjon.

## 2.4. Avtakende boligprisvekst

Prisstigningen i boligmarkedet har vært svært høy gjennom koronakrisen. Siden utgangen av 2019 har boligprisene vokst i overkant av 15 prosent, målt ved SSBs boligprisindeks. Den sterke bolig-

prisveksten har imidlertid vært avtakende gjennom 2021. Sammenliknet med 3. kvartal i fjor var prisene i 3. kvartal i år 10,5 prosent høyere.

Ifølge månedlig statistikk fra Eiendom Norge, har boligprisveksten ligget på 0,2 prosent i både september og oktober. En mer moderat boligprisvekst må sees i sammenheng med renteøkningen i september, utsiktene for videre renteøkninger samt at boligprisene var kommet opp på et høyt nivå.

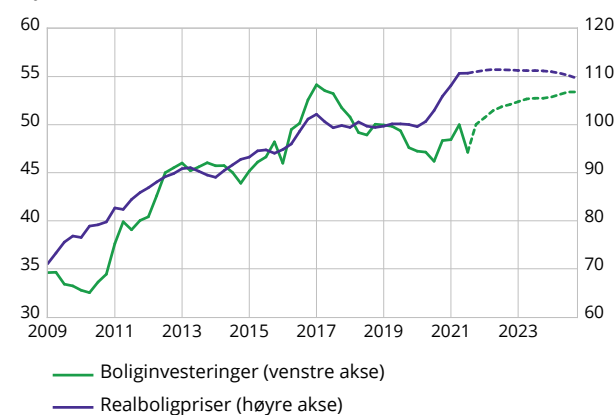
Aktiviteten i boligmarkedet, målt ved antall solgte brukte boliger, har avtatt litt siden sommeren etter at den var uvanlig høy gjennom andre halvdel av fjoråret og første halvdel av 2021. Omsetningstiden har likevel vært lavere siden juni enn i samme tidsrom de siste fire årene, trolig som følge av at relativt få bruktboliger har ligget ute til salgs. Denne knappheten har sannsynligvis bidratt til å opprettholde en positiv boligprisvekst. I tillegg er det mange husholdninger som fortsatt holder seg hjemme på grunn av smittevern, noe som har bidratt til at etterspørsel etter bolig tjenester har økt under pandemien. Dette kan indikere at boligprisene vil øke litt i tiden som kommer. På den andre siden har salget av nye boliger vært avtakende de siste månedene og var i oktober, ifølge Boligprodusentenes Forening, på et historisk lavt nivå. Boligprodusentene melder at både salg og igangsetting av nye boliger aldri har vært registrert lavere enn i 3. kvartal 2021. Noe av den lave aktiviteten kan tilskrives forventninger om framtidige renteøkninger og generell usikkerhet rundt den økonomiske situasjonen. De siste undersøkelsene til Finans Norge og Kantar TNS viser en avdempet optimisme til egen økonomi blant husholdningene.

Ifølge kvartalsvis nasjonalregnskap falt boliginvesteringene med 5,7 prosent i 3. kvartal. I tiden framover ser vi for oss at høye boligpriser vil bidra til økt boligbygging og høyere investeringer. Veksten blir likevel trolig moderat og dempes av økte materialkostnader. Ifølge våre beregninger vil boliginvesteringene stige i overkant av 3,5 prosent i år, og med rundt 6 prosent neste år. Deretter avtar veksten, blant annet som følge av økte renter, og vi ser for oss en vekst på 1-2 prosent mot slutten av prognoseperioden.

Det er betydelig usikkerhet rundt boligprisutviklingen framover. I vår makroøkonomiske modell, KVARTS, er det en gjensidig påvirkning mellom

**Figur 2.9. Boligmarkedet**

Sesongjustert. Venstre akse: mrd 2019-kr, kvartal  
Høyre akse: indeks, 2019 = 100



Kilde: Statistisk sentralbyrå

boligprisene og tilbudet av boliger. Høyere boliginvesteringer fører til høyere vekst i tilbudet av boliger, og dermed, isolert sett, til lavere boligpriser i årene framover. På den annen side, og til tross for at Norges Bank har startet gradvise renteøkninger, vil rentene fremdeles være på et historisk lavt nivå framover. Lave renter, sammen med utsikter til inntektsvekst, vil fortsette å stimulere til låneopptak. I modellen er det også en gjensidig sammenheng mellom boligprisene og husholdningenes gjeldsopptak. Våre beregninger tilsier at den årlige gjeldsveksten vil være i området 4-5 prosent gjennom hele prognoseperioden.

Økt boligbygging, høyere renter og lav befolkningsvekst bidrar til å dempe veksten i boligprisene. Samlet sett anslår vi en vekst på 10,4 prosent i år. For årene framover legger vi til grunn en gradvis avtakende boligprisvekst, fra 4 prosent i 2022 til rundt 1,5 prosent i årene 2023 og 2024.

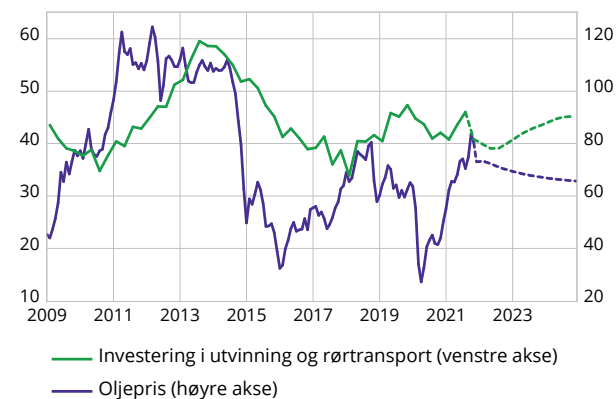
## 2.5. Vekst i petroleumsinvesteringene i 2023 og 2024

Ifølge nye tall fra nasjonalregnskapet er veksten i petroleumsinvesteringene i 2019 revidert opp fra 12,6 prosent til 14,3 prosent. Den sterke veksten ble etterfulgt av et fall på 4,1 prosent i 2020. Fallet i fjor ble dempet av at Stortinget vedtok midlertidige skatteregler for oljenæringen. Etter et videre fall i 1. kvartal i år har investeringene tatt seg noe opp igjen.

Statistisk sentralbyrå kartlegger oljeselskaperenes investeringsplaner i den kvartalsvise investerings-tellingen (KIS) for det inneværende og det neste året. I den siste tellingen, foretatt i november, anslås investeringene i år til 181,5 milliarder kroner

**Figur 2.10. Petroleumsinvesteringer og oljepris**

Sesongjustert. Venstre akse: mrd 2019-kr, kvartal  
Høyre akse: USD per fat



Kilde: Statistisk sentralbyrå

i løpende verdi. Dette er en marginal oppjustering sammenliknet med forrige telling og er om lag på samme nivå som tilsvarende anslag for 2020, gitt i november i fjor. Det er en klart lavere aktivitet innen feltutbygging i år sammenliknet med i fjor. Dette motsvares av vekst innen alle de andre investeringsområdene, særlig innen leting og felt i drift. Leteaktiviteten har tatt seg opp igjen i år etter å ha blitt redusert i fjor som følge av svært lave oljepriser i forbindelse med pandemien. Investeringsaktiviteten i felt i drift i år er hovedsakelig drevet opp av høye olje- og gasspriser og gunstige skatteregler.

Hvis anslaget fra siste investeringstelling for 2021 skal realiseres må de nominelle investeringene øke med 14,4 prosent fra 3. kvartal til 4. kvartal. Selv om investeringene pleier å være høyest i årets siste kvartal er det svært sjeldent at veksten blir så sterk. De siste 21 årene har årsanslaget gitt i 4. kvartal i investeringsåret i gjennomsnitt vært 2,3 prosent høyere enn de endelige investeringene, og i bare to av disse årene har årsanslaget gitt i 4. kvartal vært lavere enn endelige investeringer. Dette gir grunn til å tro at noen av investeringene planlagt for 4. kvartal blir forskyvnet til neste år, men at forskyvningene blir noe lavere enn det historiske gjennomsnittet. Vi anslår at de nominelle investeringene i år blir om lag 1 prosent lavere enn i fjor. Med en antatt prisvekst på investeringsvarer på rundt 1 prosent vil realinvesteringene falle med om lag 2 prosent i år, som er på linje med våre prognoser i forrige konjunkturrapport.

Det nominelle anslaget for 2022 i siste investeringstelling er på om lag 154,4 milliarder kroner. Dette er om lag 9 prosent høyere enn anslaget gitt

i forrige telling, men anslaget er likevel 7,2 prosent lavere enn anslaget gitt for 2021 på samme tidspunkt i fjor. Økningen fra siste telling skyldes hovedsakelig at det er meldt inn betydelige kostnadsoverskridelser på flere utbyggingsprosjekter. I tillegg har det blitt levert plan for utbygging og drift (PUD) på utbyggingsprosjektene Frosk og Tommeliten Alpha.

De midlertidige skattereglene ser ut til å utløse og framskynde svært mange utbyggingsprosjekter i 2022. Men siden de aller fleste av disse ventes å bli besluttet utbygd først i 4. kvartal neste år regner vi med at det ikke vil påløpe betydelige investeringer fra disse i 2022, særlig når det også tas i betraktning at prosjekter pleier å ha lavest investeringer det første utbyggingsåret. Siden forrige konjunkturrapport har også noen av prosjektene som var planlagt levert PUD til neste år blitt utsatt. Selv om de midlertidige skattereglene slutter å gjelde for investeringer på eldre PUD-er i slutten av 2021 vil de gunstige reglene fortsette å gjelde for merinvesteringer knyttet til eventuelle endringer eller utvidelser i PUD-ene. Dette vil sammen med høye produktpriser trolig bidra til en del høyere investeringer på felt i drift enn det som ligger inne i tellingsanslag for 2022. Med disse antakelsene anslår vi en volumnedgang i petroleumsinvesteringene på 8 prosent i 2022, som er det samme som i forrige konjunkturrapport.

De mange PUD-ene som ventes å bli levert i 2022 vil trolig generere svært høye investeringer i feltutbygging i 2023 og 2024. Bakgrunnen for dette er at investeringer i utbyggingsprosjekter vanligvis pleier å være høyest i utbyggingenes andre eller tredje år, litt avhengig av prosjektets omfang. Som i forrige konjunkturrapport anslår vi en volumvekst på 10 prosent i 2023. Lavere investeringskostnader i 2023 som følge av utsatte utbyggingsprosjekter motsvares av høyere investeringer enn antatt sist på pågående utbygginger. Veksten i 2024 har vi justert opp fra 5 til 6 prosent. Til tross for at noen prosjekter har falt bort fører de økte kostnadene på enkelte pågående utbygginger og økt investeringsomfang på enkelte av de andre kommende prosjektene at vi hever vårt anslag på investeringene i 2024. Med en slik utvikling vil investeringene i 2024 være marginalt høyere enn de var i 2019.

Olje- og gassutvinningen var i de tre første kvartalene i år på samme nivå som i samme periode

i fjor. Væskeproduksjonen økte med 0,6 prosent, mens gassproduksjonen i de tre første kvartalene var 0,6 prosent lavere enn i samme periode i 2020. Dersom Oljedirektoratets prognose for 4. kvartal slår til vil olje- og gassutvinningen øke med 1,3 prosent i år. Veksten i utvinningen anslås å bli på rundt 5 prosent både i 2022 og 2023. Oljedirektoratet venter videre at petroleumsproduksjonen vil øke med om lag én prosent og toppe seg i 2024, før produksjonen gradvis faller i andre halvdel av tiåret. I 2030 antas produksjonsnivået å være 14 prosent lavere enn i 2024.

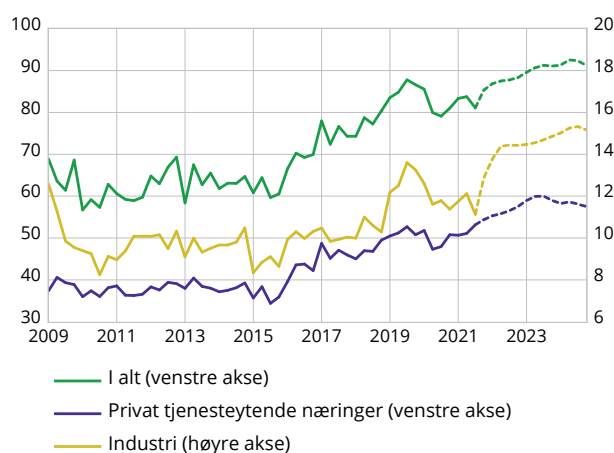
## 2.6. Markert vekst i næringsinvesteringene til neste år

Ifølge tall fra nasjonalregnskapet falt sesongjusterte næringsinvesteringer med 3,2 prosent i 3. kvartal 2021, etter tre kvartaler med vekst. Nivået på næringsinvesteringene er i 3. kvartal høyere enn samme periode i fjor. Utviklingen i 3. kvartal viser et skille på tvers av næringer med industri og bergverk og annen vareproduksjon på den ene siden, og tjenestenæringer på den andre siden. Innen industri og bergverk, og annen vareproduksjon falt investeringene med henholdsvis 8,2 og 19,1 prosent. Som følge av det kraftige fallet i 3. kvartal for disse næringene er investeringsnivået lavere enn i tilsvarende kvartal i fjor. Til sammen utgjør de to næringsgruppene nærmere 40 prosent av næringsinvesteringene. I næringene tjenester tilknyttet utvinning og andre tjenester økte investeringene med henholdsvis 10,3 og 4,0 prosent i 3. kvartal 2021. I begge næringer er investeringsnivået høyere enn i tilsvarende kvartal i fjor.

SSB kartlegger virksomhetenes antatte investeringer for inneværende og neste år innen industri, bergverk og kraftforsyning. Siste publisering i november viser at antatte investeringer for inneværende år i industrien er 2 prosent lavere enn det målingen viste forrige kvartal, og indikerer et fall på 2 prosent i industriinvesteringene fra i fjor. Utviklingen varierer mye på tvers av de ulike industri-næringene. Nedrevideringene er betydelige innen maskinindustri samt gummi, plast, og mineralsk industri mv., mens ikke-jernholdig metallindustri samt data- og elektrisk utstyrsindustri bidrar til å holde det antatte investeringsnivået oppe. Anslåtte industriinvesteringer for 2022 øker med 36 prosent sammenliknet med tilsvarende anslag for 2021, gitt i november i fjor. Det ligger an til en kraftig årsvekst fra 2021 til 2022. Økningen er bredt

Figur 2.11. Investeringer i fastlandsnæringer

Sesongjustert, mrd 2019-kr, kvartal



Kilde: Statistisk sentralbyrå

basert, der metallindustrien står for over halvparten av økningen. Veksten innen ikke-jernholdige metaller er spesielt stor og innebærer mer enn en dobling av investeringsnivået, og utgjør langt over halvparten av investeringsøkningen innen metallindustrien.

Det forventede fallet i investeringer innen kraftforsyning fortsetter grunnet ferdigstillingen av flere vindkraftutbygginger. Virksomhetene melder om at planlagte og utførte investeringer i år vil bli 18 prosent lavere enn i fjor. Den negative utviklingen anslås å fortsette i 2022 med et fall på 24 prosent.

Norges Bank publiserte Regionalt Nettverk i september. I rapporten spør Norges Bank foretakene hvor mye de planlegger å investere de neste tolv månedene. Foretakene innen tjenesteyting forventer en høyere investeringsvekst enn tidligere. Oppjusteringen av vekstforventningene er den fjerde på rad, og forventet investeringsvekst har ikke vært høyere siden 2. kvartal 2018. Innen varehandelen har forventet investeringsvekst falt de to siste kvartalene, men er fremdeles positiv.

I årene som kommer kan investeringene bli påvirket betydelig av klima- og energiomstilling. En slik omstilling vil samlet sett gi økte investeringer i fastlandsvirksomheter. Allerede nå er flere batterifabrikker og hydrogenanlegg i oppstarts-/planleggingsfasen, og noen av selskapene er i gang med pilotanlegg. Dersom selskapene lykkes med teknologiutviklingen og planene om fullskala produksjon blir satt ut i livet, vil det gi investeringer på flere titalls milliarder kroner.



Basert på vurderingene over anslår vi en vekst i næringsinvesteringene for inneværende år på 1,5 prosent. Anslaget innebærer en liten nedrevidering fra vår forrige konjunkturrapport, og kan tilskrives den negative utviklingen innen industri og bergverk og annen vareproduksjon i 3. kvartal i år. For 2022 anslår vi en vekst i næringsinvesteringene på 6,1 prosent drevet av økt etterspørsel fra våre handelspartnere, spesielt høye investeringer innen industrien og positive utsyn innen tjenesteyting. Etter hvert som den økonomiske aktiviteten normaliseres både hos våre handelspartnere og nasjonalt ventes veksten i næringsinvesteringene å falle til rundt 2,5 prosent i slutten av prognoseperioden.

## 2.7. Store overskudd i utenrikshandelen

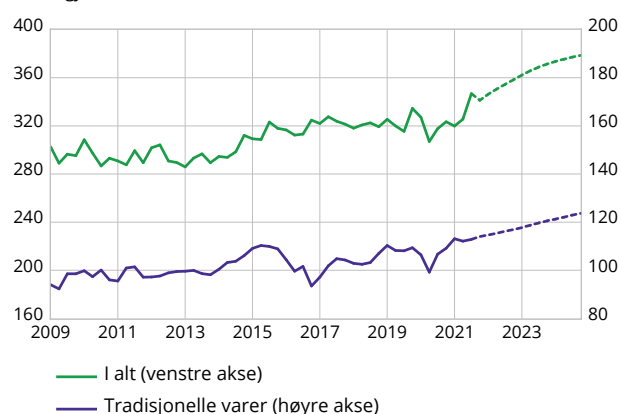
Eksportvolumet av tradisjonelle varer vokste så vidt i 3. kvartal i år etter en reduksjon i 2. kvartal, ifølge sesongjusterte tall fra nasjonalregnskapet. Eksporten av fisk og fiskeprodukter samt metaller hadde størst vekst, mens eksporten av raffinerte oljeprodukter, verkstedprodukter og elektrisk kraft ble mest redusert. Eksporten av olje og gass økte mye i 3. kvartal, og mer enn i 2. kvartal. Da var det oljeeksporten som økte kraftig, mens det i 3. kvartal var gasseksporten. Eksporten av tjenester vokste også mye i 3. kvartal, etter nedgang i 1. og 2. kvartal, og gjentok med det mønsteret fra 2020. Tjenesteeksporten har vært mer negativt påvirket av pandemien enn vareeksporten. I 3. kvartal, da samfunnet i stor grad var gjenåpnet, kom de største vekstbidragene fra utlendingers konsum i Norge, oljerelaterte tjenester og utenriks sjøfrakt.

Eksporten hittil i år har hatt en sterk prisvekst. Noe av den ekstra høye eksportprisveksten i norske kroner i 3. kvartal i år kan tilskrives en kvartalsvis svekkelse av krona, men det meste skyldes en særlig høy prisvekst på verdensmarkedet for viktige norske eksportvarer som gass, olje, elektrisk kraft, fisk og metaller. Den enorme prisveksten på gass i år har medført at gasseksportens verdi har doblet seg fra 1. kvartal til 3. kvartal i år, og med det gått fra 2/3 til 4/3 av oljeeksportens verdi de samme kvartaler. Prisveksten for olje og gass utgjorde over halvparten av verdøkningen for samlet eksport fra 2. til 3. kvartal.

Importen av både varer og tjenester økte i 3. kvartal i år. Tre kampfly og verkstedprodukter bidro mest til veksten i vareimporten, mens nordmenns konsum i utlandet utgjorde vel halvparten av en

**Figur 2.12. Eksport**

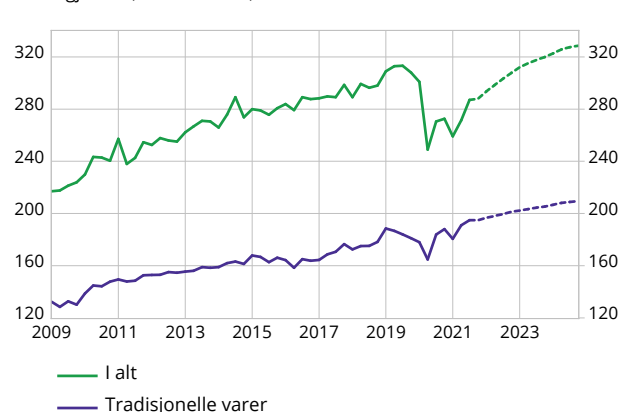
Sesongjustert, mrd 2019-kr, kvartal



Kilde: Statistisk sentralbyrå

**Figur 2.13. Import**

Sesongjustert, mrd 2019-kr, kvartal



Kilde: Statistisk sentralbyrå

høy og ellers bredt basert vekst i importen av tjenester. Kronesvekkelsen bidro til høyere importpriser i 3. kvartal for varer, der raffinerte oljeprodukter og nordmenns konsum i utlandet hadde klart høyest prisvekst. Importprisene for andre tjenester viste en ganske bredt prisnedgang til tross for kronesvekkelsen i 3. kvartal.

Utviklingen i utenrikshandelen framover vil fortsatt avhenge av koronasituasjonen hos våre handelspartnere. Det gjør prognosene mer usikre enn vanlig. Vareeksporten fra fastlandet neste år ventes å vokse mindre enn i år. Vi har antatt at tjenesteeksporten vil fortsette å øke mot nivået før pandemien, noe som kan gi svært høy, men avtakende årsvekst fra og med neste år. Olje- og gasseksporten ventes å vokse mindre i år og i de kommende tre årene enn i fjor ettersom det store Johan Sverdrup-feltet er kommet i produksjon.

Høyere vekst for eksporten enn importen sammen med en stor bytteforholdsgvinst og høyere olje-

og gasspriser enn vi tidligere har sett for oss, vil resultere i et svært stort overskudd på handelsbalansen i år og neste år, mot et underskudd i fjor. Vi tror ikke at disse gunstige handelsforholdene vedvarer, så handelsoverskuddet ventes å avta noe de siste to årene i prognoseperioden. Et voksende oljefond og en antatt vedvarende svak krone vil gi store overskudd på rente- og stønadsbalansen gjennom prognoseperioden. Dermed anslår vi at driftsbalansen overfor utlandet, som er summen av handelsbalansen og rente- og stønadsbalansen, målt som andel av BNP vil komme opp i 12 prosent i år og enda litt høyere neste år før den avtar til 11 prosent i 2024.

## 2.8. Oppgangen i produksjonen fortsetter

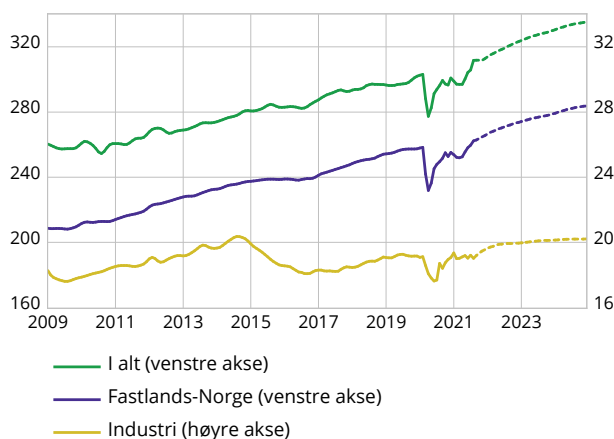
I juni var BNP Fastlands-Norge forbi nivået i februar 2020, den siste måneden før pandemien for fullt kom til landet. De siste tallene fra nasjonalregnskapet viser at innhenting i norsk økonomi fortsatte med god styrke i 3. kvartal og at aktiviteten økte i hver av de tre månedene i siste kvartalet. Samlet endte veksten i BNP Fastlands-Norge i 3. kvartal på 2,6 prosent. Veksten skyldtes i stor grad innhenting i flere hardt rammede tjenestenæringer. Noen midlertidige faktorer som økt makrellfiske forsterket også oppgangen, mens fall i elektrisitetsproduksjonen dempet veksten (se boks 3.2 om betydningen av fiskeri og elektrisitet i måneds- og kvartalsregnskapet).

Selv om BNP Fastlands-Norge i 3. kvartal var høyere enn før pandemien, var aktivitetsnivået litt under det vi anser som trendnivå i økonomien (se figur 2.1). Det kommer som en følge av at det var lavere produksjon i flere næringer sammenliknet med før pandemien. Siden mars 2020 har tjenestenæringer som overnatting og servering, transport og kulturtjenester vært hardt rammet. På tross av en videre oppgang gjennom 3. kvartal i år var aktiviteten i disse næringene fortsatt lavere enn normalt i september.

Usikkerheten knyttet til den videre utviklingen i økonomien er fremdeles stor. Pandemien vedvarer hjemme og ute og de nye smitteverntiltakene vil trolig begrense aktiviteten den nærmeste tiden. Selv om usikkerheten rundt den nye omikronvarianten av koronaviruset er stor venter vi likevel at den økonomiske oppgangen fortsetter.

Figur 2.14. Bruttonasjonalprodukt

Sesongjustert, mrd 2019-kr, måned



Kilde: Statistisk sentralbyrå

Det lave innenlandske forbruket bidro sterkt til å trekke ned aktiviteten gjennom fjoråret og inn i 2021. Lettelser i smitteverntiltak har imidlertid løftet konsumet siden april i år. Større grad av normalisering vil øke det innenlandske forbruket ytterligere og bidra til å trekke opp aktiviteten i år og resten av prognoseperioden.

Den videre oppgangen antas å bli særlig sterk innen de områdene som ble hardt rammet av smitteverntiltakene. Dette gjelder spesielt tjenestenæringene som har opplevd et bratt produksjonsfall gjennom pandemien, men også innenfor andre områder forventer vi en oppgang. Etter flere år med solid vekst og høy aktivitet falt produksjonen i bygge- og anleggsnæringen etter virusutbruddet, men den vil trolig ta seg opp igjen de neste årene i takt med økte boliginvesteringer. Aktiviteten i offentlig forvaltning er også ventet å holde seg oppe.

Utviklingen her hjemme vil avhenge av utviklingen i utlandet. Den internasjonale innhenting har vært sterk, og vaksinasjonsgraden hos våre nærmeste handelspartnere er høy. Smittespredningen har imidlertid økt den siste tiden, noe som kan dempe den økonomiske veksten framover. Vi har lagt til grunn at denne siste smittebølgen påvirker økonomien i mindre grad enn tidligere og at innhenting fortsetter. Se også kapittel 1 om internasjonal økonomi. Industrien vil dra nytte av fortsatt vekst i utlandet og svak kronekurs.

Oppgangen i norsk økonomi antas dermed å fortsette, men dette forutsetter at smitten holdes



under kontroll og at vaksinene har en god effekt på eventuelle nye virusmutasjoner. Nye restriksjoner kan igjen bremse den økonomiske innhenting i både Norge og mange andre land. Vi anslår at BNP Fastlands-Norge vil øke med 4,1 prosent i år. Denne oppgangen er noe sterkere enn anslått i vår forrige konjunkturrapport og henger sammen med en sterkere utvikling i aktiviteten gjennom 3. kvartal. Veksten i fastlandsøkonomien er antatt å fortsette i samme takt til neste år, før den avtar i resten av prognoseperioden. Med dette bildet ventes aktiviteten i norsk økonomi å være nær konjunkturnøytral i årene framover.

## 2.9. Arbeidsledigheten tilbake på et normalt nivå

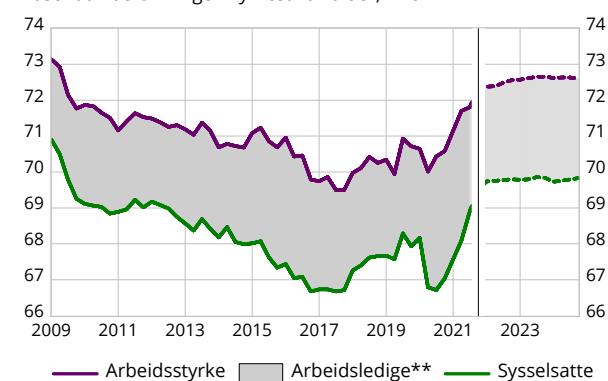
Etter å ha ligget på et høyt nivå siden koronautbruddet var arbeidsledigheten i 3. kvartal tilbake på et nivå i nærheten av gjennomsnittet de siste 10 årene. Ifølge Arbeidskraftundersøkelsen (AKU) var arbeidsledigheten i 3. kvartal 2021 på 4,2 prosent, en nedgang fra rundt 5 prosent de to foregående kvartalene. Den brudd- og sesongjusterte ledigheten var på 4,0 prosent, mot 3,7 prosent i 3. kvartal 2019 og et historisk snitt på 3,9 prosent i tiåret før pandemien. Det er nødvendig med en bruddjustering når man skal sammenlikne med tidligere år fordi AKU ble lagt om fra og med 1. kvartal 2021 med blant annet endret spørreskjema, utvalgsplan, målpopulasjon og estimeringsmetode.<sup>1</sup> Den justerte arbeidsledigheten falt videre i september til 3,6 prosent. Se også boks 2.2 for hvordan vi har behandlet brudd som følge av omlegging i AKU i våre prognoser.

Sysselsettingen økte med 1,4 prosent mens arbeidsstyrken gikk opp med 0,4 prosent fra 2. kvartal til 3. kvartal 2021. Økningen i sysselsetting var spesielt sterk i aldersgruppen 15-24 år, med en økning på 5,2 prosent fra samme kvartal året før. Økningen var sterkest blant kvinner i denne aldersgruppen, med en vekst på 9,1 prosent. Vekst i tjenestenæringene, sammen med et fall i antall jobber utført av ikke-bosatte lønns-takere (arbeidere bosatt utenfor Norge) på 30 prosent gjennom de to siste årene kan ha åpnet

<sup>1</sup> Sesongjusteringen gjøres på en slik måte at tall fra koronakrisen (fra mars 2020) ikke inngår i grunnlaget for sesongmønsteret. Bruddjusteringen er gjort på grunnlag av foreløpige bruddanslag. Kvartalstall er kvartalsgjennomsnitt av sesongjusterte månedstall, gitt som 3-månedersgjennomsnitt for den midterste måneden i kvartalet.

Figur 2.15. Arbeidsmarkedsstatus

Prosent av befolkningen i yrkesaktiv alder, AKU\*



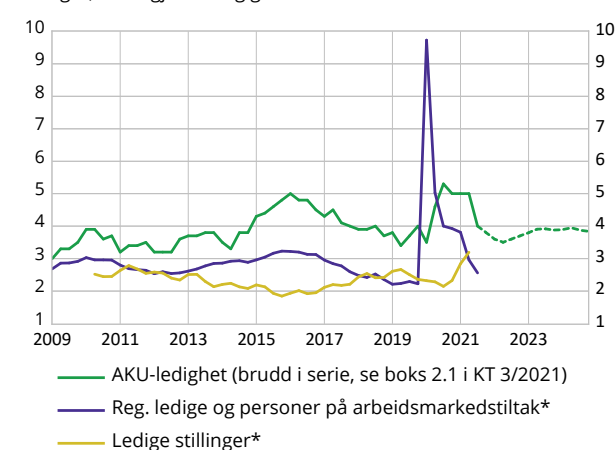
\* Brudd i AKU dataserier f.o.m. 1. kvartal 2021, se boks 2.2

\*\* Arbeidsledigheten er målt som andel av befolkningen i yrkesaktiv alder

Kilde: Statistisk sentralbyrå

Figur 2.16. Arbeidsledige personer og ledige stillinger

Prosent av arbeidsstyrken og av summen av besatte og ledige stillinger, sesongjustert og glattet



\*Pga brudd i statistikken er tallene ikke sammenliknbare før/etter januar 2013

Kilde: Arbeids- og velferdsetaten og Statistisk sentralbyrå

opp arbeidsmuligheter for bosatte. I 3. kvartal 2019 var 3,7 prosent av alle arbeidsforhold (jobber) besatt av ikke-bosatte, mens i tilsvarende kvartal i 2021 var dette sunket til 2,5 prosent. Nivået på arbeidsstyrken har økt sterkt i år og har nådd et nytt historisk høyt nivå, med vekst fra 3. kvartal 2019 på 1,4 prosent. Den brudd- og sesongjusterte yrkesandelen var på 71,4 prosent som er opp mot det høyeste som er observert siden 2012.

Antall ledige stillinger har vært økende ettersom økonomien har åpnet opp. I 3. kvartal 2021 var antallet ledige stillinger 56 prosent høyere enn i tilsvarende kvartal 2020 og 40 prosent høyere enn i 2019.

## Boks 2.2. Omlegging i AKU gir brudd i enkelte størrelser

Fra januar 2021 ble Arbeidskraftundersøkelsen lagt om.<sup>1</sup> Det tas i bruk nytt skjema. Videre er målpopulasjonen endret til private husholdninger. Det siste innebærer blant annet at personer i førstegangstjeneste ikke er en del av utvalget. I tillegg gjøres det en rekke andre endringer.

I 4. kvartal 2020 var det siste kvartalet utvalget i AKU ble intervjuet basert på gammelt skjema. Samme kvartal ble også et lite personutvalg intervjuet basert på det nye intervjukskjemaet. Basert på en sammenligning av svarene basert på nytt og gammelt skjema, indikerte SSB i april i år at omleggingen så ut til å gi mindre endringer i tallet på arbeidsledige og at endringen for sysselsatte så ut til å bli en del større.<sup>2</sup>

Gjennom 2021 har SSB oppdatert anslaget for bruddet i antall arbeidsledige og sysselsatte som følge av omleggingen. Ved beregning av bruddet er informasjonen fra undersøkelsen i 4. kvartal 2020 med både nytt og gammelt intervjukskjema benyttet. I tillegg har man sammenliknet tidsseriene for AKU rundt bruddtidspunktet med andre tidsserier som har samvariert mye med AKU-serien og som ikke antas å ha noe brudd samtidig med AKU-serien.<sup>3</sup> Basert på disse bruddestimatene har SSB publisert brudd- og sesongjusterte månedlige AKU-tall, gitt som 3-måneders glidende gjennomsnitt. Her er tallseriene fra og med januar 2021 justert i forhold til de anslåtte bruddene.

Siste beregning av bruddene for arbeidsledige og sysselsatte i AKU var gjort basert på AKU-undersøkelser til og med oktober måned.<sup>4</sup> I den forbindelse publiserte SSB også de anslåtte bruddene. Det foreløpige anslaget for sysselsettingsbruddet er at ny AKU viser 22 000 flere sysselsatte enn gammel AKU, og at ny AKU gir 5 000 flere arbeidsledige enn gammel AKU. Det innebærer at ny AKU viser en arbeidsstyrke som er 27 000 høyere enn arbeidsstyrken i gammel AKU. SSB har også publisert anslag på endringer i målpopulasjonen. Basert på AKU-undersøkelser til og med september er målpopulasjonen redusert med 27 000 personer.<sup>5</sup>

Når bruddene i sysselsetting og arbeidsledighet er endelig fastsatt, vil SSB bruddjustere AKU-tallene for 2021. I våre prognoser har vi ved å ta utgangspunkt i de foreløpige bruddanslagene laget prognoser for arbeidsledighet og yrkesandel ifølge AKU. Prognosene er laget for det nivået vi antar disse størrelsene vil få etter at SSB har tilbakeregnet AKU-tallene for 2021.

Dette kan illustreres ved å se på arbeidsledigheten målt med AKU. Her er bruddet nå anslått til 5 000 personer. Det betyr at de foreløpige bruddjusterte månedlige AKU-tallene for arbeidsledige er nedjustert med om lag 5 000 personer i hver måned hittil i 2021. Hvis dette blir det endelige bruddanslaget for arbeidsledige, vil de historiske seriene for arbeidsledige bli oppjustert tilsvarende (justert for endringer i populasjonen). De månedlige AKU-tallene for 2021 vil da ikke bli nedjustert og dermed være om lag 5 000 høyere enn de som sist er publisert. Med en arbeidsstyrke på om lag 2 900 000, innebærer dette et brudd på om lag 0,2 prosentpoeng i arbeidsledighetsraten. Når vi da anslår en arbeidsledighet på 4,6 prosent i 2021, er denne anslått basert på «ny» AKU. For å sammenligne prognosene våre fra 2021 til 2024 med historiske AKU-tall for arbeidsledighetsraten, må man nedjustere prognosene med 0,2 prosentpoeng.

For yrkesandelen innebærer omleggingen i AKU at man må ta hensyn til endringen i målpopulasjonen som er redusert med 27 000 personer. Med en befolkning på om lag 4 000 000 i alderen 15-74 år, vil dette alene dra opp sysselsettingsandelen med om lag 0,5 prosentpoeng med «ny» AKU. I tillegg er arbeidsstyrken i «ny» AKU 27 000 høyere enn «gammel» AKU. Det vil dra yrkesandelen opp ytterligere 0,7 prosentpoeng. Samlet sett innebærer omleggingen i AKU dermed at yrkesandelen øker med om lag 1,2 prosentpoeng. Når vi da anslår at yrkesandelen går opp med 1,9 prosentpoeng fra 2020 til 2021, kan i overkant av 1 prosentpoeng av denne økningen forklares med omleggingen i AKU. For sysselsettingsandelen, som er sysselsettingen i forhold til AKU-befolkningen som vises i figur 2.15, innebærer omleggingen et hopp opp på om lag 1 prosentpoeng.

<sup>1</sup> Se <https://www.ssb.no/arbeid-og-lonn/artikler-og-publikasjoner/ny-aku>

<sup>2</sup> Se <https://www.ssb.no/arbeid-og-lonn/artikler-og-publikasjoner/ny-aku-gir-brudd-i-tidsseriene>

<sup>3</sup> Se <https://www.ssb.no/arbeid-og-lonn/artikler-og-publikasjoner/bruddberegninger-av-aku-omleggingen>

<sup>4</sup> Se <https://www.ssb.no/arbeid-og-lonn/sysselsetting/statistikk/arbeidskraftundersokinga-sesongjusterte-tal/artikler/auke-i-sysselsettinga-og-nedgang-i-arbeidsloysa>

<sup>5</sup> Se <https://www.ssb.no/arbeid-og-lonn/sysselsetting/statistikk/arbeidskraftundersokelsen/artikler/beskrivelse-av-brudd-i-sentrale-variabler-i-aku>

Utviklingen i ledighetsstatistikken til NAV bekrefter inntrykket av at ledigheten er tilbake på et mer normalt nivå. Den registrerte arbeidsledigheten har gjennomgående falt gjennom året og lå i oktober 2021 på 2,2 prosent av arbeidsstyrken. I perioden 2010 til 2019 lå oktoberledigheten i gjennomsnitt på 2,6 prosent. Antall langtidsledige, det vil si de

som har vært ledige i mer enn 26 uker, har falt noe og er i oktober på det laveste nivået hittil i år med 24 800 personer. De utgjør likevel en stor andel, 39 prosent, av de arbeidsledige.

Mange permitterte inkluderes ikke i AKU-ledigheten.<sup>2</sup> Ifølge NAV var 0,4 prosent av arbeidsstyrken helt ledige permitterte i august 2021. Dette utgjorde 11 500 personer, noe som er klart høyere enn nivået før koronautbruddet med 800 personer helt permitterte i august 2019. Antall ledige permitterte har falt videre til 7 400 personer i oktober og fra nyttår går ordningen med forlenget permittering ut.

Sysselsettingen er tilbake på samme nivå som før koronautbruddet. Ifølge nasjonalregnskapet økte sysselsettingen i 3. kvartal 2021 med 3,0 prosent fra samme kvartal året før, til et nivå som lå 0,2 prosent høyere enn i 3. kvartal 2019. Antall utførte timeverk økte med 3,5 prosent fra året før og lå 0,9 prosent lavere enn i 3. kvartal 2019. Økningen fra 3. kvartal 2020 til 3. kvartal 2021 var spesielt sterk i en del næringer som ble særlig hardt rammet av smitteverntiltakene. Innen overnattings- og serveringsvirksomhet økte utførte timeverk med hele 10,7 prosent, innen kultur, underholdning og annen tjenesteyting med 8,3 prosent og innen forretningsmessig tjenesteyting med 6,9 prosent. Sammenliknet med 3. kvartal 2019 er antall utførte timeverk i overnattings- og serveringsvirksomhet fremdeles 13,7 prosent lavere og i forretningsmessig tjenesteyting 12,5 prosent lavere. Utførte timeverk innen kultur, underholdning og annen tjenesteyting ligger derimot på omtrent samme nivå som før koronautbruddet med en nedgang på kun 0,6 prosent fra 3. kvartal 2019.

For 2021 og 2022 regner vi med en tiltakende vekst i både timeverkene og sysselsettingen. For 2021 ser vi for oss at AKU-ledigheten i gjennomsnitt vil bli 4,6 prosent, for deretter å falle til 3,7 prosent i 2022, og ligge under 4 prosent i 2023 og 2024. Dette er en klart lavere ledighet enn vi forventet i forrige konjunkturrapport og tilsier at arbeidsledigheten etter hvert faller til et nivå under gjennomsnittet det siste tiåret. I våre anslag på arbeidsledighetsraten fra 2022 har vi hensyntatt at omleggingen av AKU trolig medfører et brudd i statistikken på rundt 0,2 prosentpoeng. Arbeidsstyrken forventes å fortsette å øke i perioden.

<sup>2</sup> I ny AKU blir permitterte med varighet over 3 måneder som tilfredsstiller kriteriene om søking og tilgjengelighet klassifisert som arbeidsledige, mens de resterende klassifiseres som utenfor arbeidsstyrken. Permitterte med varighet under 3 måneder blir klassifisert som sysselsatt midlertidig fraværende i AKU i tråd med internasjonale definisjoner.

## 2.10. Uendret reallønn i år

Veksten i gjennomsnittlig avtalt månedslønn for 3. kvartal 2021 var på 3,2 prosent sammenliknet med samme kvartal i fjor, noe som var en økning på 1,1 prosentpoeng fra tilsvarende vekstrate i 2. kvartal 2021. Veksten er drevet av privat sektor og offentlige eide foretak der veksten var på 3,7 prosent, mens statsforvaltningen og kommuneforvaltningen hadde mer moderat vekst. For kommuneforvaltningen økte likevel veksten betraktelig fra forrige kvartal, og var på 2,1 prosent i 3. kvartal 2021 mot 0,3 prosent i 2. kvartal 2021.

Vekstratene for 3. kvartal 2021 må tolkes med noe varsomhet, da de beregnes relativt til 3. kvartal 2020 hvor nivået på gjennomsnittlig avtalt månedslønn falt på tvers av alle sektorer sammenliknet med kvartalet før. Dette lave utgangspunktet innebar at veksten i gjennomsnittlig avtalt månedslønn i privat sektor og offentlig eide foretak var høy i 3. kvartal 2021, til tross for at nivået på gjennomsnittlig avtalt månedslønn falt fra 2. til 3. kvartal 2021.

Reduksjonen i lønnsnivået i privat sektor og offentlig eide foretak i 3. kvartal 2021 sammenliknet med 2. kvartal 2021 må blant annet sees i sammenheng med at det ble flere jobber innen overnattings- og serveringsvirksomhet og personlig tjenesteyting, to næringer som har vært hardt rammet av pandemien og der lønnsnivået er lavere enn gjennomsnittet. Fra april til oktober 2021 viser de foreløpige sesongjusterte månedstallene for antall jobber en vekst på henholdsvis 61,6 og 11,1 prosent i disse to næringene. Når det nå er flere jobber innenfor disse næringene bidrar det til å trekke ned lønnsveksten, og utgjør derfor en reversering av de tidligere omtalte «sammensetningseffektene» som i fjor drev lønnsveksten opp.<sup>3</sup>

Det er usikkert hvor vidt disse sammensetningseffektene har blitt fullt ut reversert. Selv om antall jobber nå er på det høyeste nivået som har blitt observert i månedsstatistikken for jobber, er nivået fortsatt under trenden før pandemien traff norsk økonomi. Dermed kan det være rom for at sammensetningseffekter trekker ned lønnsveksten ytterligere i inneværende år.

Antall ikke-bosatte lønnstakere (som pendler til Norge for å jobbe) har i 3. kvartal 2021 ikke tatt seg

<sup>3</sup> Se omtale i boks 2.2 i Konjunkturtendensene 2020/3.

opp til nivået observert før pandemien, til tross for noen lettelsener i innreiserestriksjonene.<sup>4</sup> Dette kan medføre knapphet på arbeidskraft i noen næringer framover, slik at arbeidsgivere her potensielt må by opp lønna for å dekke inn arbeidskraftsbehovet. At det er press i arbeidsmarkedet gjenspeiles ved at det i 3. kvartal 2021 var rekordmange ledige stillinger.<sup>5</sup> Økt press i arbeidsmarkedet kan bidra til å trekke opp lønnsveksten i inneværende år.

Vi justerer opp våre prognoser for lønnsveksten i inneværende år til 3,3 prosent. Revisjonen fra forrige konjunkturrapport er basert på et stadig økende press i arbeidsmarkedet som kan bidra til å trekke lønnsveksten i 4. kvartal opp, samtidig som det er mulighet for at ytterligere sammensetningseffekter i arbeidsmarkedet potensielt trekker lønnsveksten i 4. kvartal noe ned. Med et oppjustert anslag for veksten i konsumprisindeksen (KPI) til 3,4 prosent tilsier lønnsveksten likevel en om lag uendret reallønn i år. Framover mot 2024 viser våre beregninger en stabil nominell lønnsvekst litt i overkant av 3 prosent, som drives av en gradvis lavere arbeidsledighet. Med en KPI-vekst på om lag 2 prosent i samme periode gir det en årlig real-lønnsvekst på litt over 1 prosent i årene 2022-2024.

### 2.11. Høye strømpriser gir høy KPI-vekst i år og neste år

Økte energipriser, med spesielt høye priser på elektrisk kraft, har gjennom 2021 bidratt til at samlet prisvekst målt ved konsumprisindeksen (KPI) har tiltatt gjennom året. Riktignok falt 12-månedersvekstraten for KPI noe i oktober som følge av lavere kraftpriser enn i september, men disse har tatt seg opp igjen i november. Også drivstoffprisene har økt og bidratt til høy samlet KPI-vekst, men her er vekstratene mer beskjedne sammenliknet med veksten i strømprisene. Den underliggende prisveksten målt med konsumprisindeksen justert for avgiftsendringer og uten energivarer (KPI-JAE), har derimot fortsatt å falle gjennom 2021. I oktober var 12-månedersveksten kommet ned i 0,9 prosent mot en årsvekstrate på 2,7 prosent i begynnelsen av året. «Kilen» mellom veksten i KPI og KPI-JAE var således 2,6 prosentpoeng i oktober mot bare et halvt prosentpoeng i januar. Nesten hele

kilen skyldes nå energipriskomponenten, mens avgiftsendringer betyr lite. Den midlertidige lave momssatsen på tjenester ble reversert fra og med oktober. I tillegg er all særbehandling av priser på enkelte tjenester i statistikken bortfalt fra og med september slik at det nå er løpende observasjoner bak disse prisene. Kilen mellom KPI og KPI-JAE var stor også i 2020, men da med motsatt fortegn som følge av et fall i strømprisene.

Den lave veksten i KPI-JAE skyldes delvis en styrking av kronekursen. Vi anslår nå at den importveide kronekursen vil styrke seg med vel 5 prosent i år sammenliknet med 2020. Til tross for sterk vekst i råvarepriser for matvarer ifølge FNs matvareorganisasjon (FAO), har dette ennå ikke slått gjennom i delindeksen for matvarer i KPI. FAOs aggregerte råvareprisindeks for matvarer ser ut til å øke med nærmere 30 prosent fra 2020 til 2021. Til tross for dette har det gjennom 2021 stort sett vært små endringer i konsumprisene på ulike matvarer og importerte matvarer har falt i pris. Også for en rekke andre typiske importvarer har prisveksten vært lav. Det er ventet at økte råvarepriser vil slå gjennom i prisene på konsumvarer i månedene som kommer. Høye energipriser vil også gradvis gi økte priser på ferdigvarer og tjenester, men hvor mye de vil øke, vil avhenge av hvor lenge energiprisene forblir høye. Det er særlig ventet at prisøkningen blir markert fra januar 2022 da dette normalt er et tidspunkt for større justeringer av prisene.

Observerte og anslåtte husleier, som utgjør nesten 20 prosent av konsumet og KPI, har økt litt gjennom 2021. Årsveksten i husleiene har falt gjennom fjoråret og fram til sommeren i år. Nå øker husleiene noe mer enn før. Det bidrar til å trekke opp veksten i KPI-JAE i retning av inflasjonsmålet. Økte byggekostnader og nominelle renter vil bidra til å opprettholde veksten i husleiene framover.

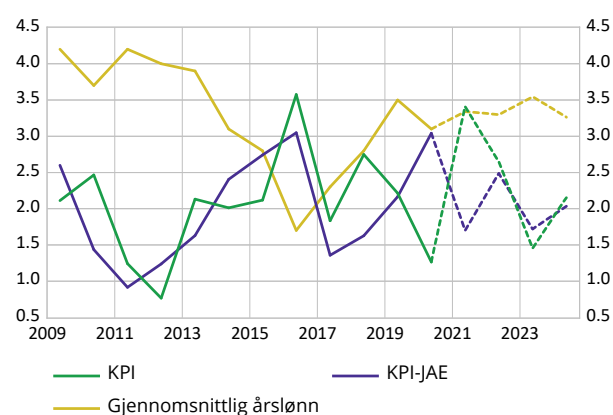
Situasjonen i kraftmarkedet tyder på at spotprisene vil holde seg høye i vinter. Framtidsprisene ved månedsskiftet november/desember antyder at prisene i 1. kvartal neste år vil forbli høye. Det er først i april/mai at prisene kommer vesentlig ned. Strømprisene antar vi så gradvis vil normalisere seg gjennom 2022. Myndighetene legger opp til litt lavere el-avgift i 2022, men forslaget til lavere avgift er beskjedent sammenliknet med endringene i spotprisen på kraft. Selv med en normalisering av

<sup>4</sup> Se artikkelen: <https://www.ssb.no/arbeid-og-lonn/sysselsetting/statistikk/antall-arbeidsforhold-og-lonn/artikler/na-er-det-hoyere-antall-jobber-enn-for-koronautbruddet>.

<sup>5</sup> Se artikkelen: <https://www.ssb.no/arbeid-og-lonn/sysselsetting/statistikk/ledige-stillinger/artikler/rekordmange-ledige-stillinger-trass-i-noksa-hog-arbeidsloyse>.

Figur 2.17. Konsumprisindekser og årslønn

Endring fra året før i prosent



Kilde: Statistisk sentralbyrå

kraftprisene gjennom 2022 vil energiprisene bidra til at KPI vokser raskere enn KPI-JAE. Norges vassdrags- og energidirektorat (NVE) har økt inntektsrammene til nettselskapene betydelig neste år og dette kan øke nettleien eksklusive avgifter med over 10 prosent på årsbasis. Når normaliseringen av kraftprisen har slått gjennom, vil KPI-veksten komme ned under veksten i KPI-JAE. Det anslår vi vil skje fra andre halvår 2022 og blir særlig synlig i våre årsanslag for 2023.

Anslaget for utviklingen i prisen på råolje følger framtidsprisene. Disse tyder på at den nominelle oljeprisen skal synke framover. For tiden er oljeprisen i overkant av 70 dollar per fat og i 2024 anslår vi prisen til å bli om lag 65 dollar per fat. Denne utviklingen vil legge en viss demper på drivstoffprisene framover, mens økte avgifter kan trekke i motsatt retning. For naturgass antar vi at prisen følger oljeprisen nedover, slik at presset på energimarkedene i Europa dempes noe. Det vil kunne bidra til lavere strømpriser også i Norge.

Vi antar uendret kronekurs i prognosebanen, det vil si fra og med månedsskiftet november/desember og ut 2024. Utviklingen i internasjonale priser både på råvarer og ferdigvarer slår gradvis helt gjennom i norsk økonomi. Et sentralt punkt for inflasjonsutviklingen her hjemme blir da den internasjonale prisveksten på råvarer og ferdigvarer framover (se også omtale i kapittel 1). For matvarer antar vi at prisene normaliserer seg i 2022 og ikke forblir permanent høyere. Sist vi opplevde en sterk vekst i råvarepriser på matvarer var etter finanskrisen i 2008-2009. Da holdt et høyt prisnivå seg oppe i perioden fra 2011 til prisfallet ved inngangen til 2014. I perioden 2015-2020 har

prisene vært på et moderat nivå også i historisk sammenheng. Vi tolker situasjonen nå som preget av tilfeldige værforhold og følger av pandemien, og at de høye råvareprisene ikke vil vare ved etter 2022. På kort sikt er det imidlertid rimelig å regne med at importprisveksten blir høy. Det vil bidra til høyere vekst i KPI-JAE i vinter og veksten i denne vil derfor holde seg litt høyere enn inflasjonsmålet en periode. Den økte inflasjonen hos Norges handelspartnere vil føre til økte priser på ferdigvarer og bidra til vekst i prisene på importvarer. Siden vi antar at disse impulsene er midlertidige, vil inflasjonen gradvis falle til mer normale nivåer på rundt 2 prosent fra 2023.

Det er vanskelig å anslå den innenlandske kostnadsutviklingen framover. Pandemien har ført til lav produktivitetsvekst. Etter at de fleste tiltakene mot pandemien ble avvirket, har vi sett en rask vekst både i produksjon og sysselsetting. Vi regner også med en normalisering av produktiviteten i økonomien og at reallønnsveksten blir positiv særlig når vi kommer fram til 2023. Neste år vil høye strømpriser bidra til svak reallønnsvekst slik tilfellet også har vært i år. En litt sterkere vekst i reelle arbeidskraftkostnader fra 2023 vil holde prisveksten oppe i 2023 og 2024 selv når energiprisene kommer ned og inflasjonsimpulsene på verdensmarkedet blir mindre.

Våre anslag innebærer altså en samlet KPI-vekst i 2021 på 3,4 prosent. Det er 0,1 prosentpoeng høyere enn anslaget i september. Anslaget for veksten i KPI-JAE i år er nedjustert med 0,2 prosentpoeng til 1,7 prosent. Kilen mellom disse to inflasjonstallene er 1,7 prosentpoeng hvorav energiprisene utgjør 2,2 prosentpoeng mens avgiftene trekker ned et halvt prosentpoeng. Vi har revidert opp vårt anslag for KPI-veksten i 2022 til 2,6 prosent mot om lag 2 prosent tidligere. Det skyldes at strømprisene er vesentlig oppjusterte i begynnelsen av 2022. For 2023 og 2024 er anslagene endret lite og for 2024 er anslaget både for KPI og KPI-JAE om lag som inflasjonsmålet. Vi har lagt til grunn økte reelle avgiftssatser på drivstoff, som isolert sett øker KPI-veksten med 0,1 prosentpoeng fra og med 2023.



### 3. Nasjonalregnskapet for 3. kvartal 2021

Sesongjusterte tall fra nasjonalregnskapet viser at bruttonasjonalproduktet (BNP) for Fastlands-Norge vokste 0,6 prosent i september, etter en oppgang også i juli og august. BNP for Fastlands-Norge steg sammenlagt 2,6 prosent i 3. kvartal 2021. Utvinningen av råolje og naturgass vokste også kraftig gjennom kvartalet, slik at vekst i samlet BNP, medregnet petroleumsvirksomhet og utenriks sjøfart, ble 3,8 prosent i 3. kvartal.

Det endelige nasjonalregnskapet for året 2019 ble publisert sammen med tallene for 3. kvartal 2021, og omtales i kapittel 4.

#### 3.1. Overblikk

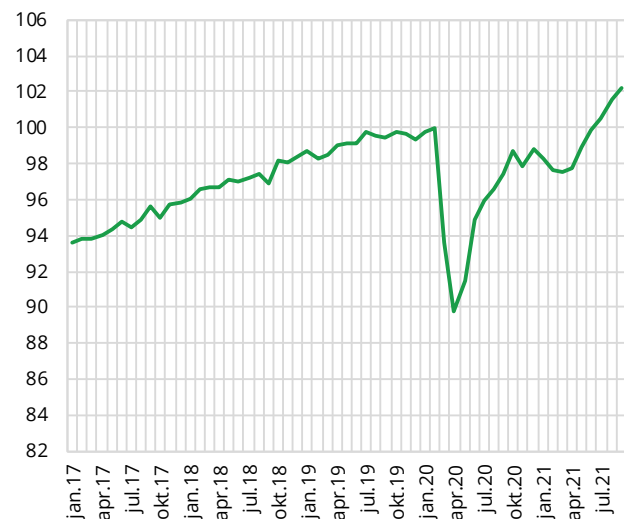
Målt i faste priser var BNP Fastlands-Norge høyere i 3. kvartal enn før pandemien kom til landet. Gjennom våren og sommeren ble en stadig større del av befolkningen vaksinert og smittespredningen kom under rimelig kontroll. Gjenåpningen startet for fullt i vår og sommer. Sent i september ble store deler av de resterende smitteverntiltakene fjernet innenlands. For deler av økonomien, hvor aktiviteten har blitt hardt rammet av restriksjonene, er gjenåpningen et vendepunkt. Innhenting i flere av disse næringene preget utviklingen i kvartalet.

Regjeringen kunngjorde 25. september 2021 at Norge nå gikk over til en «normal hverdag med økt beredskap». Utover den innenlandske gjenåpningen var det også lettelsener i reiserestriksjonene, men disse ble ikke fullstendig fjernet. Samtidig har lokale smitteverntiltak fortsatt gjort seg gjeldende i noen områder. Likevel markerte september 2021

for mange et foreløpig slutt punkt for den svært uvanlige perioden landet har vært gjennom siden våren 2020. Allerede i 2. kvartal 2021 var gjenåpningen i full gang, og månedlig aktivitet i fastlandsøkonomien har hentet seg inn hver måned siden april. I juni var BNP Fastlands-Norge forbi nivået i februar 2020, den siste måneden før koronaviruset for fullt kom til landet. Ettersom veksten fortsatte ut september var 3. kvartal 2021 det første hele kvartalet med høyere aktivitet enn før pandemien. Pandemien pågår fortsatt både hjemme og ute, og koronasjokket vil prege økonomien i lang tid framover. Utviklingen siden våren peker likevel i retning av at fastlandsøkonomien er på vei ut av krisen.

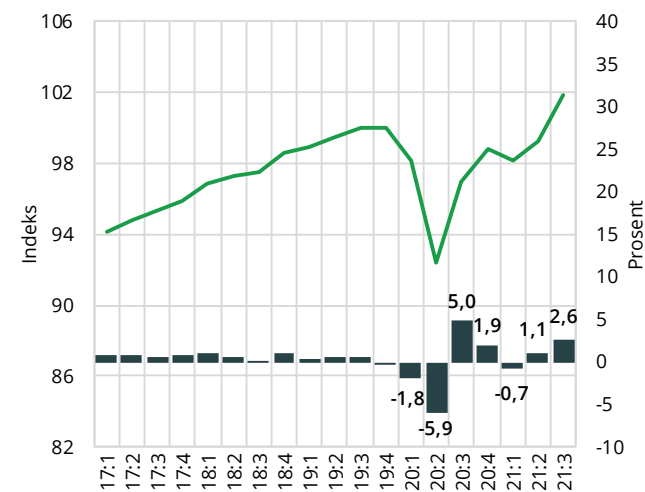
Veksten på fastlandet i 3. kvartal skyldes i stor grad innhenting i de hardt rammede tjenestenæringene. I næringene hvor månedlig bruttoprodukt tidligere har kommet på linje med, eller over nivåene fra før pandemien, var utviklingen i kvartalet mer dempet.

Figur 3.1. Bruttonasjonalprodukt Fastlands-Norge. Faste 2019-priser. Måned. Februar 2020 = 100



Kilde: Statistisk sentralbyrå

Figur 3.2. Bruttonasjonalprodukt Fastlands-Norge. Faste 2019-priser. Kvartal. Prosentvis volumendring fra foregående periode (t.h.) og indekstert volumutvikling, 4. kvartal 2019 = 100 (t.v.)



Kilde: Statistisk sentralbyrå

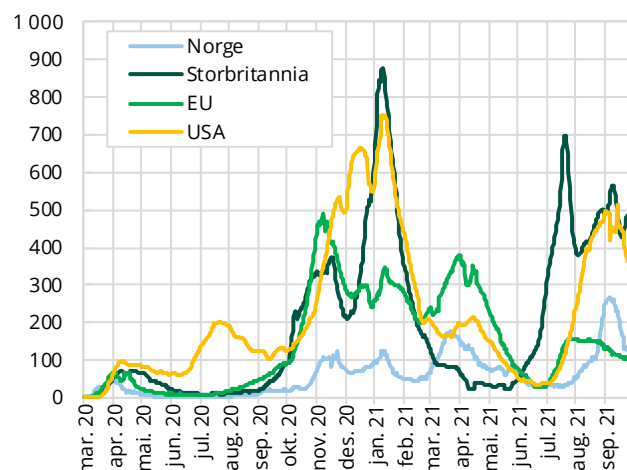
Volumet i oljeutvinningen fortsatte å øke i 3. kvartal, som løftet samlet BNP i faste priser. Samtidig fortsatte den kraftige prisveksten på olje- og gass, og flere andre varer som er viktige for norsk økonomi. Blant annet steg også prisene på trevarer og elektrisk kraft i kvartalet. På grunn av prisveksten, særlig for olje og gass, ble Norges bytteforhold og handelsbalanse mot utlandet betydelig styrket i 3. kvartal. I løpende priser steg Norges bruttonasjonalprodukt hele 12,3 prosent. Samtidig har prisveksten ført til høye strømpriser for husholdningene, og noen næringer har hatt økende utgifter på innsatsfaktorer.

Selv om BNP Fastlands-Norge i faste priser i 3. kvartal var høyere enn før pandemien, var økonomien fortsatt sterkt preget av koronasjokket. Det var betydelig lavere aktivitet i flere næringer sammenlignet med før pandemien, men høyere aktivitet i andre næringer. Antallet utenlandske arbeidstakere i Norge var fortsatt langt lavere enn før pandemien. Noen av endringene som pandemien har ført med seg har blitt dempet etter gjenåpningen av samfunnet, og antas etter hvert å bli reversert. Selv om det er for tidlig å fastslå, kan andre endringer vise seg å være varige. For eksempel har netthandelen vokst kraftig siden våren 2020. Dette kan representere et skift i husholdningenes handlemønstre. Erfaringer med digital møtevirksomhet kan vise seg å prege folks reisevaner, og dermed næringer som overnatting og transport, selv etter at pandemien er over. Det må også understrekes at økonomisk aktivitet på samme nivå som før koronapandemien ikke nødvendigvis representerer en innhentet økonomi, ettersom Fastlands-BNP var anslått å vokse i 2020 og 2021 før viruset rammet. Sammenlignet med trendveksten før pandemien var Fastlands-BNP i 3. kvartal fortsatt lavt.

### Internasjonal sammenligning

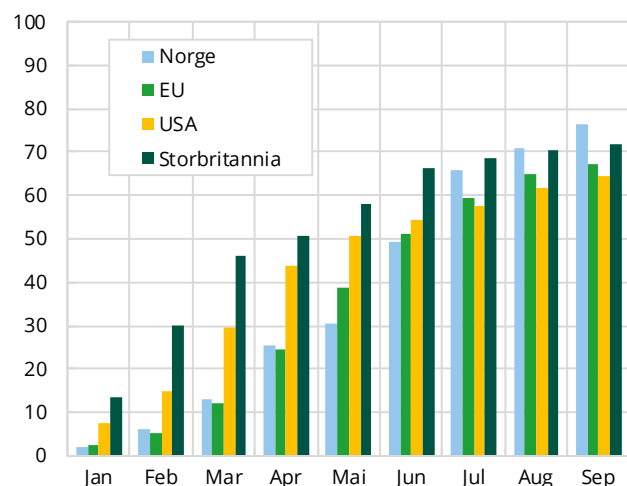
Koronapandemien er et globalt sjokk av en helt uvanlig størrelse og karakter. Gjennom pandemien kan man observere felles utviklingstrekk på tvers av landegrenser. Et W-formet forløp synes i Fastlands-Norge gjennom pandemien, vist i figur 3.1 og 3.2, og går igjen i alle de utvalgte landene i figur 3.5. I stor grad skyldes dette utviklingen i virussmitte, og etter hvert utrulling av Covid-19 vaksinen, vist i figur 3.3 og 3.4. I 2. kvartal 2020, da pandemien kom for fullt og samfunnet stengte, var det kraftig nedgang. I fjorårets andre halvdel hentet samtlige av landene seg kraftig inn. Tidlig i 2021

Figur 3.3. Bekreftede daglige nye COVID-19 tilfeller per million innbygger, 7 dagers rullerende gjennomsnitt, utvalgte land



Kilde: Johns Hopkins University CSSE COVID-19 Data

Figur 3.4. Prosentandel av befolkningen med minst én dose COVID-19 vaksine ved utgangen av måned, utvalgte land, 2021



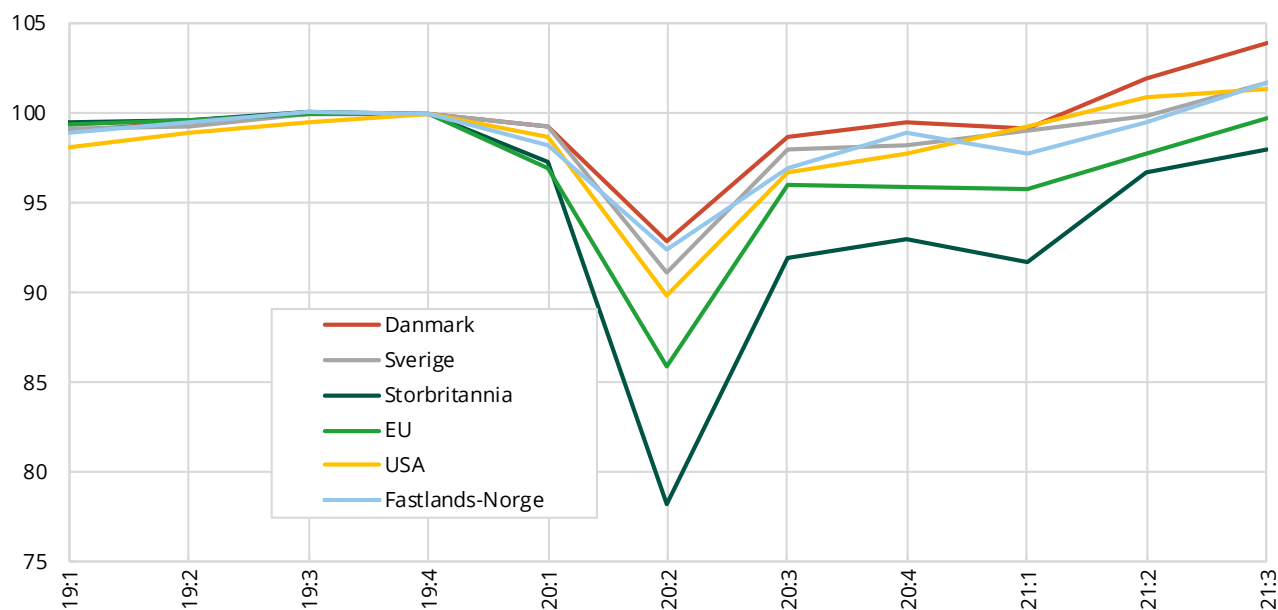
Kilde: Johns Hopkins University CSSE COVID-19 Data

økte smitten igjen, som ga redusert økonomisk aktivitet i de fleste landene. Gjennom 2. og 3. kvartal 2021 steg aktiviteten igjen ettersom vaksineringsgraden økte og gjenåpningen startet for fullt. Størrelsesordenen på de økonomiske svingningene har variert betydelig i de ulike landene, blant annet kan dette skyldes forskjeller i smitteutbrudd og tiltak. Vaksineringsen har også pågått i ulikt tempo.

De skandinaviske landene hadde forholdsvis lik utvikling gjennom koronapandemien sett under ett, men forløpet i Sverige skilte seg noe fra Norge og Danmark. Nedgangen var dypere i 2. kvartal



Figur 3.5. Bruttonasjonalprodukt i utvalgte land. Kvartal. Sesongjustert. Volumindekser. 4. kvartal  
2019 = 100



Kilde: Statistisk sentralbyrå, OECD

2020, men innhenting i 3. kvartal var noe større. Mens Danmark og Norge hadde videre innhenting i 4. kvartal, var utviklingen flat i Sverige. I 1. kvartal 2021 vokste derimot den svenske økonomien videre, mens det var nedgang i Norge og Danmark. Alle de skandinaviske økonomiene vokste i 2. og 3. kvartal 2021, og passerte nivåene fra før pandemien.

I Storbritannia og EU var det større smitteutbrudd og strengere tiltak enn i Norge i 2020. Med dette var også nedgangen i fjorårets 2. kvartal dypere, og innhenting i 3. kvartal større. Storbritannia hadde særlig stor nedgang da pandemien først inntraff, og aktiviteten lå fortsatt på et lavt nivå mot slutten av fjoråret. I 1. kvartal 2021 hadde den britiske økonomien igjen nedgang, men landet hadde særlig kraftig innhenting i 2. kvartal 2021 og vokste videre i 3. kvartal. Økonomien i USA ser ut til å ha kommet bedre gjennom pandemien enn Storbritannia og EU, med mindre dyp nedgang i starten av pandemien, og deretter kontinuerlig innhenting.

Det hefter større usikkerhet enn normalt ved internasjonale sammenligninger. Ulikt datagrunnlag og ulike valg av klassifisering kan gi betydelige utslag. For mange land foreligger bare såkalte flashestimater, og ikke fullstendige kvartalsregnskap. Gitt usikkerheten i tallene bør en ikke legge for stor vekt på forskjeller i vekstrater i størrelsesordenen

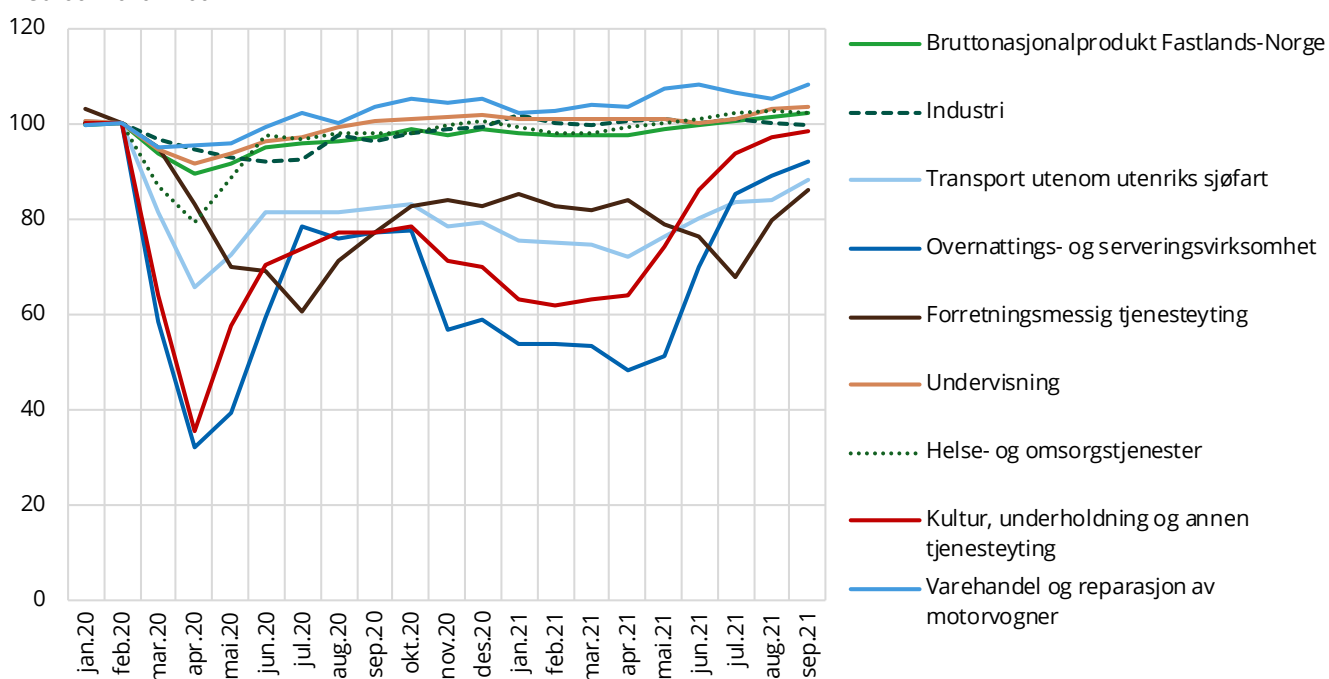
1-2 prosentpoeng når kvartalsutviklingen gjennom pandemien sammenlignes.

Det synes likevel rimelig godt underbygget at de skandinaviske landene har hatt en nokså lik samlet utvikling siden pandemien inntraff, og at en rekke andre land er vesentlig hardere rammet. På tross av usikkerheten i tallene går de store linjene igjen i tallene.

### 3.2. Utviklingen i næringslivet

Smitteverntiltakene har rammet tjenestenæringer med én-til-én kontakt, næringer som benytter mye utenlandsk arbeidskraft, samt turisme og reiseliv i særlig stor grad. Aktiviteten i disse næringene har vært lav siden pandemien inntraff, mens store deler av den øvrige økonomien etter hvert har hentet seg inn fra koronasjokket. Med gjenåpningen av samfunnet i vår og sommer har aktiviteten i flere av de hardt rammede næringene tatt seg kraftig opp. Dermed var det tjenestenæringene som bidro mest til veksten på fastlandet i 3. kvartal. Det var også en positiv utvikling i annen vareproduksjon, mye på grunn av et uvanlig godt makrellfiske. I industrien var det derimot en negativ utvikling i kvartalet, som følge av videre nedgang i den allerede hardt rammede leverandøri industrien, som produserer varer tilknyttet oljenæringen. Utvinningen av olje og gass har derimot økt gjennom pandemien, og veksten fortsatte i 3. kvartal.

Figur 3.6. Bruttoprodukt i faste 2019-priser, utvalgte næringer. Volumindekser. Sesongjustert. Måned.  
Februar 2020 = 100



Kilde: Statistisk sentralbyrå

Bruttoinvesteringene i fast realkapital vokste 1,1 prosent mellom 2. og 3. kvartal. Investeringer i utvinning trakk opp investeringene samlet sett, mens investeringene på fastlandet hadde flat utvikling. Investeringene i offentlig forvaltning steg i kvartalet, mens investeringene innen annen vareproduksjon og industri trakk ned.

### Tjenestenæringene

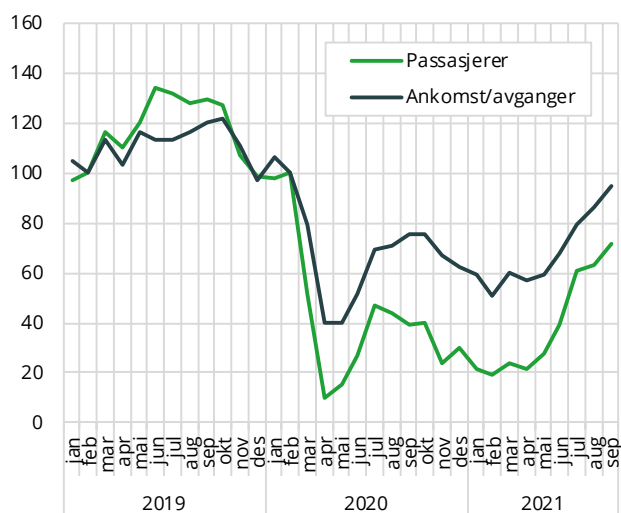
Innen tjenestenæringene har den største nedgangen under pandemien vært knyttet til transport utenom utenriks sjøfart, overnattings- og serveringsvirksomhet, kultur underholdning og annen tjenesteyting, og forretningsmessig tjenesteyting. Etter gjenåpningen som startet for fullt i 2. kvartal har innhenting i disse næringene drevet veksten i BNP Fastlands-Norge. Tjenestenæringene vokste i hver måned av 3. kvartal. Aktiviteten var samlet sett 3,6 prosent høyere enn i foregående kvartal, som løftet BNP Fastlands-Norge 1,9 prosentpoeng, målt i faste priser. I 3. kvartal var bruttoproduktet i tjenestenæringene for første gang større enn før pandemien inntraff.

Lettelsene i smitteverntiltak gjennom 2. og 3. kvartal løftet aktiviteten i overnatting og servering. Bruttoproduktet i næringen vokste særlig kraftig i juli, ettersom bortfallet av utenlandsk turisme til dels ble kompensert av norske ferierende i Norge.

Veksten fortsatte i god takt, men mer dempet i august og september. Bruttoproduktet i overnatting og servering vokste dermed nær 60 prosent sammenlagt fra 2. til 3. kvartal. I september var aktiviteten på sitt høyeste siden koronaviruset kom til Norge, men nivået var likevel om lag 8 prosent lavere enn før pandemien inntraff.

Transport utenom utenriks sjøfart hentet seg også inn gjennom 3. kvartal, og vokste sammenlagt 12 prosent. Både land- og lufttransport bidro til veksten. Aktiviteten i jernbane og annen landtransport med passasjerer steg med gjenåpningen. Mobiliteten i befolkningen økte, og færre benyttet hjemmekontor, som ga vekst i både kollektivtransport og drosjetrafikk. Likevel var samlet aktivitet i landtransport med passasjerer i september om lag 19 prosent lavere enn før pandemien. I figur 3.7 ser man at både flyreiser og passasjertall tok seg opp etter lettelsene i reiserestriksjonene i 2. og 3. kvartal. Dermed vokste bruttoproduktet i lufttransporten kraftig. Ikke siden før pandemien har aktiviteten i luftfarten vært høyere enn i 3. kvartal, men bruttoproduktet var likevel fortsatt lavere enn før pandemiutbruddet. Utviklingen i transporten under koronapandemien gjøres nærmere rede for i boks 3.1 i [Konjunkturtendensene 2021/3](#).

Figur 3.7. Inn- og utlands flytrafikk. Indeksert månedsutvikling. Februar 2020 = 100



Kilde: Avinor

For kultur, underholdning og annen tjenesteyting var det også en kraftig oppgang i 3. kvartal. Aktiviteten nærmet seg nivået fra før pandemien, ettersom smittevernreglene for kultur- og fritidsaktiviteter ble lettet gjennom våren og sommeren. Innhenting i overnatting og servering, transporten og kultur, underholdning og annen tjenesteyting i 3. kvartal sto alene for mesteparten av veksten i tjenestenæringene, og nær halvparten av den samlede veksten i Fastlands-BNP.

Utviklingen i forretningsmessig tjenesteyting gjennom 3. kvartal skilte seg fra de andre hardt rammede tjenestenæringene. Sommermånedene er vanligvis perioden hvor aktiviteten i reisebyrå og reisearrangørvirksomhet er på sitt høyeste. Sammenlignet med et normalår har aktiviteten i disse næringene vært betydelig redusert, som gjorde at bruttoproduktet i næringen falt i juli. Aktiviteten hentet seg deretter inn, og var i september høyere enn før sommeren. Sammenlagt var det likevel 2,4 prosent nedgang i kvartalet. For de resterende næringene som inngår i forretningsmessig tjenesteyting, blant annet arbeidskrafttjenester og utleievirksomhet, var det derimot en positiv utvikling gjennom sommeren. En nærmere beskrivelse av forretningsmessig tjenesteyting under pandemien er gitt i boks 3.2 i [Konjunkturtendensene 2020/4](#).<sup>2</sup>

Flere tjenestenæringer hvor aktiviteten har passert nivået fra før pandemien bidro også til veksten i

kvartalet. Deriblant informasjon og kommunikasjon, eiendomsdrift og faglig, vitenskapelig og teknisk tjenesteyting.

Investeringene i tjenestenæringene vokste 4 prosent i 3. kvartal. Det er generelt svakt kildegrunnlag for investeringene i tjenestenæringene, og tallene er derfor usikre. Investeringene i detaljhandelen, som har bedre kildegrunnlag enn de øvrige tjenestenæringene, falt over 20 prosent i 3. kvartal, etter en høy investeringsvekst i 2. kvartal.

## Industri og bergverk

Etter et fall i 2. kvartal 2020, økte bruttoproduktet i industrien jevnt fram til 1. kvartal 2021. Veksten bremses i 2. kvartal, og i 3. kvartal 2021 falt bruttoproduktet 0,2 prosent, målt i faste priser. Aktiviteten i kvartalet var med det om lag på nivået fra før pandemien. Innad i industrien er bildet todelt. Leverandørindustrien til utvinningsnæringen har hatt nedgang gjennom pandemien. Den tradisjonelle prosessindustrien som er rettet mot eksport, og industrien rettet mot konsumentenes etterspørsel, har etter hvert vokst og bidratt til innhenting.

I 3. kvartal 2021 ble todelingen av industrien forsterket. Leverandørindustrien falt ytterligere, mens konsum- og eksportrettet industri vokste videre.

Leverandørindustrien produserer blant annet metallvarer, maskiner og utstyr, transportmidler og plattformer, hovedsakelig tilknyttet oljenæringen. Da viruset kom til Norge i fjor vår ble leverandørindustrien hardt rammet, og innhenting som fulgte ble bremses i vinter da smitten igjen økte og restriksjonene ble strammet inn. Aktiviteten gikk igjen ned i 2. kvartal 2021. I 3. kvartal fortsatte nedgangen, og bruttoproduktet falt 1,7 prosent. Nedgangen var størst i juli, men aktiviteten holdt seg lav de neste månedene. Det var særlig produksjon og reparasjon av maskiner og utstyr som trakk ned den samlede aktiviteten. Ved utgangen av kvartalet var bruttoproduktet i leverandørindustrien om lag 8 prosent lavere enn i februar 2020.

Leverandørindustrien er særlig avhengig av innleid, utenlandsk arbeidskraft med spisskompetanse. I tillegg jobber verftsnæringen i stor grad prosjektbasert. I perioder med fylte ordrebøker er næringen avhengig av innleid arbeidskraft for å ta unna produksjonstoppene. Innreise-, karantene- og avstandsreglene har dermed gjort det krevende

<sup>2</sup> SSB, Konjunkturtendensene 2020/4 [https://www.ssb.no/nasjonalregnskap-og-konjunkturer/artikler-og-publikasjoner/\\_attachment/440275?\\_ts=1764cbdae20](https://www.ssb.no/nasjonalregnskap-og-konjunkturer/artikler-og-publikasjoner/_attachment/440275?_ts=1764cbdae20)

å opprettholde aktiviteten. Reglene har blitt lettet utover i 2021. I slutten av september ble innreise-restriksjoner fra EØS og Schengen, samt reglene tilknyttet sosial distansering opphevet. Karantene-reglene ble også forenklet. Tallene for leverandør-industrien bærer likevel ikke preg av innhenting så langt, som kan skyldes at lettelsene kom mot slutten av kvartalet.

SSB utfører kvartalsvis et [konjunkturbarometer](#) blant et utvalg av bedriftsledere i bergverk og industri. I 3. kvartal 2021 rapporterte bedriftsledere i tillegg til mangel på kvalifisert arbeidskraft, at det også var mangel på råstoff som begrenset produksjonen.<sup>3</sup> I kvartalet har det vært høye kostnader på containerfrakt, logistikkproblemer og forsinkelser i importen av råvarer på verdensmarkedet. Det har vært betydelig mangel på noen viktige varer, deriblant elektroniske komponenter og stål. Disse utfordringene har særlig rammet leverandørindustrien og eksportrettet industri. Dermed har industrien internasjonale utfordringer, som ikke har kommet under kontroll selv om smittesituasjonen innad i Norge har forbedret seg.

Konsumrettet industri produserer blant annet næringsmidler, tekstiler, trevarer og møbler, hovedsakelig drevet av konsumentenes etterspørsel. Denne delen av industrien har vokst hvert kvartal siden fallet i 2. kvartal 2020, og har vært vekstmotoren for industrien under pandemien. Allerede i 3. kvartal 2020 lå konsumrettet industri over aktivitetsnivået før pandemien. Alle deler av den konsumrettede industrien har etter hvert hatt en positiv utvikling, men næringsmiddelindustrien inkludert fisk står for nesten hele bidraget til den samlede veksten siden pandemien inntraff. Konsumrettet industri vokste ytterligere nær 1 prosent i 3. kvartal 2021, og aktiviteten lå dermed over 8 prosent over nivået før pandemiutbruddet. Bearbeiding og konservering av fisk vokste kraftig i august og sto for størstedelen av veksten i kvartalet. Veksten skyldtes høye slaktevolum av makrell, som kan sees i sammenheng med det uvanlig gode makrellfisket denne måneden. I trelast- og trevareindustrien, og møbelindustrien var det en volumnedgang i 3. kvartal. Samtidig har prisen på trevarer vokst kraftig i kvartalet, som gjøres nærmere rede for i tekstboks 3.1.

Eksportrettet industri, som omfatter blant annet produksjon av metaller, mineraler, kjemiske og farmasøytiske varer, gummi, plast og papir, vokste 0,5 prosent i 3. kvartal. Også denne delen av industrien har vokst hvert kvartal siden fallet i 2. kvartal 2020. Eksportrettet industri har hentet seg inn forholdsvis hurtig, og bruttoproduktet var allerede i 4. kvartal 2020 større enn før pandemien. Produksjon av farmasøytiske råvarer og preparater bidro mest til veksten i 3. kvartal.

Bergverksdriften falt kraftig i begynnelsen av 2021. Den kalde vinteren rammet produksjonen av stein, som forårsaket et fall i volum fra desember 2020 til januar 2021 på over 35 prosent. Aktivitetsnivået har holdt seg lavt gjennom 2021, og falt videre i juli og august, men vokste i september. Samlet sett var bruttoproduktet 2,5 prosent lavere i 3. kvartal enn i 2. kvartal, og fortsatt om lag 30 prosent lavere enn i 4. kvartal 2020, før steinproduksjonen ble rammet.

Siden årsskiftet har investeringene i industri og bergverk vokst, men mellom 2. og 3. kvartal falt investeringene 9,3 prosent. Figur 3.8 viser at industriinvesteringene har hatt en negativ utvikling siden 2008, men har tatt seg opp de siste årene. Foreløpig ser investeringene ut til å ha toppet seg i 2019, med en svakere utvikling gjennom pandemiårene. Industriinvesteringene fram til 2019 omtales nærmere i kapittel 4.

Innen leverandørindustrien sank investeringene over 11 prosent i 3. kvartal. Det var særlig lavere investeringene innen produksjon av maskiner og utstyr, og bygging av skip og båter som trakk ned. Investeringene i eksportrettet industri gikk ned om lag 14 prosent i kvartalet, og bidro mest til den samlede nedgangen i industriinvesteringene. Nedgangen skyldes blant annet at investeringer i raffineri har blitt utsatt. Investeringene i konsumrettet industri gikk ned 2 prosent fra foregående kvartal. Investeringene innen bearbeiding av fisk trakk mest ned, men næringsmiddelindustrien utenom fisk vokste kraftig på grunn av bygging av nytt meieri.

Investeringene i bergverksdriften vokste kraftig i både 2. og 3. kvartal 2021, men dette skyldtes opprydding av gruvene Lunckefjell og Svea på Svalbard.

<sup>3</sup> SSB, Konjunkturbarometer for industri i 3. kvartal 2021 <https://www.ssb.no/energi-og-industri/industri-og-bergverksdrift/statistikk/konjunkturbarometer-for-industri-og-bergverk/artikler/optimisme-i-industrien>

### Boks 3.1. Mangel på trevarer har presset opp prisen på trevarer og tømmer

Gjennom koronapandemien har prisen på trevarer vokst kraftig. Årsakene er tilknyttet både tilbud og etterspørsel, og nasjonale så vel som internasjonale forhold. Den kraftige prisveksten for trevarer har videre hatt ringvirkninger for andre næringer.

Stengingen av samfunnet forårsaket store vridninger i husholdningenes forbruksmønstre. Mange har brukt mer penger på oppussing og interiør i hjemmet. Både i Norge og internasjonalt trakk dette opp etterspørselen etter trevarer til bygging og renovasjon av boliger, og til møbler. Samtidig har tilbudssiden hatt utfordringer. Canada er verdens største produsent av trevarer, men tidlig i 2021 ble produksjonen i landet rammet av barkebiller, og eksporten ble kraftig redusert.

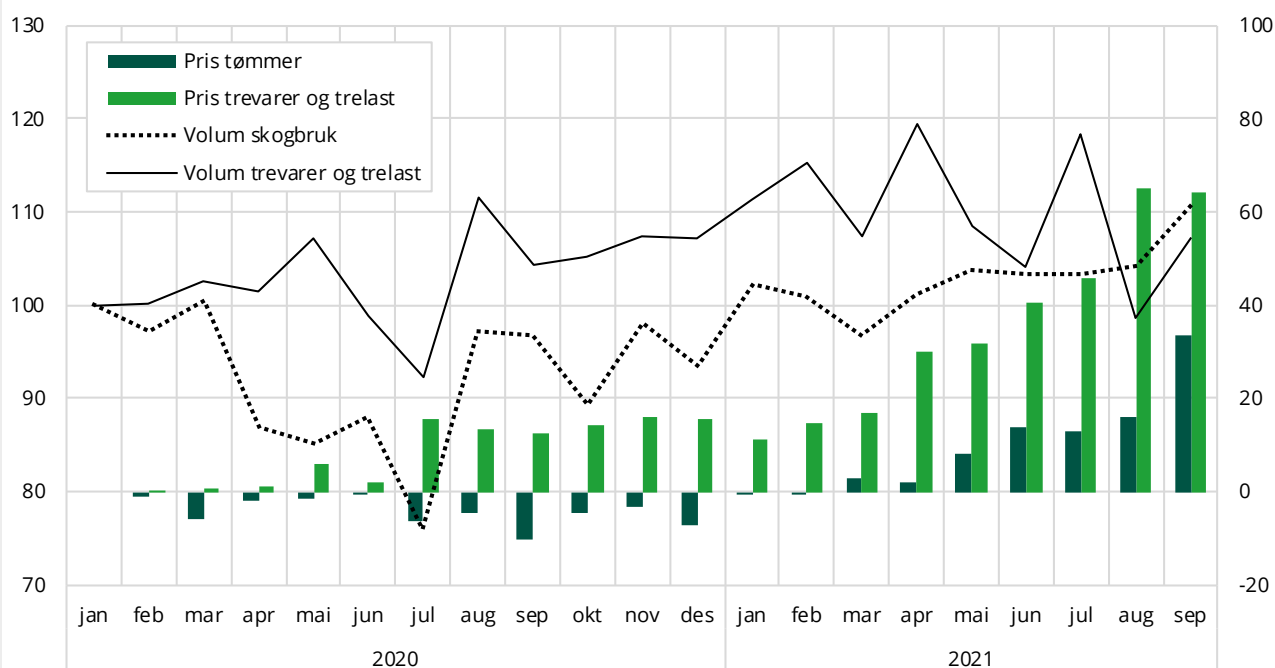
Ubalansen mellom globalt tilbud og etterspørsel har presset opp prisen på trevarer. Prisen steg gjennom 2020, men skjøt fart i 2021. I september 2021 hadde prisen på trevarer vokst over 60 prosent fra begynnelsen av 2020, med forskjellige konsekvenser i andre deler av økonomien.

Tømmer er den viktigste innsatsfaktoren i produksjonen av trevarer. Den høye etterspørselen har ført til at også tømmerprisen har vokst, men ikke like mye som for trevarer siden tilgangen på tømmer er god i hele Skandinavia. I september 2021 hadde tømmerprisen vokst over 30 prosent fra begynnelsen av 2020. Naturligvis forplanter prisveksten på tømmer

seg i høyere lønnsomhet for skogbruksnæringen, og høyere kostnader for trevare- og trelastindustrien. Siden prisen på trevarer har vokst enda kraftigere har likevel trevareindustrien hatt høyere vekst i fortjenesten. I løpende priser var det sesongjusterte månedlige bruttoproduktet i skogbruksnæringen nær 50 prosent høyere i september 2021, enn i januar 2020. Samtidig vokste verdien i trelast- og trevareindustrien om lag 75 prosent. Månedlig volum i næringene har på sin side kun vokst henholdsvis 11 og 8 prosent i samme periode. Trevareindustrien har ikke klart å skalere opp produksjonen i takt med den høye etterspørselen. Etter hvert har også bransjen meldt om utfordringer med tomme lagre. Dermed hadde trevare- og trelastindustrien volumnedgang i 3. kvartal 2021.

Treverk inngår samtidig som innsatsfaktor i bygge- og anleggsvirksomheten og i møbelproduksjon. Isolert sett fører dermed prisstigningen til høyere produksjonskostnader i næringene, mens lønnsomheten svekkes. Tall fra Byggekostnadsindeksen for boliger viser at prisveksten på trevarer har forplantet seg i høyere materialkostnader til boligbygging. Prisveksten slår også ut i høyere kostnader for husholdningene, både til oppussingsmaterialer og andre varer hvor treverk inngår i produksjonen. Men dette utgjør en liten del av husholdningenes konsum og investeringer, og synes dermed ikke i tallene samlet sett.

Bruttoprodukt i faste 2019-priser og prisvekst siden januar 2020 (t.h.), måned, indeksert, januar 2020=100





## Annen vareproduksjon

Næringsaggregatet annen vareproduksjon, som består av primærnæringene, elektrisitetsproduksjon og -distribusjon, og bygg og anlegg vokste 1,0 prosent i 3. kvartal. Bruttoproduktet i aggregatet var i 3. kvartal større enn før pandemien inntraff. Den samlede veksten i kvartalet kommer i stor grad fra makrellfisket. Samtidig ble veksten dempet av kraftnæringene. I tekstboks 3.2 gjøres det nærmere rede for hvordan fiske og elektrisitet, som er volatile og ikke-konjunkturrelle næringer, til tider gir store utslag i måneds- og kvartalsregnskapet.

Fiske, fangst og akvakultur vokste sammenlagt 17,1 prosent i kvartalet. Et uvanlig godt og tidlig makrellfiske i august og september gjorde at volumet i det tradisjonelle fisket vokste mer enn 30 prosent fra foregående kvartal. Fisket løftet dermed veksten i Fastlands-BNP om lag 0,2 prosentpoeng. Etter at Storbritannia forlot EU, ble ikke norske og britiske myndigheter enige om en bilateral avtale om gjensidig adgang på felles bestander og bytte av fiskekvoter med hverandre. Det ble heller ikke enighet om en kyststatsavtale for makrellfisket. Norge fastsatte derfor egen makrellkvote og myndighetene oppfordret fiskeflåten til å fiske mest mulig av årets kvote i norske farvann. Det førte til at makrellfisket kom tidligere enn normalt. Akvakulturen hadde også vekst i kvartalet, men bidro mer beskjedent til den samlede veksten.

Jordbruk og skogbruk vokste over 4 prosent i kvartalet. 3. kvartal er tiden for innhøsting, avlingen var vanlig, med regionale variasjoner. Samtidig har jordbruksnæringen hatt utfordringer tilknyttet knapphet på utenlandsk arbeidskraft og høy prisvekst på innsatsvarer. Skogbruksnæringen vokste i 3. kvartal, særlig i september. På grunn av knappheten av trevarer omtalt i boks 3.1 har hogsten i Norge blitt skalert opp, som ga rekordhøyt volum i kvartalet.

Bruttoproduktet i elektrisitets- gass- og varmtvannsforsyningen falt 7,6 prosent i 3. kvartal målt i faste priser, som trakk ned veksten i BNP Fastlands-Norge 0,2 prosentpoeng. Lite nedbør bidro til lite tilsig og lav fyllingsgrad i vannmagasinene gjennom kvartalet, særlig i sørlige Norge. [Norges vassdrags- og energidirektorat](#) rapporterer at kraftproduksjonen var lavere enn i 3. kvartal i fjor, men noe over det som har vært normalt i 3.

kvartal de siste 5 årene.<sup>4</sup> Det var samtidig store forskjeller mellom de ulike landsdelene, som kan henge sammen med ulik ressursituasjon og ulik import- og eksportkapasitet landsdelene imellom. Kraftprisen steg kraftig, særlig i sørlige Norge. De sørlige prisområdene er tett knyttet til det europeiske kraftmarkedet, og høye kraftpriser i Europa påvirket derfor kraftprisen her.

Gjennom 2021 har utviklingen i bygge og anleggsvirksomheten vært svak. Næringen har hatt utfordringer tilknyttet knapphet på utenlandsk arbeidskraft og restriksjoner på byggeplassene etter at smitten økte i vinter. I 3. kvartal vokste bruttoproduktet 0,7 prosent, men aktiviteten var likevel over 3 prosent lavere enn før pandemien. Selv om restriksjonene som har rammet næringen har blitt mindre strenge gjennom våren og sommeren, har næringen også hatt utfordringer tilknyttet råvaremangel og høye priser, omtalt i boks 3.1.

## Petroleumsvirksomhet og utenriks sjøfart

Volumet i utvinning av råolje og naturgass, inkludert tjenester, vokste om lag 10 prosent i kvartalet, som trakk opp samlet BNP 1,5 prosentpoeng. Hele veksten skyldes utvinningsnæringen, mens det var en svak nedgang i de tilknyttede tjenestene. Den høye veksten i oljeproduksjonen i 3. kvartal skyldes til dels at aktiviteten var lav i 2. kvartal på grunn av tekniske problemer og vedlikeholdsstans på noen felt. Samtidig har gassproduksjonen blitt trappet opp i kvartalet på grunn av den gunstige prisutviklingen.

På grunn av den kraftige prisveksten på olje og gass steg verdien i utvinningen kraftig, nær 60 prosent fra 2. til 3. kvartal. Dette bidro over 9 prosentpoeng til den høye oppgangen i BNP i løpende priser. Prisveksten i olje og naturgass var samlet sett over 40 prosent, der prisen på naturgass trakk mest opp. Månedsvæksten i eksportprisen på naturgass har vært tosifret siden juni, og vokste over 55 prosent i 3. kvartal sammenlagt. Det var flere årsaker til den kraftige prisveksten. På grunn av gjenåpningen har etterspørselen steget i Europa. Samtidig har det vært lav produksjon av fornybar energi på kontinentet på grunn av lite vind og regn. Preferansene i Asia har også gått mer i retning av gass og vekk fra kull, uten en tilsvarende økning i produksjonen.

<sup>4</sup> NVE, Kraftsituasjonen i 3. kvartal 2021 [https://www.nve.no/media/12981/kvartalsrapportq3\\_2021.pdf](https://www.nve.no/media/12981/kvartalsrapportq3_2021.pdf)

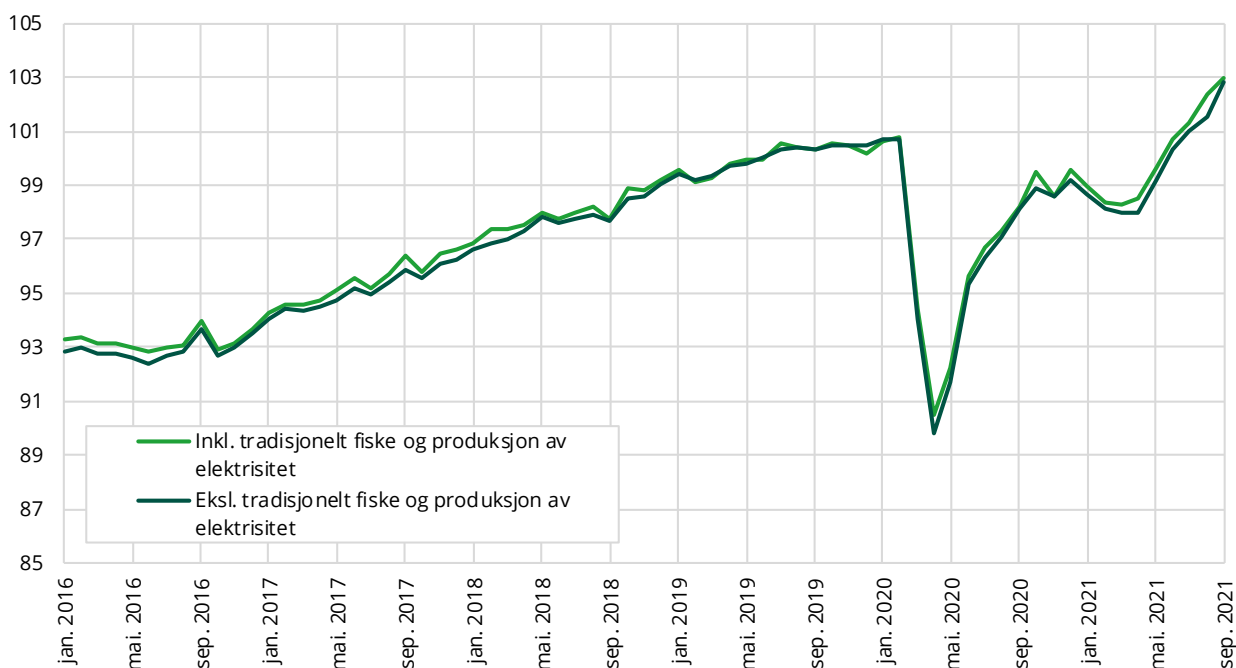
### Boks 3.2. Fiske og elektrisitet i måneds- og kvartalsregnskapet

Tradisjonelt fiske og produksjon av elektrisitet utgjør om lag 2 til 3 prosent av bruttonasjonalproduktet for Fastlands-Norge. Dette er ressursnæringer som påvirkes av ikke-konjunktuelle forhold som kan variere fra år til år, blant annet når på året makrellfisket skjer, nedbørsmengde og temperatur. Samtidig er næringene vesentlig mer volatile enn øvrige næringer. Dette kan føre til at utviklingen i BNP for Fastlands-Norge påvirkes uforholdsmessig mye av forhold i disse næringene, og at det underliggende konjunkturforløpet i månedlig og kvartalsvis nasjonalregnskap overskygges. Dette gjelder særlig når man studerer den månedlige utviklingen: I gjennomsnitt har disse næringene påvirket månedsveksten for BNP for Fastlands-Norge i størrelsesorden 0,2 prosentpoeng siden Statistisk sentralbyrå begynte å publisere månedlige nasjonalregnskapstall – til sammenlikning har den gjennomsnittlige månedsveksten vært om lag 0,2 prosent i samme tidsrom.

Holder vi tradisjonelt fiske og produksjon av elektrisitet utenfor blir veksten i BNP for Fastlands-Norge fra måned til måned betraktelig jevnere.<sup>1</sup> Dette er illustrert i figuren under. De mest påfallende tilfellene

finner vi i 2020 og 2021. For eksempel var makrellfisket i oktober 2020 betraktelig større enn normalt for måneden. Dette trakk BNP i oktober opp og ga påfølgende nedgang i november. I 2021 startet makrellsesongen uvanlig tidlig, som trakk opp brutto produktet i august samtidig som månedsveksten fra august til september ble dempet. I 3. kvartal 2021, førte også lite nedbør til lav fyllingsgrad i vannmagasinene, som rammet elektrisitetsproduksjonen, særlig i august. Dette dempet månedsveksten i august med 0,3 prosentpoeng, og kvartalsveksten med 0,2 prosentpoeng. Alle disse tilfellene sammenfalt med måneder der den økonomiske aktiviteten bar preg av innhenting etter strenge smitteverntiltak i forbindelse med koronapandemien. Å holde tradisjonelt fiske og produksjon av elektrisitet utenfor kan være særlig viktig i situasjonen vi har befunnet oss i siden mars 2020, for å få et klarere bilde av det underliggende konjunkturforløpet gjennom pandemien. I 3. kvartal 2021 trakk tradisjonelt fiske veksten opp, mens elektrisitetsproduksjonen var lav. Samlet sett var veksten dermed uendret dersom man holder næringene utenfor.

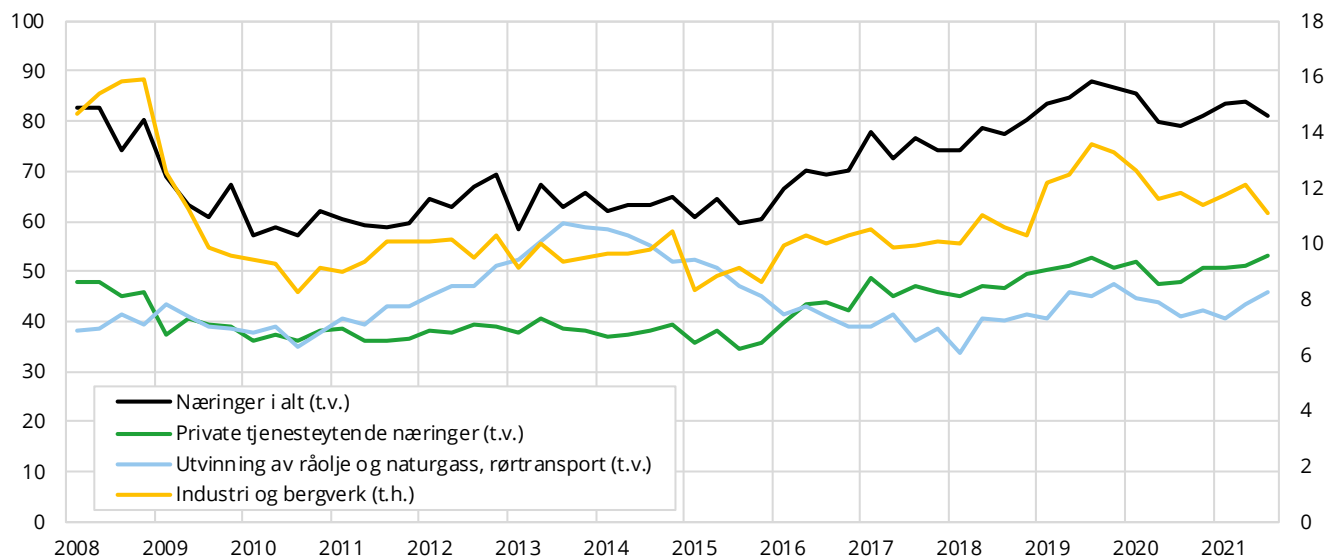
Bruttonasjonalprodukt for Fastlands-Norge i faste priser med og uten tradisjonelt fiske og produksjon av elektrisitet. Sesongjustert. 2019=100 (t.v.) Differanse i månedlig vekstrate med og uten tradisjonelt fiske og elektrisitet (t.h.)



<sup>1</sup> Her har vi helt enkelt trukket næringen fra, hvilket gir kjedingsavvik før 2019, men dette er såpass lite at vi ser bort fra det. Les mer om kjedingsavvik her: <https://www.ssb.no/nasjonalregnskap-og-konjunkturer/artikler-og-publikasjoner/faste-priser-og-kjedingsavvik-hvorfor-sommerer-ikke-fastpristallene-seg>



Figur 3.8. Investeringer i fastlandsnæringer og petroleumsvirksomhet. Faste 2019-priser. Kvartal. Milliarder kroner



Kilde: Statistisk sentralbyrå

Investeringene i petroleumsvirksomheten vokste 5,5 prosent i 3. kvartal. Veksten skyldes i stor grad investeringer oljeplattformer, borerigger, moduler og oljebrønner. Sistnevnte er kjerneområdet til næringen tjenester tilknyttet utvinning. På tross av investeringsveksten sank bruttoproduktet i næringen 2,2 prosent målt i faste priser.

Bruttoproduktet i utenriks sjøfart vokste 6 prosent i 3. kvartal. Investeringsbeløpene i næringen er forholdsvis små, men steg også kraftig.

### 3.3. Offentlig forvaltning

#### Produksjon i offentlig forvaltning

Bruttoproduktet i offentlig forvaltning steg 2,2 prosent i 3. kvartal 2021, målt i faste priser. Både stats- og kommuneforvaltningen fortsatte oppgangen fra 2. kvartal, etter et fall i årets første kvartal. Bruttoproduktet i statsforvaltningen vokste 2,4 prosent.

Aktiviteten ved sykehusene var lav i vinter, men har steget utover våren og sommeren. For eksempel rapporterer Oslo Universitetssykehus (OUS) at aktiviteten i 2021 har vært betydelig påvirket av koronasituasjonen. Det rapporteres om færre innlagte med infeksjoner, pasienter som avlyser planlagte behandlinger, og redusert kapasitet som følge av koronarestriksjoner. Disse forholdene gjorde seg særlig gjeldende i årets fem første måneder, men redusert kapasitet preget aktiviteten i september mer enn i sommermånedene. Sykehusene bidrar til å trekke opp statlig aktivitet både i 2. og 3. kvartal. I

tillegg trekkes 3. kvartal opp av økt aktivitet i statlig administrasjon. Bruttoproduktet i kommuneforvaltningen vokste 2 prosent i 3. kvartal. Økt aktivitet i omsorgstjenester, barnehager og SFO trakk opp veksten.

#### Offentlig konsum

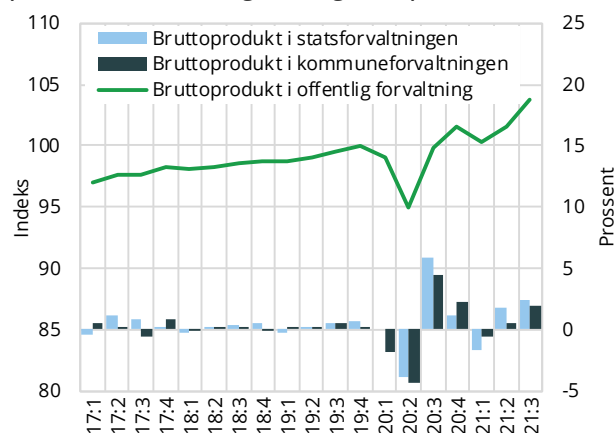
Samlet konsum i offentlig forvaltning økte 1,3 prosent i 3. kvartal. Tidlig i år falt konsumet i statsforvaltningen på grunn av den lave aktiviteten ved sykehusene beskrevet over. Mer normalisert drift ved sykehusene gjennom sommeren trakk deretter opp konsumet i 2. kvartal. I 3. kvartal vokste konsumet i statsforvaltningen ytterligere 1,9 prosent.

Konsumet i kommuneforvaltningen vokste 0,8 prosent i 3. kvartal, på linje med veksten i 2. kvartal. Det største bidraget til veksten kommer fra mer normalisert drift av kommunale kulturinstitusjoner som museer, biblioteker og kinoer gjennom sommeren. Økt aktivitet i de kommunale helsetjenestene i forbindelse med koronavaksinerings, testing og smittesporing bidro også til å trekke opp veksten.

#### Offentlige investeringer

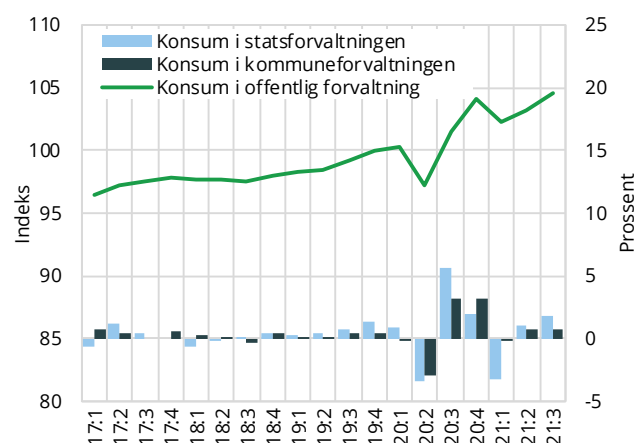
Målt i faste priser steg investeringene i offentlig forvaltning 12 prosent i 3. kvartal 2021, etter å ha falt de to foregående kvartalene. Sammenlignet med summen av fjorårets tre første kvartaler, har investeringene sammenlagt falt 5,9 prosent så langt i 2021. I statsforvaltningen var investeringene redusert 5,7 prosent mot 2020, mens i kommunene var investeringene 6,2 prosent lavere.

Figur 3.9. Bruttoprodukt i offentlig forvaltning(t.v.), statlig og kommunalt bruttoprodukt (t.h.). Faste 2019-priser. Kvartal. Indeksert volumutvikling, 4. kvartal 2019 = 100 (t.v.) og prosentvis volumending fra foregående periode (t.h.)



Kilde: Statistisk sentralbyrå

Figur 3.10. Konsum i offentlig forvaltning (t.v.), statlig og kommunalt konsum (t.h.). Faste 2019-priser. Kvartal. Indeksert volumutvikling, 4. kvartal 2019 = 100 (t.v.) og prosentvis volumending fra foregående periode (t.h.)



Kilde: Statistisk sentralbyrå

Nedgangen i staten skyldes hovedsakelig sterk reduksjon i forsvarsinvesteringene. Dette har sammenheng med at det hittil i år har vært tre færre kampfly-leveranser enn i 2020. Reduserte investeringer i offentlig administrasjon og undervisning motsvares av økte investeringer i sykehusene. For kommuneforvaltningen har lavere investeringer i skoler og i omsorgsboliger trukket ned investeringene hittil i år.

### 3.4. Arbeidsmarked

Ifølge de foreløpige sesongjusterte tallene økte samlet antall sysselsatte personer 2,2 prosent fra 2. til 3. kvartal 2021. Dermed var sysselsettingen i 3. kvartal for første gang tilnærmet på nivå med før pandemien. Siden forrige publisering har

veksten i den samlede sysselsettingen i 2. kvartal blitt revidert ned fra en vekst på 0,4 prosent, til en nullvekst. Dette skyldes en forbedring av informasjonsgrunnlaget.

Gjenåpningen gjennom våren og sommeren, som løftet aktiviteten i mange hardt rammede næringer, preget utviklingen i sysselsettingen i 3. kvartal. Det var særlig innen overnattings- og serveringsvirksomhet og kultur, underholdning og annen tjenesteyting at sysselsettingen økte. Antallet sysselsatte vokste også i varehandelen, hvor bruttoproduktet har vært høyt siden 2. kvartal 2021, da butikker og kjøpesentre igjen åpnet i deler av landet. Grunnlagstall for nasjonalregnskapet viser at det samlede antallet lønnstakere vokste særlig kraftig fra juni til juli. Veksten videre gjennom kvartalet var mer dempet. Den sterke utviklingen i antallet lønnstakere i juli var særlig drevet av overnattings- og serveringsvirksomhet, forretningsmessig tjenesteyting og varehandelen.

Antallet ikke-bosatte lønnstakere i Norge falt kraftig da pandemien kom til landet og grensene stengte. Selv om sysselsettingen samlet sett langt på vei hadde hentet seg inn i 3. kvartal 2021, viser tall fra [statistikken Antall arbeidsforhold og lønn](#) at antallet ikke-bosatte lønnstakere i 3. kvartal 2021 ligger om lag 30 prosent under nivået i 3. kvartal 2019. Som omtalt i kapittel 3.2 er noen næringer særlig avhengig av utenlandsk arbeidskraft, deriblant deler av industrien og bygge- og anleggsvirksomheten. I hvilken grad denne de ikke-bosatte lønnstakerne kommer tilbake vil trolig prege den videre utviklingen i disse næringene.

Justert for sesong- og kalendereffekter økte antallet utførte timeverk 2,1 prosent i 3. kvartal 2021. I likhet med sysselsettingen vokste også de utførte timeverkene mest i begynnelsen av kvartalet, og avtok noe mot slutten. Timeverkene i overnattings- og serveringsvirksomheten vokste mer enn 36 prosent, og stod for det største bidraget til veksten i utførte timeverk samlet sett. Kultur og underholdning trakk også opp timeverkene.

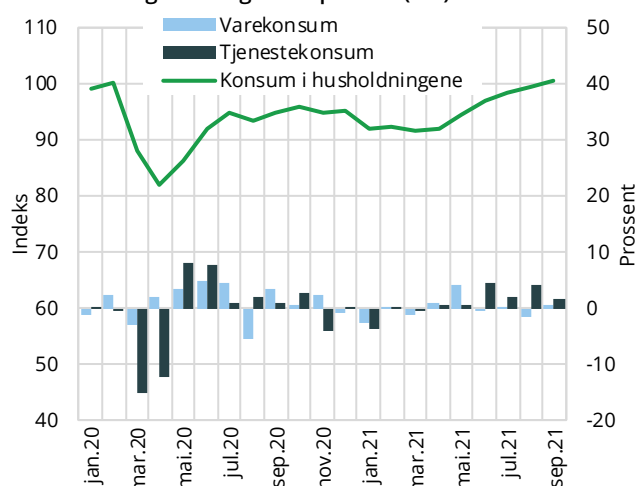
I 3. kvartal 2021 vokste de samlede sesongjusterte lønnsutbetalingene 1,4 prosent. Utviklingen i 3. kvartal er særlig drevet av en kraftig vekst i lønnsutbetalingene i overnattings- og serveringsvirksomheten, som må sees i sammenheng med det økte antallet utførte timeverk i næringen. For denne

næringen har den utbetalte lønnen vært fallende siden 4. kvartal 2020. Bygge- og anleggsvirksomheten og varehandelen bidro også til å trekk opp den samlede veksten i lønnsutbetalinger i 3. kvartal.

### 3.5. Konsum i husholdningene

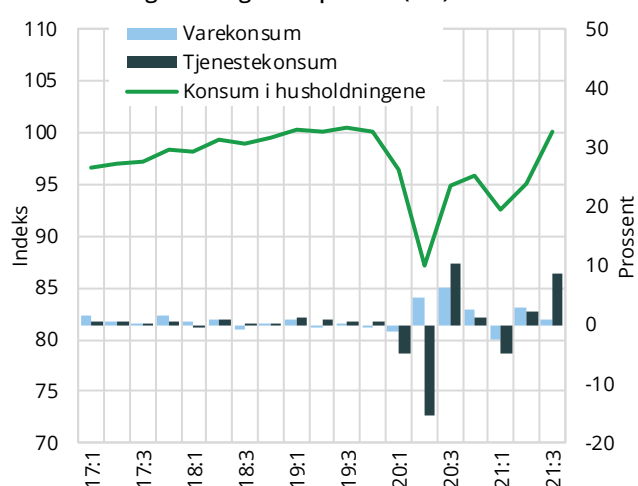
Husholdningenes konsum vokste 5,4 prosent fra 2. til 3. kvartal. Som følge av lettelsener i smitteverntiltak har konsumet gradvis beveget seg mot nivåene vi så før pandemien. Tjenestekonsumet, og spesielt konsumgruppene som ble hardest rammet under pandemien, har tatt seg opp betraktelig i løpet av 3. kvartal.

Figur 3.11. Konsum i husholdningene (t.v.), vare- og tjenestekonsum (t.h.). Faste 2019-priser. Måned. Indeksert volumutvikling, Februar 2020 = 100 (t.v.) og prosentvis volumendring fra foregående periode (t.h.)



Kilde: Statistisk sentralbyrå

Figur 3.12. Konsum i husholdningene (t.v.), vare- og tjenestekonsum (t.h.). Faste 2019-priser. Kvartal. Indeksert volumutvikling, 4. kvartal 2019 = 100 (t.v.) og prosentvis volumendring fra foregående periode (t.h.)



Kilde: Statistisk sentralbyrå

Tjenestekonsumet har økt seks måneder på rad, og vokste 8,6 prosent i 3. kvartal. Veksten var særlig sterk i august og fortsatte i september, særlig drevet av overnattings- og serveringstjenester. Dette kan sees i sammenheng med lettelsene for serveringssteder siden våren. Kravene om bordplassering og sosial distansering samt restriksjonene for innslipp ble opphevet i september. Lettelser i reiserestriksjoner har ført til økt turisme fra utlandet, som trolig også har bidratt til å øke hotell- og serveringskonsumet. Fra 2. til 3. kvartal økte konsumet av overnatting- og serveringstjenester om lag 55 prosent. Fritidstjenestene bidro også kraftig til veksten i 3. kvartal. Mindre smittespredning og oppheving av påbudet om hjemmekontor i juli har ført til en høy vekst i konsumet av passasjertransport dette kvartalet. Til tross for den sterke veksten i flere måneder, var tjenestekonsumet i september fortsatt om lag 2 prosent lavere enn før pandemien.

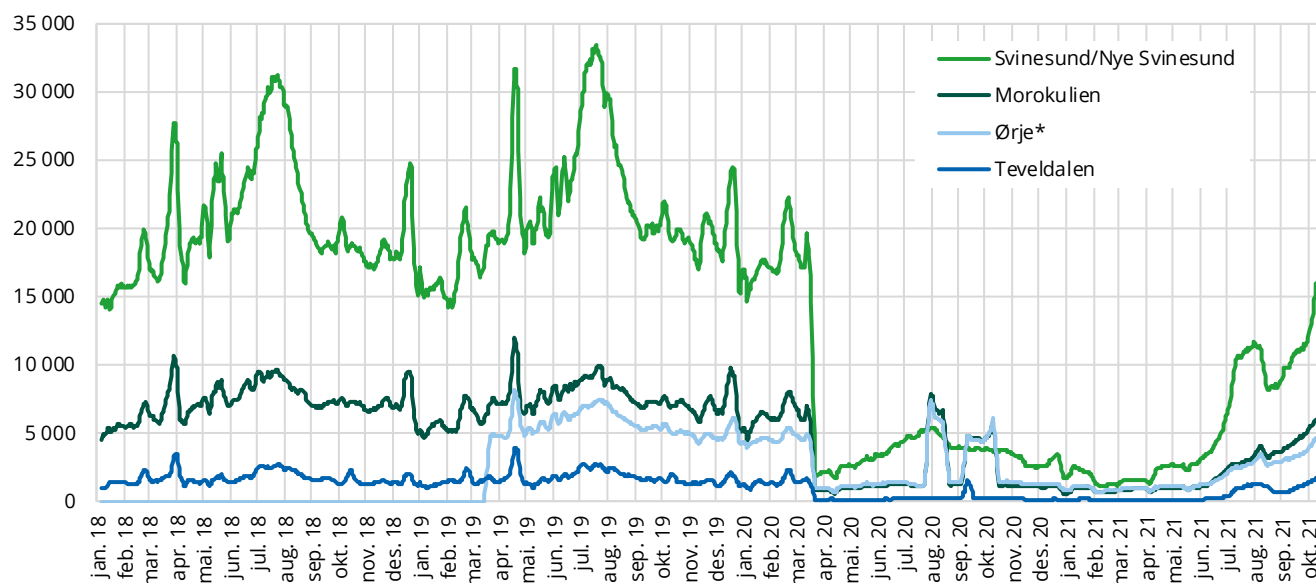
Varekonsumet har ligget på et høyt nivå under hele pandemien, og vokste videre 0,9 prosent i 3. kvartal. I september var varekonsumet om lag 13 prosent høyere enn i februar 2020. Kjøp av biler, klær og sko bidro mest til oppgangen. Konsumet av matvarer og alkoholholdige drikkevarer falt i 3. kvartal, som trolig skyldes lettelsener i smitteverntiltak ved serveringssteder. Kjøp av møbler og sportsutstyr falt og bidro også til å dempe veksten.

Lettelsener i reiserestriksjoner har ført til at husholdningenes forbruk i utlandet ble femdoblet i 3. kvartal. Tall fra Statens vegvesen viser at antall grensepasseringer mellom Norge og Sverige har steget betydelig gjennom 3. kvartal, vist i figur 3.13. Utlendingers konsum i Norge nær doblet seg fra 2. til 3. kvartal. Nivåene er likevel fortsatt anslått langt lavere enn før pandemien.

### 3.6. Eksport og import

Sesongjusterte volumtall for 3. kvartal 2021 viser at handelen med utlandet nærmet seg situasjonen før viruspandemien. På eksportsiden ble nivået fra før pandemien tatt igjen allerede i slutten av 2020. På det jevne fortsatte veksten utover i 2021. Eksportvolumet steg videre 6,5 prosent i 3. kvartal 2021, drevet av gaseksporten som vokste 17,4 prosent. Flere andre varer og tjenester trakk også opp; eksporten av tradisjonelle varer steg 0,7 prosent, mens tjenester totalt vokste 9,9 prosent. Reisetrafikken, som har ligget på lave nivåer gjennom

Figur 13. Grensepasseringer. Totalt antall personbiler retning Norge og Sverige. 7-dagers glidende snitt



Kilde: States vegvesen

\*Data for Ørje er kun tilgjengelige f.o.m. 15. mars 2019

pandemien, vokste på grunn av lettelsene i reisestriksjonene, mens det uvanlig gode fisket omtalt i kapittel 3.2 også løftet fiskeeksporten. Sivile skip og båter og metaller, særlig aluminium, bidro også til eksportveksten i kvartalet.

Den sesongjusterte volumveksten for samlet import var 5,8 prosent i 3. kvartal. Reisetrafikk, som er nordmenns utgifter på reise i utlandet, har hatt historisk lave nivåer gjennom pandemien, men har vokst 4 måneder på rad, og bidro klart mest til importveksten. Flere kampfly ble importert i 3. kvartal, som også utgjorde et betydelig bidrag. Importen av informasjonstjenester, og data og elektronikk vokste også. Lavere import av metallvarer, maskiner og utstyr, råolje og biler dempet importveksten.

### Eksport- og importpriser

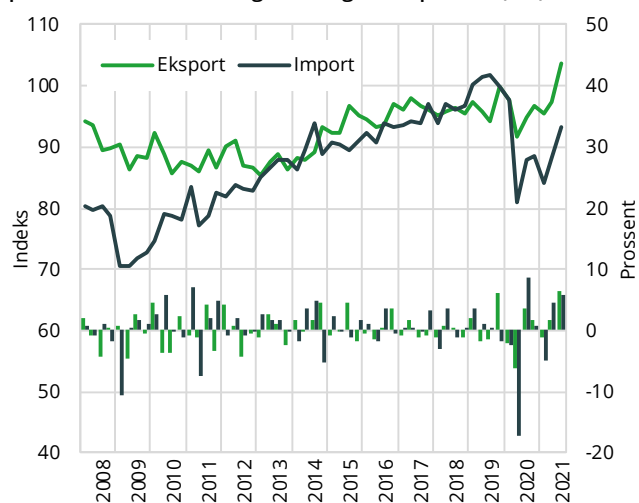
I 2021 har det vært en fordelaktig prisutvikling på import- og eksportartikler sett fra Norges side. Varer og tjenester som vi eksporterer har hatt en mye høyere prisoppgang i gjennomsnitt enn varer og tjenester som vi importerer. Det er normalt at prisene svinger en del, og det vil vanligvis jevne seg ut over tid slik at prisene på lang sikt blir mer stabile. Men på kort sikt er handelsbalansen, og bytteforholdet til Norge betydelig styrket. I den nåværende situasjonen får vi langt flere importprodukter igjen for eksporten. Figur 3.15 viser indeksert prisutviklingen på total eksport og total import.

Deler av det styrkede bytteforholdet skyldes prisutviklingen på eksport- og importprodukter på verdensmarkedet, men en del av det skyldes også utviklingen i kronekursen. Den norske krona svekket seg raskt i mars 2020. I perioder lå kursen for viktige [valutaer](#) som USD og EUR mer enn 20 prosent over gjennomsnittskursene den siste måneden før utbruddet. I en periode var det dermed tilsvarende dyrere for Norge å importere, mens eksportprodukter ble billigere. Svekkelsen viste seg å være kortvarig, og ved utgangen av 2020 lå kursene for disse valutaene nær nivået ved årets start.

Det samlede overskuddet på handelsbalansen har steget kraftig hittil i 2021 på grunn av sterk økning i eksportinntektene fra råolje og naturgass, se figur 3.16 og 3.17. Eksport og import av reisetrafikk er fortsatt påvirket av koronapandemien. Dersom en holder eksport av råolje, naturgass og import og eksport av reisetrafikk utenfor har handelsunderskuddet ligget nokså stabilt mellom -100 og -200 milliarder kroner per halvår. Samtidig må omfanget på underskuddet ses i sammenheng med et betydelig og stadig økende overskudd på rente- og stønadsbalansen som følge av høye rente- og utbytteinntekter fra oljefondet. [Nye tall om dette publiseres 1. desember.](#)

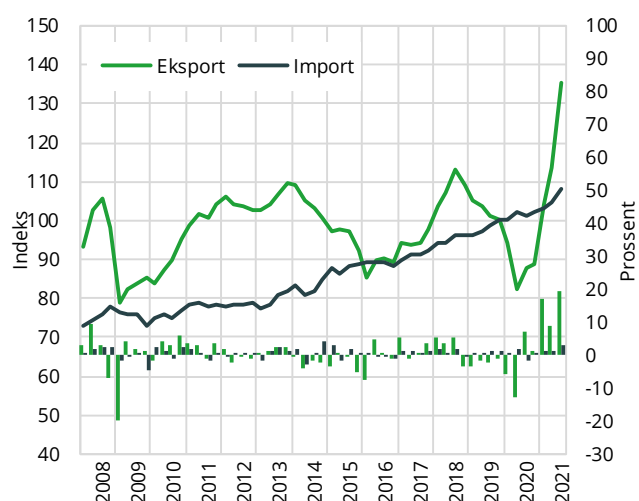
Generelt spilte priser også en vesentlig rolle for utviklingen i eksport- og importinntekter i 3. kvartal 2021, se figur 3.15. Sesongjusterte tall viser en oppgang i totale eksportpriser på 19,5 prosent. Det er

Figur 3.14. Eksport og import. Faste 2019-priser. Kvartal. Indeksert volumutvikling, 4. kvartal 2019 = 100 (t.v.) og prosentvis volumendring fra foregående periode (t.h.)



Kilde: Statistisk sentralbyrå

Figur 3.15. Eksport- og importpriser. Kvartal. Indeksert prisutvikling, 4. kvartal 2019 = 100 (t.v.) og prosentvis prisendring fra foregående periode (t.h.)

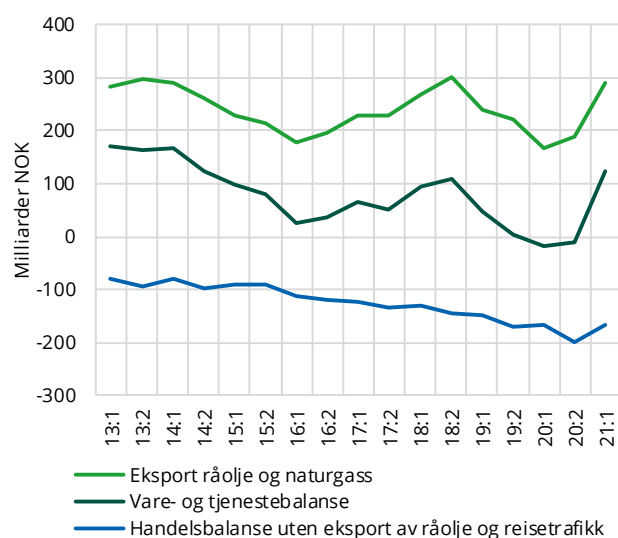


Kilde: Statistisk sentralbyrå

spesielt gassprisene som trekker opp, med en sesongjustert økning på om lag 55 prosent fra 2. til 3. kvartal. Det var samtidig en bred oppgang i prisene på svært mange av Norges viktigste eksportartikler. Metaller gikk opp 9 prosent, elektrisitet over 60 prosent og utenriks sjøfart om lag 12 prosent.

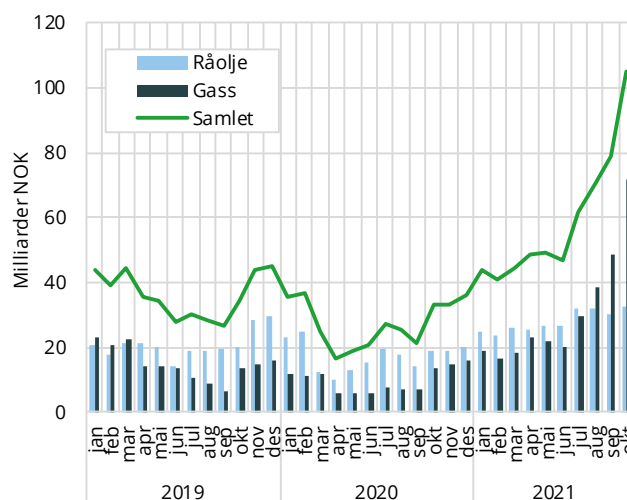
Det har ikke vært samme kraftige prisvekst knyttet til importen. Sesongjustert prisvekst for samlet import var 3,2 prosent i 3. kvartal, selv om enkelte varer og tjenester hadde stor prisvekst eller prisnedgang. Prisen på raffinerte petroleumsprodukter og trevarer steg kraftig, mens prisutviklingen

Figur 3.16. Handelsbalanse og eksport av råolje og naturgass. Halvår. Milliarder kroner



Kilde: SSB

Figur 3.17. Eksport av råolje. Måned. Milliarder kroner



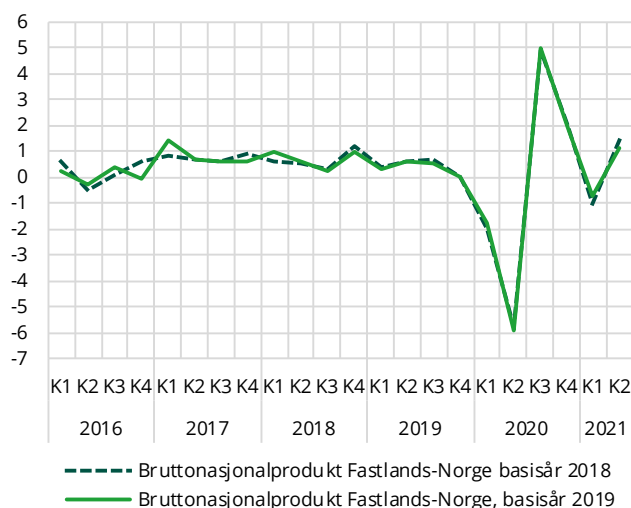
Kilde: SSB

for frie banktjenester og forsikringstjenester var negativ.

Målt i løpende priser viser foreløpige tall for 3. kvartal et handelsoverskudd på 130 milliarder kroner. Dette er det høyeste handelsoverskuddet Norge har hatt overfor utlandet i et enkelt kvartal siden 1. kvartal 2012. Samlet eksportverdi for olje og gass har steget utover i 2021, se figur 3.17, og oktobertallene som [nylig ble publisert](#) viste en olje og gasseksport på 105 milliarder kroner.

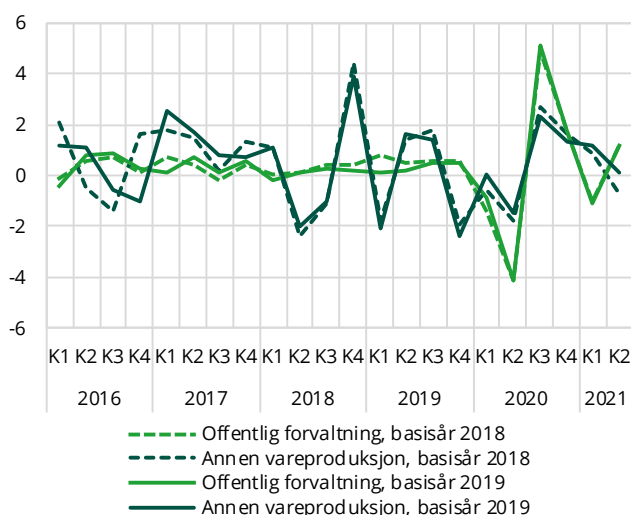


Figur 3.18. Bruttonasjonalprodukt Fastlands-Norge. Kvartal. Prosentvis volumutvikling før og etter basisårskiftet



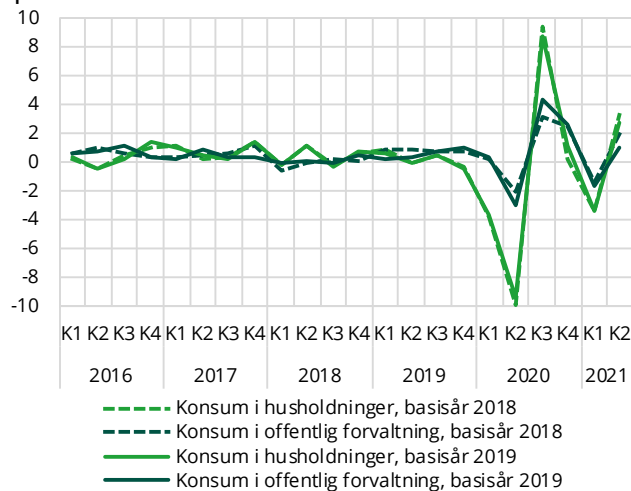
Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Figur 3.19. Bruttoprodukt for utvalgte aggregater. Kvartal. Prosentvis volumutvikling før og etter basisårskiftet



Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Figur 3.20. Konsum i husholdningene og offentlig forvaltning. Faste priser. Kvartal. Prosentvis volumendring fra foregående periode



Kilde: Statistisk sentralbyrå.

### 3.7. Basisårskifte

Det foreløpige månedlige nasjonalregnskapet (MNR) og kvartalsvis nasjonalregnskap (KNR) tar utgangspunkt i nivåene fra siste endelige nasjonalregnskap (REA) og benytter indikatorer for å beregne utviklingen i ulike nasjonalregnskapsstørrelser. Når et nytt årlig realregnskap foreligger oppdateres måneds- og kvartalstallene. Da oppdateres nivåene som benyttes som utgangspunkt for MNR og KNR med nye tall fra REA. I tillegg oppdateres også kryssløpskoeffisientene som inngår i MNR-modellen. En sentral del av prosessen er å avstemme måneds- og kvartalstallene mot det endelige årlige regnskapet. Differansen mellom de foreløpige årsanslagene i MNR og KNR og de faktiske størrelsene i endelig årsregnskap fordeles ut på månedene på en slik måte at man best mulig bevarer det eksisterende månedsforløpet.

Etter å ha avstemt serien for bruttonasjonalproduktet mot endelig regnskap for 2019, finner vi langt på vei den samme historien som i den ikke-avstemte serien, vist i figur 3.18. Det største avviket finner man i 4. kvartal i 2016 som er på -0,8 prosentpoeng. Det største bidraget til revisjonen kommer fra tjenester inkludert boligjenester og annen vareproduksjon. Merk at til tross for at serien ikke avstemmes for 2020 finner man likevel noen revisjoner her. Dette skyldes i all hovedsak oppdaterte kryssløpskoeffisienter i modellen hvor beregningene gjøres.

I figur 3.19 ser man forløpet i aggregatene offentlig forvaltning og annen vareproduksjon før og etter basisårskifte fra 1. kvartal 2016 til og med 1. kvartal 2020. Det største avviket mellom foreløpig og endelig forløp er for annen vareproduksjon i 4. kvartal 2016. Her er forløpet revidert ned med 2,6 prosentpoeng.

Ser man videre på konsumveksten har man også her noen revisjoner. De største revisjonene i offentlig konsum kom i 2. og 3. kvartal 2020. I 2. kvartal ble konsumet nedjustert 1 prosentpoeng, mens 3. kvartal ble oppjustert 1,2 prosentpoeng. I 1. kvartal 2021 ble også nedjustert i samme størrelsesorden. For husholdningenes konsum speiler de foreløpige tallene de endelige godt. Noen revisjoner kan man likevel observere. Den største revisjonen ser vi i 4. kvartal 2020, der veksten ble justert opp 0,9 prosentpoeng.

### 3.8. Revisjoner

Usikkerheten knyttet til tallene som utarbeides under koronapandemien gjør dem mer utsatt for revisjoner enn vanlig, da ny og bedre informasjon til enhver tid vurderes og tas inn som en del av kildegrunnlaget.

I forbindelse med basisårskiftet har beregningsmetoden for blant annet fiske, akvakultur og offentlig forvaltning blitt endret. Beregningsmetoden for tradisjonelt fiske og akvakultur har blitt endret for å ta hensyn til volumutviklingen for hvert fiskeslag. I tillegg har kildegrunnlaget for akvakulturen blitt endret. Begge disse endringene har blitt foretatt for å ha samsvar med behandlingen av fiskenæringen i det endelige årsregnskapet. Kvartalsvise offentlige finanser har blitt gjennomgått på nytt med justert beregningsopplegg tilbake til 2016. Dette påvirker både ujusterte og sesongjusterte tall for offentlig konsum og offentlige investeringer. For årene 2016 til 2018 er kun forløpet endret og ikke totalene for året.

Det månedlige og kvartalsvise nasjonalregnskapet ble revidert tilbake til 2016, i motsetning til et normalt basisårskifte der vi avstemmer basisår og året før mot endelig årsregnskap. Vanligvis beholder vi opprinnelige sesongfaktorer fra året før basisåret og bakover til 1978. Ettersom enkelte serier er oppdatert og har andre egenskaper enn tidligere, er samtlige sesongjusterte størrelser i det månedlige og kvartalsvise nasjonalregnskapet oppdatert tilbake til 2016 til denne publiseringen.

Siden forrige publisering av månedlig nasjonalregnskap 8. oktober 2021, er måneds- og kvartalsforløpet for BNP Fastlands-Norge noe revidert. Nedgangen i 2020 er revidert opp fra en nedgang på 2,5 til 2,3 prosent. 1. kvartal 2021 er oppjustert fra en nedgang på 1,0 til 0,7 prosent, og oppgangen i 2. kvartal er nedjustert fra 1,4 til 1,1 prosent. Bak revisjonene i kvartalstallene ligger små opp- og nedjusteringer i månedsforløpet.



**Tabell 3.1. Makroøkonomiske hovedstørrelser. Sesongjustert. Faste 2019 priser. Millioner kroner**

	Ujustert		Sesongjustert							
	2019	2020	19:4	20:1	20:2	20:3	20:4	21:1	21:2	21:3
Konsum i husholdninger og ideelle organisasjoner	1 579 081	1 475 350	396 469	381 962	344 024	373 825	377 842	364 218	374 768	397 306
Konsum i husholdninger	1 493 616	1 399 898	374 864	361 080	326 919	355 434	359 247	346 701	356 202	375 487
Varekonsum	680 414	724 943	171 117	169 359	177 208	188 261	193 032	187 982	193 324	195 029
Tjenestekonsum	740 248	663 908	186 990	177 619	150 546	166 364	168 409	160 278	163 852	177 999
Husholdningenes kjøp i utlandet	124 824	27 918	30 367	25 566	684	3 811	2 119	1 473	1 427	7 137
Utlendingers kjøp i Norge	-51 870	-16 871	-13 611	-11 464	-1 519	-3 002	-4 313	-3 032	-2 401	-4 678
Konsum i ideelle organisasjoner	85 465	75 452	21 606	20 882	17 105	18 391	18 595	17 517	18 565	21 819
Konsum i offentlig forvaltning	867 706	883 555	219 209	219 956	213 144	222 407	228 102	224 283	226 336	229 327
Konsum i statsforvaltningen	424 011	437 404	107 587	108 585	105 028	110 861	113 038	109 399	110 477	112 591
Konsum i statsforvaltningen, sivilt	373 600	384 686	94 841	95 668	91 964	97 589	99 570	95 990	96 980	99 109
Konsum i statsforvaltningen, forsvar	50 411	52 718	12 747	12 917	13 065	13 272	13 467	13 408	13 497	13 482
Konsum i kommuneforvaltningen	443 695	446 151	111 621	111 371	108 116	111 546	115 065	114 884	115 859	116 735
Bruttoinvestering i fast realkapital	957 750	903 710	247 907	230 412	224 974	222 235	225 772	224 608	224 216	226 726
Utvinning og rørtransport	178 797	171 482	47 335	44 753	43 678	40 965	42 055	40 760	43 586	46 004
Utenriks sjøfart	25 053	5 625	10 486	2 136	346	1 618	1 525	1 663	122	149
Fastlands-Norge	753 900	726 603	190 086	183 523	180 949	179 652	182 192	182 185	180 508	180 572
Næringer	342 966	325 798	86 607	85 550	79 976	79 102	80 998	83 354	83 768	81 073
Tjenester tilknyttet utvinning	4 176	2 708	1 139	860	757	621	465	584	612	675
Andre tjenester	205 140	197 898	50 765	51 814	47 334	47 941	50 785	50 667	51 104	53 155
Industri og bergverk	51 582	47 435	13 256	12 603	11 617	11 786	11 383	11 748	12 123	11 128
Annen vareproduksjon	82 068	77 757	21 447	20 272	20 268	18 753	18 365	20 356	19 929	16 116
Boliger (husholdninger)	196 764	188 904	47 604	47 239	47 140	46 177	48 337	48 443	49 984	47 114
Offentlig forvaltning	214 170	211 901	55 876	50 734	53 834	54 373	52 857	50 388	46 757	52 384
Bruttoinvestering i verdigjenstander	405	158	106	86	9	40	24	1	42	104
Lagerendring og statistiske avvik	105 738	90 245	10 769	34 026	10 984	23 962	12 126	19 339	21 986	22 636
Bruttoinvestering i alt	1 063 893	994 113	258 876	264 523	235 967	246 237	237 922	243 947	246 244	249 465
Innenlandsk sluttanvendelse	3 510 680	3 353 017	874 566	866 441	793 135	842 468	843 866	832 448	847 347	876 098
Etterspørsel fra Fastlands-Norge (ekskl. lagerendring)	3 200 687	3 085 508	805 764	785 442	738 118	775 883	788 136	770 686	781 612	807 205
Etterspørsel fra offentlig forvaltning	1 081 876	1 095 456	275 084	270 691	266 978	276 780	280 959	274 671	273 093	281 711
Eksport i alt	1 292 230	1 276 402	334 554	327 183	307 044	317 714	323 348	319 749	325 606	346 811
Tradisjonelle varer	433 623	422 840	109 349	106 414	99 205	106 682	109 120	113 062	112 078	112 847
Råolje og naturgass	463 255	518 501	127 600	123 258	130 275	129 896	131 817	126 012	132 499	140 632
Skip, plattformer og fly	12 405	8 333	2 017	3 333	1 690	2 183	1 126	1 879	3 038	7 593
Tjenester	382 947	326 728	95 588	94 179	75 874	78 953	81 285	78 796	77 991	85 738
Samlet sluttanvendelse	4 802 910	4 629 419	1 209 099	1 193 625	1 100 179	1 160 182	1 167 215	1 152 197	1 172 953	1 222 909
Import i alt	1 239 426	1 091 492	308 015	300 830	248 987	270 577	272 616	259 134	271 402	287 015
Tradisjonelle varer	736 304	717 639	180 979	177 994	164 708	183 810	187 962	180 513	190 906	194 918
Råolje og naturgass	24 378	22 214	7 082	6 967	5 021	4 722	5 492	4 493	8 131	2 902
Skip, plattformer og fly	35 787	32 766	7 029	9 985	8 865	8 581	5 335	6 109	5 615	10 374
Tjenester	442 957	318 872	112 925	105 884	70 393	73 463	73 826	68 019	66 750	78 821
Bruttonasjonalprodukt (markedsverdi)	3 563 484	3 537 927	904 325	892 794	851 193	889 605	894 599	893 063	901 551	935 894
Bruttonasjonalprodukt Fastlands-Norge (markedsverdi)	3 062 974	2 992 002	771 876	758 061	713 459	748 931	762 973	757 936	766 105	786 000
Oljevirksomhet og utenriks sjøfart	500 510	545 925	132 449	134 733	137 734	140 674	131 626	135 127	135 446	149 894
Fastlands-Norge (basisverdi)	2 664 333	2 601 672	671 789	661 420	620 554	649 990	662 292	659 299	665 379	682 345
Fastlands-Norge utenom offentlig forvaltning	1 989 104	1 929 791	501 824	493 045	459 111	480 387	489 805	488 688	492 776	505 900
Industri og bergverk	226 565	220 897	57 553	56 794	53 516	54 799	56 765	57 380	57 334	57 176
Annen vareproduksjon	359 304	361 249	89 631	89 600	88 264	90 308	91 479	92 600	92 718	93 651
Tjenester inkl. boligjenester	1 403 235	1 347 645	354 641	346 650	317 331	335 280	341 560	338 708	342 723	355 074
Offentlig forvaltning	675 229	671 881	169 965	168 376	161 443	169 603	172 487	170 611	172 603	176 445
Produktavgifter og -subsidier	398 641	390 330	100 087	96 641	92 905	98 942	100 681	98 637	100 726	103 655

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

**Tabell 3.2. Makroøkonomiske hovedstørrelser. Sesongjustert. Faste 2019-priser. Prosentvis endring fra foregående kvartal**

	Ujustert		Sesongjustert							
	2019	2020	19:4	20:1	20:2	20:3	20:4	21:1	21:2	21:3
Konsum i husholdninger og ideelle organisasjoner	1,1	-6,6	-0,4	-3,7	-9,9	8,7	1,1	-3,6	2,9	6,0
Konsum i husholdninger	1,1	-6,3	-0,5	-3,7	-9,5	8,7	1,1	-3,5	2,7	5,4
Varekonsum	0,2	6,5	-0,4	-1,0	4,6	6,2	2,5	-2,6	2,8	0,9
Tjenestekonsum	2,6	-10,3	0,5	-5,0	-15,2	10,5	1,2	-4,8	2,2	8,6
Husholdningenes kjøp i utlandet	-1,2	-77,6	-4,0	-15,8	-97,3	457,4	-44,4	-30,5	-3,1	400,0
Utlendingers kjøp i Norge	5,0	-67,5	5,4	-15,8	-86,8	97,6	43,7	-29,7	-20,8	94,8
Konsum i ideelle organisasjoner	1,6	-11,7	0,3	-3,3	-18,1	7,5	1,1	-5,8	6,0	17,5
Konsum i offentlig forvaltning	1,3	1,8	0,9	0,3	-3,1	4,3	2,6	-1,7	0,9	1,3
Konsum i statsforvaltningen	1,7	3,2	1,3	0,9	-3,3	5,6	2,0	-3,2	1,0	1,9
Konsum i statsforvaltningen, sivilt	1,5	3,0	1,3	0,9	-3,9	6,1	2,0	-3,6	1,0	2,2
Konsum i statsforvaltningen, forsvar	2,9	4,6	0,7	1,3	1,1	1,6	1,5	-0,4	0,7	-0,1
Konsum i kommuneforvaltningen	0,9	0,6	0,5	-0,2	-2,9	3,2	3,2	-0,2	0,8	0,8
Bruttoinvestering i fast realkapital	9,5	-5,6	1,8	-7,1	-2,4	-1,2	1,6	-0,5	-0,2	1,1
Utvinning og rørtransport	14,3	-4,1	4,9	-5,5	-2,4	-6,2	2,7	-3,1	6,9	5,5
Utenriks sjøfart	184,4	-77,5	47,3	-79,6	-83,8	367,4	-5,8	9,0	-92,6	22,0
Fastlands-Norge	6,3	-3,6	-0,7	-3,5	-1,4	-0,7	1,4	0,0	-0,9	0,0
Næringer	10,3	-5,0	-1,3	-1,2	-6,5	-1,1	2,4	2,9	0,5	-3,2
Tjenester tilknyttet utvinning	48,4	-35,1	3,4	-24,5	-12,1	-17,9	-25,1	25,5	4,8	10,3
Andre tjenester	8,9	-3,5	-3,6	2,1	-8,6	1,3	5,9	-0,2	0,9	4,0
Industri og bergverk	23,0	-8,0	-2,5	-4,9	-7,8	1,5	-3,4	3,2	3,2	-8,2
Annen vareproduksjon	5,6	-5,3	5,1	-5,5	0,0	-7,5	-2,1	10,8	-2,1	-19,1
Boliger (husholdninger)	-1,1	-4,0	-3,6	-0,8	-0,2	-2,0	4,7	0,2	3,2	-5,7
Offentlig forvaltning	7,5	-1,1	3,1	-9,2	6,1	1,0	-2,8	-4,7	-7,2	12,0
Bruttoinvestering i verdigjenstander	-10,6	-61,0	2,7	-19,1	-90,0	374,5	-41,6	-96,2	..	150,4
Lagerendring og statistiske avvik	-26,2	-14,7	-65,7	216,0	-67,7	118,1	-49,4	59,5	13,7	3,0
Bruttoinvestering i alt	4,3	-6,6	-5,9	2,2	-10,8	4,4	-3,4	2,5	0,9	1,3
Innenlandsk sluttanvendelse	2,1	-4,5	-1,8	-0,9	-8,5	6,2	0,2	-1,4	1,8	3,4
Etterspørsel fra Fastlands-Norge (ekskl. lagerendring)	2,3	-3,6	-0,1	-2,5	-6,0	5,1	1,6	-2,2	1,4	3,3
Etterspørsel fra offentlig forvaltning	2,4	1,3	1,3	-1,6	-1,4	3,7	1,5	-2,2	-0,6	3,2
Eksport i alt	1,1	-1,2	6,1	-2,2	-6,2	3,5	1,8	-1,1	1,8	6,5
Tradisjonelle varer	4,9	-2,5	1,2	-2,7	-6,8	7,5	2,3	3,6	-0,9	0,7
Råolje og naturgass	-3,7	11,9	16,9	-3,4	5,7	-0,3	1,5	-4,4	5,1	6,1
Skip, plattformer og fly	0,6	-32,8	-22,9	65,2	-49,3	29,1	-48,4	66,8	61,7	149,9
Tjenester	4,5	-14,7	-0,1	-1,5	-19,4	4,1	3,0	-3,1	-1,0	9,9
Samlet sluttanvendelse	1,8	-3,6	0,3	-1,3	-7,8	5,5	0,6	-1,3	1,8	4,3
Import i alt	5,1	-11,9	-1,7	-2,3	-17,2	8,7	0,8	-4,9	4,7	5,8
Tradisjonelle varer	5,6	-2,5	-1,6	-1,6	-7,5	11,6	2,3	-4,0	5,8	2,1
Råolje og naturgass	2,6	-8,9	-2,6	-1,6	-27,9	-5,9	16,3	-18,2	81,0	-64,3
Skip, plattformer og fly	-11,5	-8,4	-32,7	42,1	-11,2	-3,2	-37,8	14,5	-8,1	84,7
Tjenester	6,0	-28,0	1,2	-6,2	-33,5	4,4	0,5	-7,9	-1,9	18,1
Bruttonasjonalprodukt (markedsverdi)	0,7	-0,7	1,4	-1,3	-4,7	4,5	0,6	-0,2	1,0	3,8
Bruttonasjonalprodukt Fastlands-Norge (markedsverdi)	2,0	-2,3	0,0	-1,8	-5,9	5,0	1,9	-0,7	1,1	2,6
Oljevirkosomhet og utenriks sjøfart	-5,3	9,1	10,2	1,7	2,2	2,1	-6,4	2,7	0,2	10,7
Fastlands-Norge (basisverdi)	2,3	-2,4	0,0	-1,5	-6,2	4,7	1,9	-0,5	0,9	2,5
Fastlands-Norge utenom offentlig forvaltning	2,8	-3,0	-0,2	-1,7	-6,9	4,6	2,0	-0,2	0,8	2,7
Industri og bergverk	2,0	-2,5	-0,2	-1,3	-5,8	2,4	3,6	1,1	-0,1	-0,3
Annen vareproduksjon	0,8	0,5	-2,4	0,0	-1,5	2,3	1,3	1,2	0,1	1,0
Tjenester inkl. boligjenester	3,4	-4,0	0,3	-2,3	-8,5	5,7	1,9	-0,8	1,2	3,6
Offentlig forvaltning	1,0	-0,5	0,5	-0,9	-4,1	5,1	1,7	-1,1	1,2	2,2
Produktavgifter og -subsidier	0,2	-2,1	0,1	-3,4	-3,9	6,5	1,8	-2,0	2,1	2,9

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

**Tabell 3.3. Makroøkonomiske hovedstørrelser. Sesongjustert. Prisindekser. 2019=100**

	Ujustert		Sesongjustert							
	2019	2020	19:4	20:1	20:2	20:3	20:4	21:1	21:2	21:3
Konsum i husholdninger og ideelle organisasjoner	100,0	101,7	100,9	101,2	101,2	101,9	102,0	103,3	103,6	104,7
Konsum i offentlig forvaltning	100,0	102,5	101,0	102,1	104,7	102,2	101,2	105,4	105,5	105,2
Bruttoinvestering i fast kapital	100,0	103,1	100,8	101,6	103,9	103,2	103,8	104,5	106,4	108,3
Fastlands-Norge	100,0	102,5	100,5	101,1	103,1	102,8	102,8	104,2	106,3	108,7
Innenlandsk sluttanvendelse	100,0	102,6	101,9	101,8	102,1	102,2	103,7	103,9	105,8	107,6
Etterspørsel fra Fastlands-Norge	100,0	102,1	100,8	101,4	102,7	102,2	102,0	104,1	104,8	105,7
Eksport i alt	100,0	86,2	97,5	92,0	80,1	85,8	86,8	101,7	110,8	132,3
Tradisjonelle varer	100,0	96,6	101,2	101,3	96,8	93,7	95,2	99,8	104,5	111,9
Samlet sluttanvendelse	100,0	98,0	100,7	99,1	96,0	97,7	99,0	103,3	107,2	114,6
Import i alt	100,0	103,4	101,9	102,2	104,4	103,0	104,0	105,3	106,8	110,1
Tradisjonelle varer	100,0	104,2	101,6	102,2	105,8	104,5	104,2	105,8	107,3	111,8
Bruttonasjonalprodukt (markedsverdi)	100,0	96,4	99,9	98,1	93,5	96,1	97,5	102,7	107,3	116,0
Bruttonasjonalprodukt Fastlands-Norge (markedsverdi)	100,0	101,7	100,8	101,9	102,2	101,5	101,3	103,4	104,6	105,2

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

**Tabell 3.4. Makroøkonomiske hovedstørrelser. Sesongjustert. Prisindeks. Prosentvis endring fra foregående kvartal**

	Ujustert		Sesongjustert							
	2019	2020	19:4	20:1	20:2	20:3	20:4	21:1	21:2	21:3
Konsum i husholdninger og ideelle organisasjoner	2,3	1,7	0,6	0,4	0,0	0,7	0,1	1,3	0,2	1,1
Konsum i offentlig forvaltning	3,7	2,5	0,2	1,0	2,5	-2,3	-1,0	4,1	0,1	-0,3
Bruttoinvestering i fast kapital	2,9	3,1	0,6	0,8	2,3	-0,7	0,6	0,7	1,9	1,8
Fastlands-Norge	2,9	2,5	0,3	0,6	2,0	-0,3	0,0	1,4	2,0	2,2
Innenlandsk sluttanvendelse	2,7	2,6	1,8	-0,1	0,3	0,0	1,5	0,2	1,8	1,8
Etterspørsel fra Fastlands-Norge	2,8	2,1	0,4	0,6	1,2	-0,5	-0,2	2,1	0,6	0,9
Eksport i alt	-5,3	-13,8	-1,0	-5,7	-13,0	7,2	1,2	17,2	8,9	19,4
Tradisjonelle varer	0,7	-3,4	2,0	0,1	-4,4	-3,2	1,5	4,8	4,7	7,1
Samlet sluttanvendelse	0,4	-2,0	1,0	-1,6	-3,2	1,8	1,4	4,3	3,8	7
Import i alt	2,9	3,4	1,3	0,3	2,2	-1,4	1,0	1,2	1,4	3,2
Tradisjonelle varer	2,5	4,2	1,0	0,6	3,6	-1,2	-0,2	1,5	1,4	4,2
Bruttonasjonalprodukt (markedsverdi)	-0,5	-3,6	0,5	-1,8	-4,6	2,7	1,5	5,4	4,5	8,1
Bruttonasjonalprodukt Fastlands-Norge (markedsverdi)	2,3	1,7	0,5	1,0	0,3	-0,7	-0,2	2,0	1,2	0,6

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

**Tabell 3.5. Makroøkonomiske hovedstørrelser. Sesongjustert. Måned. Faste 2019-priser. Prosentvis volumendring fra foregående periode**

	Feb. 2021	Mars 2021	Apr. 2021	Mai 2021	Juni 2021	Juli 2021	Aug. 2021	Sep. 2021
Konsum i husholdninger og ideelle organisasjoner	0,4	-0,6	0,2	3,1	2,6	2,0	1,2	1,1
Konsum i husholdninger	0,5	-0,8	0,5	2,7	2,4	1,7	1,2	1,1
Varekonsum	0,2	-1,1	0,9	4,0	-0,1	0,4	-1,4	0,7
Tjenestekonsum	0,3	-0,4	0,6	0,5	4,4	1,9	4,2	1,7
Husholdningenes kjøp i utlandet	-51,0	17,0	-14,8	4,9	94,8	147,7	36,1	23,6
Utlendingers kjøp i Norge	-46,9	9,7	28,3	-28,9	-25,8	61,9	66,7	46,3
Konsum i ideelle organisasjoner	-1,1	3,6	-5,4	10,9	7,0	8,0	0,6	1,0
Konsum i offentlig forvaltning	-0,3	-0,2	0,7	0,5	0,5	0,6	0,4	-0,1
Konsum i statsforvaltningen	-0,9	-0,5	1,1	0,4	0,9	1,1	0,2	0,0
Konsum i statsforvaltningen, sivil	-1,1	-0,6	1,2	0,4	1,0	1,3	0,2	-0,2
Konsum i statsforvaltningen, forsvar	0,3	0,3	0,1	0,3	0,0	-0,6	0,1	1,0
Konsum i kommuneforvaltningen	0,3	0,0	0,3	0,5	0,2	0,1	0,7	-0,2
Bruttoinvestering i fast realkapital	2,5	4,0	-2,9	-1,9	2,2	-2,0	4,6	-1,8
Utvinning og rørtransport (bruttoinvestering)	-2,3	4,7	3,1	2,3	-0,4	5,4	0,1	-1,3
Utenriks sjøfart (bruttoinvestering)	..	-97,1	116,0	8,9	-177,0	-189,9	-73,7	189,3
Fastlands-Norge (bruttoinvestering)	1,0	6,5	-4,3	-2,9	3,1	-4,1	5,9	-2,0
Næringer (bruttoinvestering)	1,9	11,7	-5,8	-4,5	5,2	-9,0	6,1	0,9
Tjenester tilknyttet utvinning (bruttoinvestering)	2,6	-0,9	5,1	-1,5	1,5	8,7	0,9	0,9
Andre tjenester (bruttoinvestering)	2,0	9,9	-4,4	-3,3	2,5	-2,6	9,6	-0,2
Industri og bergverk (bruttoinvestering)	-0,5	3,1	0,9	-0,7	2,5	-9,4	-1,4	2,6
Annen vareproduksjon (bruttoinvestering)	3,0	21,9	-12,8	-9,7	14,7	-24,7	0,5	3,6
Boliger (husholdninger) (bruttoinvestering)	1,8	2,7	2,1	-3,2	2,6	-6,3	-3,5	7,5
Offentlig forvaltning (bruttoinvestering)	-1,1	1,6	-7,9	0,2	0,0	7,3	14,4	-13,7
Anskaffelser minus avhendelse av verdigjenstander	-297,5	-108,8	..	200,8	108,7	31,8	-0,8	13,0
Lagerendring og statistiske avvik	-33,7	-84,2	570,7	21,3	-46,5	-17,1	104,5	18,9
Bruttoinvestering i alt	-2,3	-3,9	5,4	0,2	-3,3	-3,0	9,9	0,2
Innenlandsk sluttanvendelse	-0,6	-1,5	1,8	1,5	0,3	0,2	3,4	0,5
Etterspørsel fra Fastlands-Norge (ekskl. lagerendring)	0,4	1,2	-0,8	0,9	2,1	0,2	2,0	0,0
Etterspørsel fra offentlig forvaltning	-0,4	0,1	-0,9	0,4	0,4	1,7	2,9	-2,8
Eksport i alt	1,5	3,4	-2,1	-0,2	4,3	2,4	-0,6	4,8
Tradisjonelle varer (eksport)	-0,3	7,7	-7,7	0,5	6,3	-6,1	1,9	4,8
Råolje og naturgass (eksport)	2,7	1,8	2,7	0,0	0,8	1,2	5,2	2,3
Skip, plattformer og fly (eksport)	..	-44,7	7,8	-54,6	553,8	133,2	-83,2	155,0
Tjenester (eksport)	-1,8	1,9	-1,9	0,0	0,9	7,0	0,9	4,7
Samlet sluttanvendelse	0,0	-0,1	0,7	1,0	1,4	0,8	2,2	1,7
Import i alt	2,2	-0,4	3,1	0,8	1,9	1,9	3,2	0,2
Tradisjonelle varer (import)	0,1	4,0	-1,1	6,0	0,5	-0,5	0,0	0,9
Råolje og naturgass (import)	17,4	-108,6	..	-54,5	-7,7	-62,9	-15,5	189,6
Skip, plattformer og fly (import)	131,1	-2,6	-12,1	-36,0	47,5	21,6	107,2	-47,6
Tjenester (import)	0,0	0,4	-3,8	0,7	3,8	12,3	1,6	3,9
Bruttonasjonalprodukt, markedsverdi <sup>1</sup>	-0,6	0,0	0,0	1,1	1,3	0,5	1,9	2,2
Bruttonasjonalprodukt Fastlands-Norge, markedsverdi <sup>1</sup>	-0,6	-0,1	0,2	1,2	1,0	0,6	1,0	0,6
Oljevirkosomhet og utenriks sjøfart <sup>2</sup>	-0,7	0,3	-1,2	0,8	2,9	0,0	6,9	10,2
Bruttoprodukt Fastlands-Norge, basisverdi	-0,8	-0,1	0,2	1,0	0,9	0,6	1,2	0,4
Fastlands-Norge utenom offentlig forvaltning (bruttoprodukt)	-0,8	0,0	0,0	1,1	1,0	0,5	1,4	0,5
Industri og bergverk (bruttoprodukt)	-1,8	0,1	0,5	0,4	-0,8	0,9	-1,0	-0,4
Annen vareproduksjon (bruttoprodukt)	-1,9	-0,1	0,2	0,5	1,2	-1,1	3,1	-2,6
Tjenester inkl. boligjenester (bruttoprodukt)	-0,3	0,0	-0,1	1,4	1,3	0,9	1,3	1,4
Offentlig forvaltning (bruttoprodukt)	-0,7	-0,3	0,9	0,8	0,6	0,9	0,9	0,3
Produktavgifter og -subsidier	0,5	-0,4	0,1	2,2	1,8	0,5	-0,3	2,2

<sup>1</sup> Bruttonasjonalprodukt er målt i markedsverdi, mens bruttoprodukt i næringer er målt i basisverdi.<sup>2</sup> Omfatter utvinning av råolje og naturgass, rørtransport og utenriks sjøfart.

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

## 4. Endelig nasjonalregnskap for 2019

Bruttonasjonalproduktet for Fastlands-Norge økte 2,0 prosent fra året før, mot tidligere anslått 2,3 prosent. Selv om hovedtrekkene i den makroøkonomiske utviklingen i 2019 er lite endret ifølge de endelige tallene, kjenner vi nå flere detaljer. I årene 2020 og 2021 har koronapandemien ført til at økonomiens vanlige virkemåte har vært betydelig forstyrret. Nasjonalregnskapet for 2019 vil dermed være grunnlaget for å analysere strukturene i norsk økonomi i noe tid framover, kanskje helt til endelig nasjonalregnskap for 2022 foreligger.

Etter tilbakeslaget utløst av oljeprisfallet i 2014 gikk Norge inn i en moderat oppgangskonjunktur fra slutten av 2016 av, se figur 4.1. Endelig nasjonalregnskap bekrefter at kraften i konjunkturoppgangen ebbet ut i annet halvår av 2019. Bruttonasjonalproduktet (BNP) for Fastlands-Norge økte med 2,0 prosent fra året før målt i faste priser, mot tidligere 2,3 prosent, se tabell 4.2 for oppsummering av revisjoner. Veksten i BNP for Fastlands-Norge var i perioden 2017-2019 noe høyere enn anslått underliggende trendvekst for fastlandsøkonomien på knappe 2 prosent årlig.

BNP for Fastlands-Norge utgjorde med dette 3 063 milliarder kroner i 2019, tilsvarende 572 800 kroner per innbygger. Målt i 2019-kroner er det en oppgang på 183 milliarder kroner siden konjunkturbunnen i 2016, eller 22 800 kroner per innbygger.

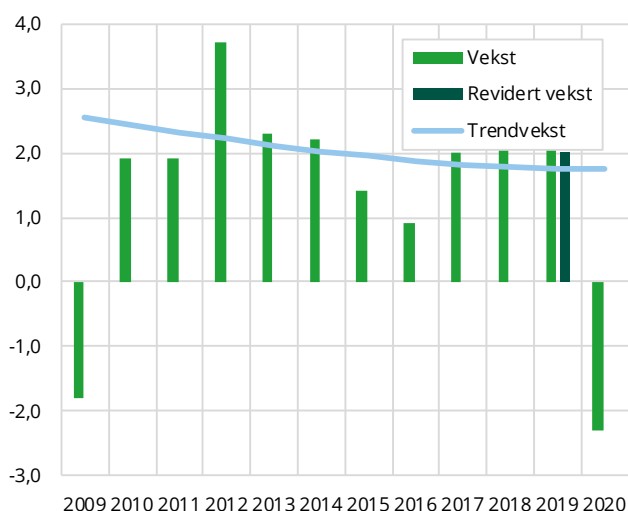
Når veksten i fastlandsøkonomien i 2019 nå regnes å være noe svakere enn anslått i foreløpig nasjonalregnskap, kan det særlig knyttes til lavere anslag for produksjon og bruttoprodukt i offentlig forvaltning målt i faste priser. Dette skyldes i hovedsak at det er innarbeidet direkte volum-

indikatorer for tjenesteytingen. Markedsrettet virksomhet er derimot revidert noe opp.

Nivået på samlet BNP, inklusive petroleumsvirksomhet og sjøfart, er beregnet til 3 564 milliarder kroner i 2019. Målt i faste priser er det en økning på 0,7 prosent fra 2018, mot anslått 0,9 prosent i foreløpig regnskap. Volumveksten i samlet BNP er lavere enn i BNP for Fastlands-Norge grunnet svak vekst i olje- og gassutvinning.

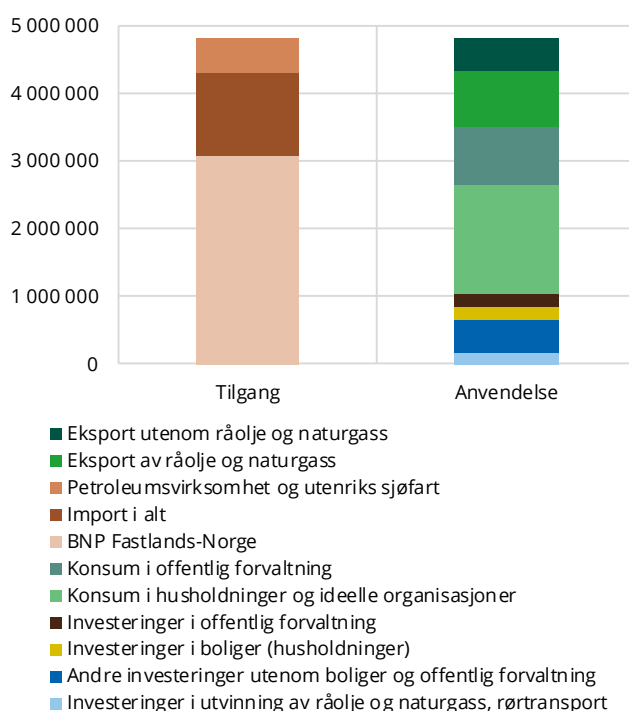
Samlet tilgang på varer og tjenester i norsk økonomi består av innenlands produksjon og import fra utlandet, og var til sammen 4 803 milliarder kroner i 2019. Denne tilgangen anvendes til investeringer i realkapital i næringslivet, konsum og realinvesteringer i husholdninger, samt konsum og realinvesteringer i offentlig forvaltning – og selvfølgelig til eksport, se figur 4.2.

Figur 4.1 Prosentvis volumendring for BNP Fastlands-Norge



Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Figur 4.2 Tilgang og anvendelse 2019

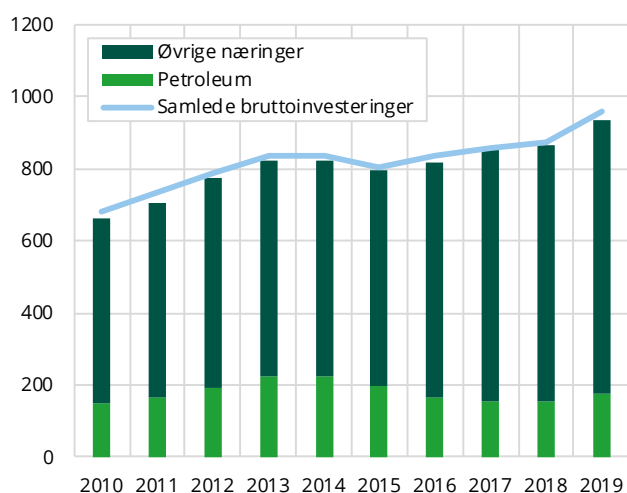


Kilde: Statistisk sentralbyrå.

**Tabell 4.1. Bruttonasjonalprodukt og bruttoprodukt for næringsaggregater. Millioner kroner og prosentvis vekst**

	2019-kroner		Løpende kroner		Prosentvis vekst i faste priser	Prosentvis vekst i løpende priser	Prisvekst
	2018	2019	2018	2019			
Bruttonasjonalprodukt (markedsverdi)	3 537 104	3 563 484	3 553 900	3 563 484	0,7	0,3	-0,5
Bruttonasjonalprodukt Fastlands-Norge (markedsverdi)	3 002 033	3 062 974	2 935 378	3 062 974	2	4,3	2,3
Oljevirkksomhet og utenriks sjøfart	528 794	500 510	618 522	500 510	-5,3	-19,1	-14,5
Fastlands-Norge (basisverdi)	2 604 196	2 664 333	2 543 022	2 664 333	2,3	4,8	2,4
Fastlands-Norge utenom offentlig forvaltning	1 935 623	1 989 104	1 901 234	1 989 104	2,8	4,6	1,8
Industri og bergverk	222 026	226 565	218 578	226 565	2	3,7	1,6
Annen vareproduksjon	356 345	359 304	352 825	359 304	0,8	1,8	1
Tjenester inkl. boligjenester	1 357 175	1 403 235	1 329 831	1 403 235	3,4	5,5	2,1
Offentlig forvaltning	668 776	675 229	641 788	675 229	1	5,2	4,2
Produktavgifter og -subsidier	397 765	398 641	392 356	398 641	0,2	1,6	1,4

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

**Figur 4.3 Bruttoinvesteringer i fast realkapital. Faste 2019-priser**

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Norge har over lang tid eksportert råolje og naturgass, og spart en stor del av inntektene i Statens pensjonsfond utland (SPU). Det var også tilfelle i 2019, og synes ved at samlet eksport var knappe 53 milliarder kroner høyere enn samlet import. Dette overskuddet på handelsbalansen innebærer at Norge sparer i utlandet. En stor del av eksportinntektene fra råolje og naturgass tilfaller staten gjennom petroleumsskattesystemet og statens direkte økonomiske engasjement i petroleumsvirkksomheten (SDØE), og investeres i SPU. Utenom olje- og gaseksporten, hadde Norge et underskudd på handelsbalansen på 386 milliarder kroner. Underskuddet kan Norge finansiere med avkastningen på investeringene i SPU.

Størsteparten av innenlands sluttanvendelse går til konsum i husholdninger og ideelle organisasjoner, og konsum i stats- og kommuneforvaltningen. I 2019 tilsvarte disse to kategoriene henholdsvis

51,6 og 28,3 prosent av BNP for Fastlands-Norge. I faste priser var det forholdsvis svak vekst i både privat og offentlig konsum, på henholdsvis 1,1 og 1,3 prosent fra 2018. For offentlig konsum henger dette sammen med innarbeiding av volumindikatorer for tjenesteproduksjonen. Målt i løpende priser økte offentlig konsum 5,0 prosent fra 2018 til 2019.

Bruttoinvesteringer i fast realkapital økte langt mer enn konsumet, med en oppgang på 9,5 prosent fra 2018, målt i faste priser (figur 4.3). Det var sterk vekst i bruttorealinvesteringene i 2019 både i oljeutvinning, i tjenester tilknyttet utvinning, i øvrige næringer på fastlandet og i offentlig forvaltning. Boliginvesteringene falt derimot 1,1 prosent.

De foreløpige nasjonalregnskapene SSB publiserer bygger på nærings- og produktsammensetningen i siste basisår, som siden 1990 har vært siste, endelige årsregnskap. Dette innebærer at en har hatt et løpende, årlig skifte av basisår. Basisår for foreløpig nasjonalregnskap vil med denne publiseringen endres til 2019, se omtale i kapittel 3.7. En oversikt over sammenhengen mellom foreløpig og endelig nasjonalregnskap er gitt i boks 4.1.

#### 4.1. Utvinning av olje og gass

For året 2019 falt bruttoproduktet i olje- og gassutvinning 5,8 prosent, mot et tidligere anslått fall på 6,3 prosent, i faste priser. Fallet var på 5,4 prosent i 2018.

Utviklingen i 2019 var preget av produksjonsstans på noen felt i Nordsjøen grunnet vedlikeholdsarbeid. Den totale petroleumproduksjonen var i 2019 på om lag 215,9 millioner standard kubikkmeter oljeekvivalenter (MSm3 o.e.) petroleum på

### Boks 4.1 Bedre kildegrunnlag i årsregnskapet enn i kvartalsregnskapet

Foreløpige nasjonalregnskapstall, som måneds- og kvartalsvise tall, utarbeides ved hjelp av andre metoder enn endelige tall. Et mål med de foreløpige tallene er å tidligst og best mulig "treffe" nivåer og vekst i de endelige tallene. Dette oppnås ved å anslå utviklingen i ulike regnskapstall ved hjelp av ulike indikatorer. Et eksempel på en indikator er passasjertall fra Avinor, som brukes til å anslå produksjonen i luftfartsnæringen. Den endelige versjonen av nasjonalregnskapet bygger derimot på mer utførlige regnskapsopplysninger med tilleggsinformasjon, blant annet innrapportert fra foretakene i luftfartsnæringen. Tallgrunnlaget for endelig årsregnskap er først tilgjengelig for beregninger av nasjonalregnskapstall om lag 14 måneder etter utløpet av regnskapsåret.

Det endelige nasjonalregnskapet kan dermed være vesentlig mer detaljert enn de foreløpige nasjonalregnskapene, og deler blant annet markedsrettet næringsliv inn i 128 næringer, over dobbelt så mange som i foreløpige regnskap. For at brukere skal ha tilgang til foreløpige tall utarbeides i mellomtiden regnskapsversjoner i en løpende revisjons- og publiseringssyklus, der senere revisjoner er en følge av at datagrunnlaget blir stadig mer fullstendig.

I foreløpige regnskap er det jevnt over lagt til grunn at produktinnsatsen utgjør en fast andel av produksjonen målt i faste priser. Dermed blir også bruttoproduktet en fast andel av produksjonen, siden bruttoproduktet er produksjon minus produktinnsats. I virkeligheten varierer dette forholdet en god del, for eksempel i næringer med få, men store transaksjoner. Det kan for eksempel inntreffe at omfanget på produktinnsats faller, til tross for markert høyere produksjon. Et eksempel på dette er næringen tjenester tilknyttet råolje og naturgass, der langtidskontrakter for rigger har svært volatile priser. Produksjon og produktinnsats beregnes derimot hver for seg i det endelige

regnskapet, i både faste og løpende priser. Næringer der produktinnsatsen er høy i forhold til produksjonen vil ofte ha en mer volatil utvikling i bruttoprodukt enn næringer med relativt lav produktinnsats. For eksempel utgjør produktinnsatsen i utvinningsnæringen bare 9 prosent av produksjonen, mens den typisk utgjør rundt 95 prosent i oljeraffinering. Selv små prisforandringer i produktinnsatsen kan da slå kraftig ut i bruttoproduktet. I gjennomsnitt utgjør produktinnsatsen rundt 70 prosent av produksjonen i industrinæringene, mens snittet for tjenesteytende næringer ligger på rundt 50 prosent.

Erfaringsmessig er det rimelig godt samsvar mellom foreløpig og endelig nasjonalregnskap. Helliesen (2017) og Helliesen m.fl. (2021) oppsummerer treffsikkerheten i de foreløpige tallene, og siden 1990-tallet har revisjonene vært forholdsvis små og uten noen systematisk over- eller undervurdering.<sup>1</sup> Unntaket er bruttoinvesteringer i fast realkapital, som har hatt noe større revisjoner og en systematisk tendens til å ligge omtrent 2 prosentpoeng for lavt i de foreløpige tallene helt fram til endelige tall. BNP for Fastlands-Norge har blitt revidert i størrelsesorden 0,3 til 0,5 prosentpoeng i begge retninger, fra foreløpige anslag til endelig publisering. Helliesen m.fl. (2021) viser også at de foreløpige tallene blir mer nøyaktige gjennom revisjonssyklusen.

For en grundig innføring i produksjonen av kvartalsregnskapet, se Bougroug (2021).<sup>2</sup>

<sup>1</sup> Helliesen (2017) [https://www.ssb.no/nasjonalregnskap-og-konjunkturer/artikler-og-publikasjoner/\\_attachment/382734?\\_ts=169d8871fc0](https://www.ssb.no/nasjonalregnskap-og-konjunkturer/artikler-og-publikasjoner/_attachment/382734?_ts=169d8871fc0) Helliesen, Hungnes og Skjerpen (2021). Revisions in the Norwegian National Accounts: accuracy, unbiasedness and efficiency in preliminary figures. Empirical Economics (2021). <https://doi.org/10.1007/s00181-021-02065-9>

<sup>2</sup> Bougroug (2021) [https://www.ssb.no/nasjonalregnskap-og-konjunkturer/nasjonalregnskap/artikler/quarterly-national-accounts/\\_attachment/inline/2dd9c491-e4b4-454a-9336-71bd195add2d:b4602f1c124e8a3d4f000a30db4df62368677fcd/NOT2021-27\\_web.pdf](https://www.ssb.no/nasjonalregnskap-og-konjunkturer/nasjonalregnskap/artikler/quarterly-national-accounts/_attachment/inline/2dd9c491-e4b4-454a-9336-71bd195add2d:b4602f1c124e8a3d4f000a30db4df62368677fcd/NOT2021-27_web.pdf)

norsk sokkel, mot 229,6 MSm3 o.e. i 2018. Bruttoproduktet i tredje kvartal 2019 var på sitt laveste nivå siden samme kvartal i 1993, men da var også bunnen nådd i denne omgang. I fjerde kvartal 2019 ble det nye Johan Sverdrup-feltet satt i produksjon, som i 2020 førte til den høyeste kvartalsveksten i næringen siden 1980, på over 10 prosent i faste priser.

Olje- og gassprisene er volatile. Utviklingen i gassprisene bidro til prisnedgang i utvinningsnæringen i 2019, samtidig som det var produksjon av gass som hadde størst volumnedgang. Fulle lagre i Europa, milde vintre, og eksportkrig mellom USA og Russland på naturgass var noen av årsakene.

I 2019 falt den vektete olje- og gassprisen 14,7 prosent, mot en økning på 29,6 prosent i 2018 og nedgang på 31,4 prosent i 2020. Dermed ble verdinæringen i næringens bruttoprodukt kraftigere enn volumnedgangen.

Prisfallet forhindret ikke petroleumsinvesteringene fra å stige kraftig i 2019, med den høyeste veksten siden 2013. Investeringene hadde falt jevnt fra en topp i 2013 til et bunnivå i første kvartal 2018, og da lå investeringene på det laveste nivået siden midten av 2000-tallet. Dette påvirket leverandørindustrien på fastlandet (se neste avsnitt). Fra 2018 snudde utviklingen til en liten oppgang og petroleumsinvesteringene steg så markert, med



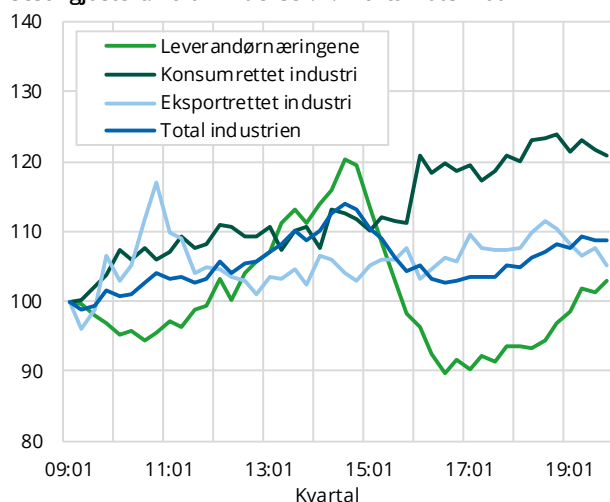
over 14 prosent målt i faste priser fra 2018 til 2019. Det var i hovedsak utbyggingsprosjekter som Johan Sverdrup og Johan Castberg som bidro til oppgangen. Petroleumsinvesteringene utgjorde 179 milliarder kroner i 2019. Til sammenligning var de samlede investeringene i offentlig forvaltning på 214 milliarder kroner.

## 4.2. Fastlandsnæringene

Verdiskapingen i næringene på fastlandet steg 2,8 prosent i 2019, 0,2 prosent høyere enn foreløpige tall. Alle tre hovedgrupperingene, nemlig industrien, tjenestenæringene, og annen vareproduksjon (som inkluderer kraft, primærnæringene og bygg- og anlegg), vokste i 2019 både i bruttoprodukt og investeringer, med total investeringsvekst på 10,3 prosent i 2019. Veksten i bruttoprodukt på 2,8 prosent er om lag den samme som i 2018.

Endelig regnskap viser at bruttoproduktet fastlandsnæringen Tjenester tilknyttet utvinning vokste hele 47,8 prosent i 2019 målt i faste priser, mot tidligere anslått 14,9 prosent. Produksjonen økte 22,2 prosent. Dette er den høyeste veksten i denne næringen siden året 2000. Strukturstatistikk fra foretakene viste bedre marginer enn antatt i foreløpig regnskap, som er hovedårsaken til oppjusteringen. Samtidig er det noe mer usikkerhet enn normalt om størrelsen på veksten og investeringene på grunn av innføringen av regnskapsstandarden IFRS 16, som har gitt utfordringer for beregningen av kapitalintensive næringer som Tjenester tilknyttet utvinning. Problematikken med IFRS 16 omtales nærmere i tekstboks 4.2.

Figur 4.4. BNP for industrigrupperingene. Kvartal. Sesongjustert. Volumindekser. 1. kvartal 2009=100



Kilde: Statistisk sentralbyrå.

### Boks 4.2 IFRS 16

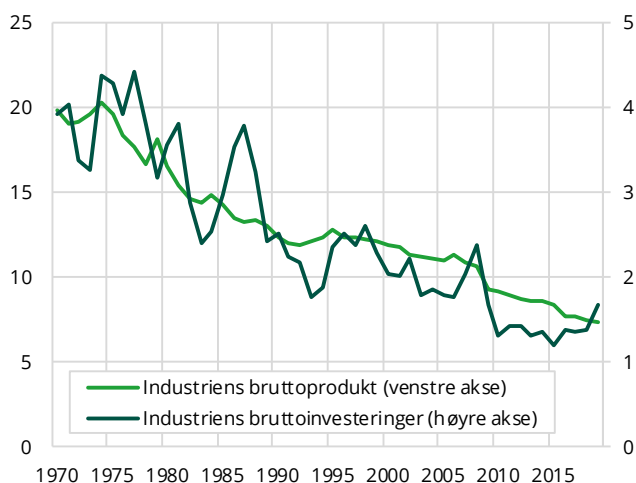
En del norske foretak er enten pliktige til å føre regnskap etter den internasjonale standarden IFRS, eller velger IFRS istedenfor norske regnskapsregler. Innføringen av IFRS 16 for foretak som benytter IFRS-reglene medfører at en stor andel av leiekostnadene faller bort og behandles som investeringer i selskapsregnskapene. Mange foretak leier blant annet eiendom som gir økte investeringer i selskapsregnskapene. Til endelig nasjonalregnskap benyttes selskapsregnskapene sammen med andre opplysninger for å beregne foretakenes investeringer i realkapital. Dette er vanskeligere å gjøre for de foretakene som benytter IFRS 16 fordi operasjonelle leieavtaler ikke skal behandles som investeringer etter prinsippene i Nasjonalregnskapet. Flere foretak er gjennomgått for å justere for økningen i investeringene. Det er usikkert om engangseffekten i 2019 er fullt ut korrigert for, og investeringstallene er derfor mer usikre enn normalt, spesielt i kapitalintensive næringer hvor leie av driftsmidler er en vanlig. Dette gjelder næringer som tjenester tilknyttet bergverksdrift og utvinning, og transportnæringene. For en innføring i konsekvensene av innføringen av IFRS 16, les [Eurostat \(2021\)](#).<sup>1</sup>

<sup>1</sup> Information note on the impact on macro-economic statistics of IFRS 16 on leases, Eurostat [https://ec.europa.eu/eurostat/documents/39118/10303150/Impact\\_on\\_macro-economic\\_statistics\\_of\\_IFRS\\_16\\_on\\_leases.pdf](https://ec.europa.eu/eurostat/documents/39118/10303150/Impact_on_macro-economic_statistics_of_IFRS_16_on_leases.pdf)

Industri og bergverk sett under ett hadde en oppgang i bruttoprodukt på 2 prosent i 2019, som er 0,7 prosentpoeng lavere enn tidligere anslått. Til sammenligning vokste industrien 1,7 prosent i 2018. Oppgangen i industrien var avgrenset til leverandørnæringene, der verftnæringen vokste samlet 26 prosent og bygging av skip og båter lå på sitt høyeste aktivitetsnivå siden 2002. Dette er knyttet til det høye investeringsnivået på norsk sokkel i 2019. Oljeprisfallet i 2014 utløste en markert nedgang i produksjonen i leverandørnæringene, og til tross for oppgang i 2019 var bruttoproduktet fortsatt betydelig lavere enn i 2014, se figur 4.4.

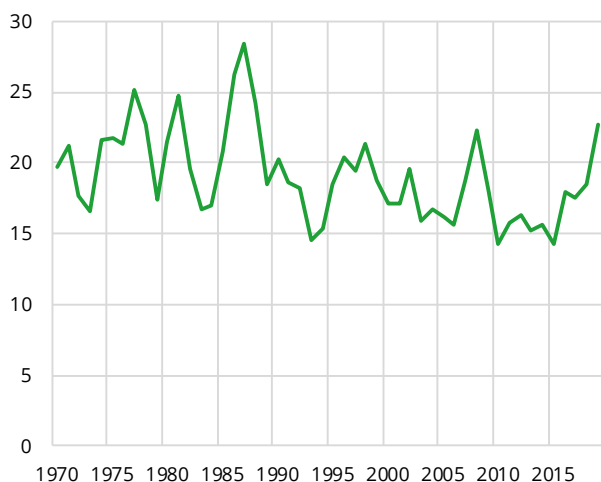
Industriens andel av norsk økonomi har falt jevnt over lang tid, se figur 4.5a. Målt som andel av BNP for Fastlands-Norge, har imidlertid industriinvesteringene ligget forholdsvis flatt de siste årene, og økte noe i 2019. Investeringsraten, altså investeringene som andel av industriens bruttoprodukt, har økt noe de siste årene, se figur 4.5b. Industriinvesteringene kom opp i 52 milliarder kroner i 2019. Målt i faste priser var nivået på sitt høyeste siden 2008, som var et historisk toppår. Det var særlig sterk oppgang innen næringsmiddelindustri (her-

**Figur 4.5a Industri og bergverk og den norske økonomien.**  
Andel av Fastlands-BNP. Prosent



Kilde: Statistisk sentralbyrå.

**Figur 4.5b Industri og bergverks investeringsrate.**  
Bruttoinvesteringer delt på bruttoprodukt. Prosent



Kilde: Statistisk sentralbyrå.

under bearbeiding og konservering av fisk) innen oljeraffinering, kjemisk og farmasøytisk industri. Disse investeringene gir økt produksjonskapasitet for senere år.

Annen vareproduksjon vokste 0,8 prosent i 2019, mot tidligere anslått 1,5 prosent. Dette er noe lavere enn i 2018 men typisk for et aggregat med jevn vekst siden 2013. Bygg og anlegg og jordbruk trakk opp mens kraftnæringene trakk ned. For sistnevnte må nedgangen sees i lys av mindre tilsig til norske vannmagasiner i 2019. Økningen i vindkraftproduksjon var ikke stor nok til å kompensere for dette. Jordbrukets store vekst i 2019 må sees i sammenheng med det kraftige fallet i tørkesommeren i 2018. Investeringene i annen vareproduksjon økte 5,6 prosent, mot en tidligere anslått nedgang på 0,6 prosent. Det var sterk vekst i investeringer i både tradisjonelt fiske og i akvakultur, samt i bygge- og

anleggsnæringen. Investeringene i vindkraft var rekordhøye i 2019, men investeringene i distribusjonsleddet falt kraftig. Det kan delvis knyttes til at installering av nye smarte strømmålere (AMS) ble ferdigstilt i utgangen av 2018. Samlet var investeringene i kraftforsyning likevel på et historisk høyt nivå i 2019.

Tjenestenæringene sto for rundt 70 prosent av verdiskapingen på fastlandet i 2019 utenom offentlig forvaltning. Dette inkluderer boligjenester, som i Norge i første rekke består av den beregnede verdien av å kunne bo i egen bolig. Tjenestenæringene var det næringsaggregatet som vokste mest i 2019, med en oppgang i bruttoproduktet på 3,4 prosent. Det er 0,6 prosentpoeng høyere enn foreløpige tall anslo. Teknisk konsulentvirksomhet og varehandel bidro mest til oppgangen.

Det ble også investert mye i tjenestenæringene. Investeringene vokste 8,9 prosent fra 2018, som er 5,4 prosent høyere enn foreløpige tall. Investeringene endte på 205 milliarder som er det høyeste nivået noensinne, målt i faste priser. Nær halvparten av tjenesteinvesteringene består av næringsbygg.

### 4.3. Offentlig forvaltning

I offentlig forvaltning steg bruttoproduktet i faste priser med 1 prosent i 2019, som er 1,2 prosentpoeng lavere enn foreløpige tall. Det er særlig veksten i statsforvaltningen som endres. Veksten er nå på 1,1 prosent, mot 2,6 prosent i foreløpige tall. Kommuneforvaltningen vokste 0,9 prosent, mot tidligere anslåtte 1,8 prosent. Årsaken til nedjusteringene er i hovedsak at det er innarbeidet direkte volumindikatorer for tjenesteytingen.

Offentlig forvaltning har vokst i et jevnt tempo siden 70-tallet, og en vekst på 1,0 prosent i 2019 er i så måte innenfor «normalen». Det er noe høyere enn i 2018 (0,8 prosent vekst) men under snittet de siste ti år, som er på 1,7 prosent. For statsforvaltningen var det lavere aktivitetsvekst på sykehusene som hovedsakelig trakk ned veksten. I kommuneforvaltningen trakk lavere aktivitet i barnehagene og skolene ned. Dette skyldes hovedsakelig lavere fødselskull de siste årene. Noen poster innenfor offentlig forvaltning hadde et uvanlig år. Forsvaret stikker seg ut med bergingen av fregatten KNM Helge Ingstad som ifølge Forsvaret kostet over 700 millioner kroner.

Konsum i offentlig forvaltning økte 1,3 prosent i 2019, mot 0,5 prosent i 2018. Dette konsumet består dels av de varer og tjenester det offentlige produserer selv, og dels av varer og tjenester som kjøpes fra private.

Det var en sterk oppgang i offentlige realinvesteringer i 2019, på 7,5 prosent målt i faste priser. Dette skyldes særlig forsvarsinvesteringer i helikoptre, ubåter, og kampvogner, som i 2019 kom i tillegg til kampflyinvesteringene. Sivile investeringer i statsforvaltningen økte med 4 prosent. Investeringen i kommuneforvaltningen økte med 9 prosent, et knapt prosentpoeng høyere enn tidligere anslått. Investeringsnivået i kommunesektoren har vært høyt gjennom flere år, og var i 2019 historisk høyt målt som andel av BNP for Fastlands-Norge.

#### 4.4. Husholdningene

Veksten på 1,1 prosent i husholdningenes konsum var den svakeste siden finanskrisen. I 2017 og 2018 var veksten henholdsvis 2,3 og 1,7 prosent. Nivået på varekonsumet var om lag uendret fra 2018 til 2019, mens tjenestekonsumet vokste 2,6 prosent. Varekonsumet ble trukket opp av transportmidler, spesielt kjøp av elbiler. På den andre siden trakk drivstoff og oljer ned, som skyldes en økning i antall el- og hybridbiler.

Tjenestekonsumet vokste stabilt gjennom hele 2019, som det har gjort i mange år. Tjenestekonsumet ble trukket opp av husleie, FISIM (som skyldes endring i beregningsmetode) og hotell- og restauranttjenester. Fritidstjenestene preges i stor grad av handel med tjenester over Internett, som for eksempel strømming av filmer og musikk. Nordmenns konsum i utlandet, en betydelig andel av husholdningenes totalkonsum, falt derimot 1,2 prosent. Fra 2018 til 2019 økte utlendingene sitt konsum i Norge med 5 prosent målt i faste priser, noe som blant annet kan forklares med svekket krone som gjorde Norge til et relativt sett billigere land å feriere i. Dette kan også bidra til å forklare hvorfor nordmenns konsum i utlandet falt.

Husholdningenes boliginvesteringer falt 1,1 prosent fra 2018 til 2019. Det var tidligere anslått en nedgang på 1,7 prosent. Boliginvesteringene sank også i 2018, og det er grunnet en nedgang i bygging av nye boliger. Dette må sees i sammenheng med sterk vekst i årene før.

#### 4.5. Utenrikshandel

Eksport og import økte henholdsvis 1,1 og 5,1 prosent fra 2018 til 2019, målt i faste priser. Både eksporten og importen er revidert opp i forhold til tidligere anslag. Utenom olje, økte importen i løpende priser 93,7 milliarder kroner i 2019, mens eksporten falt 57,2 milliarder kroner. Handelsoverskuddet endte på 52,8 milliarder kroner, en nedgang fra 2018. Hvis en holder olje og gass utenom hadde Norge et handelsunderskudd på 386 milliarder kroner i 2019, tilsvarende 12,6 prosent av fastlands-BNP.

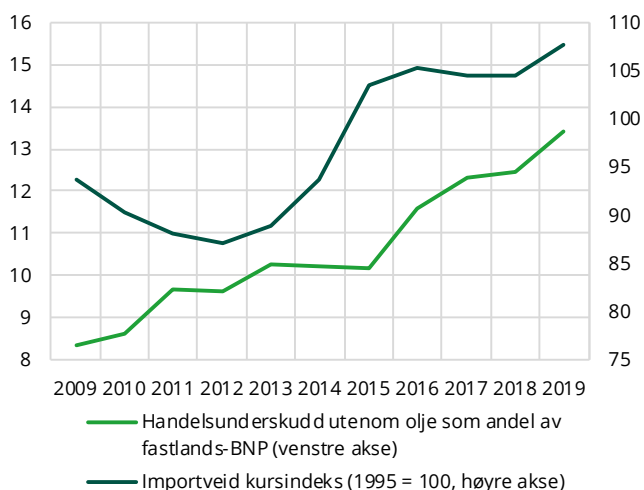
Siden tidlig i 2013, har den norske krona svekket seg sammenliknet med våre viktigste handelspartnere. Nedgangen fortsatte i 2019 (se figur 4.6). En svekket valuta gir et konkurransefortrinn for alle som driver med eksport og gir økte kostnader for de som er avhengig av import, om det så er konsum, produktinnsats eller investeringer.

Kronesvekkelsen har bidratt til å styrke norsk næringslivs konkurranseevne både på eksportmarkedene og på hjemmemarkedet. Ifølge det tekniske beregningsutvalg for inntektsoppgjørene, har den kostnadmessige konkurranseevnen bedret seg 1,8 prosent i gjennomsnitt per år over de siste ti årene for næringsvirksomhet i bredere forstand. Mens veksten i arbeidskraftkostnader i Norge har vært høyere enn hos handelspartnerne, har krone-svekkelsen dratt i motsatt retning. (NOU 2021: 5 Grunnlaget for inntektsoppgjørene 2021).

I 2019 førte imidlertid nedgangen i olje- og gassutvinning naturligvis til lavere eksport. Nedgangen i naturgasseksporten var på 4,6 prosent, mens nedgangen i oljeeksporten var på 2,6 prosent. Petroleums eksporten hadde i 2019 en andel av totaleksporten på 36 prosent, mot 42 prosent i 2018 i løpende priser. Siden 2000 har andelen kun vært lavere i 2016, da den var på 34 prosent. Kun i årene 2008 og 2012 har petroleums eksporten stått for over halvparten av totaleksporten.

Eksport av tradisjonelle varer økte samtidig 4,9 prosent, nok til å veie opp for fallet i olje- og gass eksport. Her bidro spesielt fisk (oppdrettsfisk 6,3 prosent vekst, fanget fisk 7,7 prosent), data og elektronikk (15,9 prosent) og elektrisk utstyr (21,4 prosent).

Figur 4.6 Handelsunderskudd av tradisjonelle varer og tjenester og kronekursen



Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Importen av tradisjonelle varer økte enda mer, 5,6 prosent. Typiske industriprodukter som maskiner (15,5 prosent) og reparasjon av maskiner (84,2 prosent), samt motorkjøretøy (15,1 prosent) og sivile skip og båter (33,8 prosent) bidro mest til veksten.

Tjenesteeksporten økte 4,5 prosent, som er 1,0 prosent høyere enn i foreløpige tall. Her er konsulenttjenester og utenriks sjøfart de største bidragene, som vokste henholdsvis 32,8 og 6,4 prosent.

Tjenesteimporten vokste 6,0 prosent, mot tidligere anslått 4,7 prosent. Dette er den høyeste importveksten siden 2010 (8,4 prosent), som var et «rekylland» etter det store fallet under finanskrisen i 2009. Gjennomsnittsveksten i tjenesteimport de siste fire årene er om lag to prosent. Tjenesteimportens andel av importtotalen i 2019 var på 36 prosent, omtrent samme nivå som de siste 20 årene.

Til tross for bedret konkurranseevne, økte altså handelsunderskuddet utenom olje og gass fra 11,6 prosent av BNP Fastlands-Norge i 2018, til 12,6 prosent i 2019. Noe av utviklingen kan nok tilskrives tilfeldig variasjon fra år til år.

#### 4.6. Sysselsatte personer og utførte timeverk

Nasjonalregnskapets arbeidskraftregnskap har i tillegg til endelige 2019 tall også blitt oppdatert tilbake til 1970. Endringene gjelder først og fremst nivåer for størrelsene utførte timeverk og årsverk (se egen omtale av nivårevisjon til sist i avsnittet). De reviderte seriene viser at antall sysselsatte

personer for økonomien sett under ett økte 1,6 prosent fra 2018 til 2019. Veksten ble drevet av forholdsvis høy vekst i flere tjenestenaeringer. Næringene informasjon og kommunikasjon, faglig, vitenskapelig og teknisk tjenesteyting samt forretningsmessig tjenesteyting hadde alle en vekst fra året før på minst 3 prosent. Veksten var spesielt høy for næringen Tjenester tilknyttet oljeutvinning, som vokste 12,2 prosent, som henger sammen med utbyggingen av Johan Sverdrup-feltet. Sysselsettingsveksten i stat- og kommuneforvaltningen var henholdsvis 0,7 og 1,1 prosent.

Veksten i samlede utførte timeverk er i de reviderte tidsseriene beregnet til 1,5 prosent, som ligger tett opp til veksten i sysselsatte personer. Antall virkedager, en størrelse som har stor betydning for timeverkstallene, var i 2019 det samme som det var i 2018. Timeverksveksten i næringene er temmelig lik som veksten i sysselsatte personer.

I forhold til sist publiserte tall for året 2019 er veksten i samlet antall sysselsatte personer uendret. For utført timeverk er veksten revidert ned fra 1,8 til 1,5 prosent, og nedjusteringen er altså om lag den samme som for veksten i fastlands-BNP. Nedjusteringen av timeverksveksten kan i stor grad tilskrives næringene jordbruk og skogbruk, varehandel, og helse- og omsorgstjenester.

Ved denne publiseringen er nivåene for utførte timeverk og årsverk for årene 2016 - 2019 blitt beregnet på nytt med et detaljert og omfattende beregningssystem. I beregningen er det blitt innarbeidet mer korrekte beregnede stillingsprosent i lønnsjobber. Bakgrunnen for den nye beregningen er at innrapporteringen for denne størrelsen til datakilden har vært svak tidligere. Det er også blitt foretatt andre forbedringer. Revisjonen har resultert i en oppjustering av antall utførte timeverk i 2018 på 2,9 prosent sett i forhold til tidligere publiserte tall fra endelig nasjonalregnskap. Revisjonen av årsverk er av om lag samme størrelse. Revisjonen i utførte timeverk og årsverk for 2016, som er av om lag samme størrelse som for 2018, er blitt innarbeidet fullt ut for årene 2008-2015 og delvis innarbeidet over årene 2001-2007, slik at revisjonen for denne perioden vokser år for år mot nivået på revisjon fra og med 2008. Forløp i utførte timeverk og årsverk for selvstendig næringsdrivende for årene 2000-2008 er også blitt endret. Det er også foretatt mindre revisjoner for sysselsatte

personer og for lønnssummer. Dette gjelder i det vesentligste noe omfordeling mellom næringer innad i offentlig forvaltning. Samlet sett medfører revisjonen at forløpet i utførte timeverk, årsverk og

sysselsatte personer fra 1970, nå framstår mer likt med nasjonalregnskapets publiseringer før høsten 2019, det vil si før publiseringen av nasjonalregnskapets hovedrevisjon i 2019.

**Tabell 4.2 Utviklingen i noen makroøkonomiske hovedstørrelser. Reviderte og tidligere publiserte tall for 2019**

	Tidligere	Revidert	Revisjon i prosentpoeng
Bruttonasjonalprodukt (BNP), volum endring i prosent	0,9	0,8	-0,1
Bruttonasjonalprodukt Fastlands-Norge, volumendring i prosent	2,3	2,0	-0,3
Volumendring i prosent for Bruttoprodukt i basisverdi for noen utvalgte næringsområder			
Utvinning og rørtransport	-6,3	-5,8	0,5
Fastlands-Norge utenom offentlig forvaltning	2,6	2,8	0,2
Industri og bergverk.	2,7	2,0	-0,7
Annen vareproduksjon	1,5	0,8	-0,7
Tjenester inkl. boligjenester	2,8	3,4	0,6
Offentlig forvaltning	2,2	1,0	-1,2
<b>Innenlands sluttanvendelse. Volumendring i prosent</b>			
Konsum i husholdninger	1,3	1,1	-0,2
Konsum i offentlig forvaltning	1,9	1,3	-0,6
Bruttoinvestering i fast realkapital	4,8	9,5	4,7
Bruttoinvestering i Fastlands-Norge.	4,0	6,3	2,3
Eksport i alt	0,5	1,1	0,6
Import i alt	4,7	5,1	0,4
<b>Vekst i sysselsetting og produktivitet</b>			
Sysselsatte personer	1,5	1,5	0,0
Utførte timeverk	1,8	1,5	-0,3
<b>Prisvekst</b>			
BNP prisdeflator	-0,4	-0,5	0,0
Prisdeflator for BNP Fastlands-Norge	2,2	2,3	0,1
Prisdeflator for konsum i husholdningene	2,2	2,2	0,0

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

**Makroøkonomiske hovedstørrelser 2012-2024. Regnskap og prognoser.**

Prosentvis endring fra året før der ikke annet framgår

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	Prognoser			
										2021	2022	2023	2024
Realøkonomi													
Konsum i husholdninger mv	3,5	2,8	2,1	2,7	1,1	2,2	1,6	1,1	-6,6	4,2	8,5	3,4	2,1
Konsum i offentlig forvaltning	1,5	1,0	2,7	2,4	2,3	1,9	0,5	1,3	1,8	3,1	1,0	1,5	1,7
Bruttoinvestering i fast realkapital	7,5	6,3	-0,3	-4,0	3,9	2,6	2,2	9,5	-5,6	0,4	3,5	3,8	2,8
Utvinning og rørtransport	14,6	19,0	-1,8	-12,2	-16,0	-5,4	0,7	14,3	-4,1	-2,0	-8,0	10,0	6,0
Bruttoinvestering Fastlands-Norge	7,4	2,9	0,4	-0,2	9,0	6,8	1,5	6,3	-3,6	0,8	4,6	2,6	2,2
Næringer	10,5	-3,2	-0,7	-2,8	12,6	9,2	3,1	10,3	-5,0	1,5	6,1	3,8	2,3
Bolig	10,9	5,3	-1,4	3,2	6,6	7,3	-6,5	-1,1	-4,0	3,6	5,7	2,0	1,1
Offentlig forvaltning	-1,8	11,8	4,5	0,2	6,4	2,6	8,1	7,5	-1,1	-2,8	1,3	1,2	3,0
Etterspørsel fra Fastlands-Norge <sup>1</sup>	3,7	2,3	1,9	2,0	3,1	3,1	1,3	2,3	-3,6	3,1	5,5	2,7	2,0
Eksport	1,7	-1,8	3,4	4,3	1,1	1,7	-1,2	1,1	-1,2	4,3	5,9	4,3	2,4
Eksport av tradisjonelle varer	-0,2	1,3	3,1	6,9	-8,6	1,7	1,5	4,9	-2,5	7,1	2,3	3,0	2,7
Eksport av råolje og naturgass	0,5	-5,5	2,7	2,1	4,9	5,1	-5,0	-3,7	11,9	2,5	4,5	5,3	1,5
Import	2,9	5,0	2,0	1,9	2,7	1,9	1,4	5,1	-11,9	1,6	8,7	5,0	3,4
Import av tradisjonelle varer	2,2	1,8	1,9	2,8	-0,2	3,8	2,9	5,6	-2,5	6,5	4,0	2,7	2,3
Bruttonasjonalprodukt	2,7	1,0	2,0	2,0	1,1	2,3	1,1	0,7	-0,7	3,7	4,2	2,8	1,8
BNP Fastlands-Norge	3,7	2,3	2,2	1,4	0,9	2,0	2,2	2,0	-2,3	4,1	4,1	2,4	1,9
BNP Industri og bergverk	2,0	3,3	2,8	-4,6	-4,2	0,0	1,7	2,0	-2,5	3,7	4,4	0,8	0,6
Arbeidsmarked													
Utførte timeverk i Fastlands-Norge	1,7	0,4	1,4	0,6	0,6	0,5	1,6	1,5	-2,1	1,4	2,3	0,2	1,2
Sysselsatte personer	2,1	1,1	1,0	0,4	0,3	1,1	1,6	1,6	-1,5	0,9	1,6	0,6	0,6
Arbeidsstyrke	1,5	1,2	0,7	1,5	0,2	-0,2	1,4	1,0	0,4	2,1	0,9	0,7	0,5
Yrkesandel (nivå)	71,4	71,2	70,7	71,0	70,4	69,7	70,2	70,5	70,4	72,0	72,4	72,6	72,7
Arbeidsledighetsrate (nivå)	3,3	3,8	3,6	4,5	4,7	4,2	3,8	3,7	4,6	4,6	3,7	3,9	3,9
Priser og lønninger													
Årslønn	4,0	3,9	3,1	2,8	1,7	2,3	2,8	3,5	3,1	3,3	3,3	3,5	3,3
Konsumprisindeksen (KPI)	0,8	2,1	2,0	2,1	3,6	1,8	2,7	2,2	1,3	3,4	2,6	1,5	2,2
KPI-JAE <sup>2</sup>	1,2	1,6	2,4	2,7	3,0	1,4	1,6	2,2	3,0	1,7	2,5	1,7	2,0
Eksportpris tradisjonelle varer	-1,9	2,7	3,4	2,0	4,0	5,2	6,2	0,7	-3,4	10,9	5,1	0,8	0,7
Importpris tradisjonelle varer	0,3	1,4	4,3	4,6	1,7	3,5	4,6	2,5	4,2	4,2	2,5	0,9	1,5
Boligpris	6,8	4,0	2,7	6,1	7,0	5,0	1,4	2,5	3,9	10,4	4,0	1,4	1,5
Inntekter, renter og valuta													
Husholdningenes disponible realinntekt	4,4	4,0	2,3	5,4	-1,6	2,0	1,0	2,1	2,1	2,1	2,9	2,9	1,9
Husholdningenes sparerate (nivå)	6,9	7,2	7,7	9,8	6,9	6,6	5,9	7,0	14,3	12,9	8,0	8,1	8,1
Pengemarkedsrente (nivå)	2,2	1,8	1,7	1,3	1,1	0,9	1,1	1,6	0,7	0,5	1,2	1,8	1,9
Utlånsrente, rammelån (nivå) <sup>3</sup>	3,9	4,0	3,9	3,2	2,6	2,6	2,7	3,0	2,6	2,1	2,5	3,1	3,5
Realrente etter skatt (nivå)	2,1	0,7	0,8	0,1	-1,6	0,1	-0,7	0,2	0,7	-1,7	-0,6	1,0	0,5
Importveid kronekurs (44 land) <sup>4</sup>	-1,2	2,2	5,3	10,5	1,8	-0,8	0,1	2,9	6,7	-5,4	0,8	0,0	0,0
NOK per euro (nivå)	7,47	7,81	8,35	8,95	9,29	9,33	9,60	9,85	10,72	10,17	10,16	10,16	10,16
Utenriksøkonomi													
Driftsbalansen (milliarder kr) <sup>5</sup>	374	317	341	250	138	180	283	102	67	497	590	571	506
Driftsbalansen i prosent av BNP	12,6	10,3	10,8	8,0	4,5	5,5	8,0	2,9	2,0	12,3	13,5	12,7	10,9
Utlandet													
Eksportmarkedsindikator	1,0	1,8	4,8	5,4	3,8	5,6	4,1	3,1	-8,5	9,1	8,6	5,3	4,7
Konsumpris euro-området	2,5	1,4	0,4	0,2	0,2	1,5	1,8	1,2	0,3	2,6	3,2	2,0	2,0
Pengemarkedsrente, euro (nivå)	0,6	0,2	0,2	0,0	-0,3	-0,3	-0,3	-0,4	-0,4	-0,6	-0,3	0,5	1,0
Råoljepris i dollar (nivå) <sup>6</sup>	112	109	100	53	45	55	72	64	43	70	72	68	66
Råoljepris i kroner (nivå) <sup>6</sup>	650	639	627	431	379	452	583	564	407	608	644	613	596

<sup>1</sup> Konsum i husholdninger og ideelle organisasjoner + konsum i offentlig forvaltning + bruttoinvesteringer i fast kapital i Fastlands-Norge.<sup>2</sup> KPI justert for avgiftsendringer og uten energivarer.<sup>3</sup> Gjennomsnitt for året. Utlånsrente, rammelån med pant i bolig.<sup>4</sup> Positivt fortegn innebærer depresiering.<sup>5</sup> Driftsbalansen uten korreksjon for sparing i pensjonsfond.<sup>6</sup> Gjennomsnittlig spotpris Brent Blend.

Kilde: Statistisk sentralbyrå. Informasjon t.o.m. 2. desember 2021 er benyttet.